

Atatürk'ün Bursa Nutku
(Tanıklar ve Belgelerle)

Reşit Ülker

Cumhuriyet

**ATATÜRK'ÜN
BURSA NUTKU**

Dizgi - Baskı - Yayımlayan:
Yenigün Haber Ajansı
Basın ve Yayıncılık A.Ş.
Şubat 1998

Tanıklar ve Belgelerle

**ATATÜRK'ÜN
BURSA NUTKU**

REŞİT ÜLKER

**Cumhuriyet GAZETESİNİN
OKURLARINA ARMAĞANIDIR.**

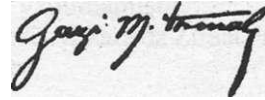
BURSA NUTKU

"Türk genci, inkılapların ve rejimin sahibi ve bekçisidir. Bunların lüzumuna, doğruluğuna herkesten çok inanmıştır. Rejimi ve inkılapları benimsemiştir. Bunları zayıf düşürecek en küçük veya en büyük bir kıpırtı ve bir hareket duydu mu; bu memleketin polisi vardır, jandarması vardır, ordusu vardır, adliyesi vardır... demeyecektir. Hemen müdahale edecektir. Elle, taşla, sopa ve silahla... Nesi varsa onunla eserini koruyacaktır.

Polis gelecektir; asıl suçluları bırakıp, suçlu, diye onu yakalayacaktır. Genç, 'Polis henüz inkılap ve cumhuriyetin polisi değildir' diye düşünecek fakat asla yalvarmayacaktır. Mahkeme onu mahkûm edecektir. Yine düşünecek: 'Demek adliyeyi de ıslah etmek, rejime göre düzenlemek lazım...'

Onu hapse atacaktı, kanun yolundan itirazlarını yapmakla beraber; bana, ismet Paşa'ya, Meclis'e telgraflar yağdırıp haksız ve suçsuz olduğu için tahliyesine çalışılmasını, kayırılmasını istemeyecek., diyecek ki: Ben, inan ve kanaatimin icabını yaptım. Müdahale ve hareketimizde haklıyım. Eğer buraya, haksız olarak gelmişsem, bu haksızlığı meydana getiren sebep ve amilleri düzeltmek de benim vazifemdir...'

İşte benim anladığım Türk genci ve Türk gençliği...

Atatürk'ün "Bursa Nutku", günümüzün en ilgi çekici konusu haline gelmiştir. Bornova savcısı, Bornova Asliye Mahkemesi'nde, "Nutûr'ün okuyanların, halkı kanunlara karşı gelmeye teşvik iddiası ile dava açtı. Bu sırada Yargıtay Başkanı'nın "Adalet Yılı" açık konuşmasında, "Nurculuk" dolayısıyla, Atatürk'ün Bursa Nutku'nu tekrar etmesi üzerine şiddetlenen tartışma, halen devam etmektedir. Bu nutkun anarşiyi teşvik ettiği, özellikle "Atatürk tarafından söylenmediği" yönünden gazetelerde başlayan tartışmaya, sonunda, Başbakan da katılmıştır.

Konu, Senato ve Millet Meclisi kürsülerinde konuşulmuş, konuşulmaktadır. Nihayet, Atatürk Üniversitesi asistanlarından biri, nutkun Stalin tarafından söylendiğini iddia edecek kadar kendinden geçmiştir. Türk Tarih Kurumu'nun nutkun Atatürk tarafından söylendiğini açıklayan kısa bildirisine rağmen, Başbakan nutkun Atatürk'e nispetini şüpheli olarak ilan ettikten başka, bu nutuk Atatürk tarafından söylenirse bile, suç teşkil eder görüşünü ileri sürmüştür. Yani Atatürk'ün inkılapları nasıl millete mal olmuş olanlar ve millete mal olmamış bulunanlar diye ikiye ayrılmış ise, şimdi de Atatürk'ün nutukları veya sözleri suç teşkil edenler veya etmeyenler diye ayrılmak teşebbüsüne geçilmiştir.

İşin garip olan tarafı, nutkun ilk defa 1947'de yayımlandığının bilindiği, bugüne kadar 19 yıl, sayısız yerde yayımlanıp söylendiğidir. Gene kesin olarak bilinmektedir ki, bu nutuk 1949'da İzmir'de bir DP toplantısında Celal Bayar tarafından Şeref Balkanlı'ya verilerek okutulmuştur. O tarihte Demokrat İzmir gazetesi, bu olayı ve nutku yayımlamıştır.

O tarihlerde çok partili hayata henüz geçilmiş olmasına rağmen, herhangi bir takibat yapılmamıştır.

1954'te bu nutkun ilk cümlesi, Ankara'da Ziraat Fakültesi'nde taşlar üzerine kazılmıştır.

Nihayet 1958'de, "gericilik" olayı ile ilgili olarak Ulusla basıldığı zaman Ulus gazetesi hakkında, AnkaraSaveîlîği, tatbikata geçmiş ve fakat bizzat Adnan Men^gr€fn ilgilenmesiyle Ulus hakkında "ademi takin^J«*r^xı verilmiştir.

Siyasi düşünceler vehe>«fflarbizi hiçbir şekilde ilgilendirmemiştir. Bizimicj^'öfiemli olan Atatürk'ün bu nutku söyleyip söyleme^ıgnıortaya koymaktır. Söylenmemiş bir sözü söylenmiş gibi göstermeye kimsenin hakkı olmadığı gibi, söylenmiş bir sözü de, yok etmeye kimsenin hakkı yoktur. Hele Atatürk'ün sözlerini yok etmeye, kimsenin gücü yetemez.

1958'de Ulus hakkında takibat yapıldığı zaman başlayan araştırmalarımın sonucunda bu nutkun kesin olarak Atatürk tarafından söylendiği inancma vardım. Bu inancım tanıklar, olaylar ve belgelere dayanmaktadır. Zaman zaman basın toplantıları yaparak, kamuoyuna ve araştırcılara kolaylık sağlayabilecek bilgiler verdim. Bursa Nutku'nun Atatürk tarafından söylendiğini ifade ettim. Tartışmaların cereyan ettiği günlerde, araştırmalarımın sonuçlarını Ulus gazetesinde yayımladım. (1)

Tartışma hâlâ bitmemiştir. Araştırmalanmın ana hatlarını yayımlamanın yararlılığım ve zorunluolduğunu uygun gördüm. Karşı iddiaların en ağır ve en önemlilerini de, diğer bazı yazılarla birlikte, kitabın sonuna aldım. Böylece okuyucu, nutkun olmadığını, söylenmediğini, Stalin'in olduğunu iddia edenlerin görüşlerini de okumak imkânına sahip kılınmıştır.

Ben bir "tarihçi" değilim. Tarihçilerin de, şu sırada ne ile meşgul olduklarını bilmiyorum. "Türk genci inkılapların ve rejimin sahip ve bekçisidir" sözlerine uyarak "nem varsa onunla" eserimizi korumaya gayret ettim.

Ankara - 4/1/1967
Reşit ÜLKER

(1) 25 Kasım - 3 Aralık 1966 günlü Ulus gazeteleri.

ATATÜRK'ÜN İRİK^EYOK EDİLMEK İSTENEN BURSA NUTKU VE KUŞKULAR

Atatürk'ün irîK^eyok edilmek istenen Bursa Nutku hep bilindiği gibi şöyledirî^^

"Türk genci, inkılapların ve rejimin sahip ve bekçisidir. Bunların lüzumuna, doğruluğuna herkesten çok inanmıştır; rejimi ve inkılapları benimsemiştir. Bunları zayıf düşürecek en küçük veya en büyük bir kıpırtı ve bir hareket duydu mu; bu memleketin polisi vardır, jandarması vardır, ordusu vardır, adliyesi vardır... demeyecektir. Hemen müdahale edecektir. Elle, taşla, sopa ve silahla... nesi varsa onunla, kendi eserini koruyacaktır.

Polis gelecektir; asıl suçluları bırakıp, suçlu diye onu yakalayacaktır. Genç 'Polis henüz inkılap ve Cumhuriyetin polisi değildir' diye düşünecek, fakat asla yalvarmayacaktır. Mahkeme onu mahkûm edecektir. Yine düşünecek: 'Demek adliyeyi de ıslah etmek, rejime göre düzenlemek lazım!..'

Onu hapse atacaklar. Kanun yolundan itirazlarını yapmakla beraber; bana, İsmet Paşa'ya, Meclis'e telgraflar yağdırıp haksız ve suçsuz olduğu için tahliyesine çalışılmasını, kayrılmasını istemeyecek... diyecek ki: 'Ben inan ve kanaatimin icabını yaptım. Müdahale ve hareketimde haklıyım. Eğer buraya, haksız olarak gelmişsem, bu haksızlığı meydana getiren sebep ve amilleri düzeltmek de benim vazifemdir!..'

İşte benim anladığım Türk genci ve Türk gençliği..."

KORKU VE KUŞKUNUN NEDENLERİ

Atatürk'ün nutkundan neden korkmaktadır? Neden kuşkulaniılmaktadır? Önce bun»«şözümlemek lazımdır. Bu nutuktan korkulduğu, kuşkulandığı içindir ki: Ona hücum edilmekte, inkp^fihuekte, hakkında kovuşturma yapılmakta, hakkında dava açılmakta ve en nihayet onun Stalin tarafından söylenmiş bir komünist manifesti olduğu gibi iğrenç bir iddiaya kadar gidilmektedir. Çünkü; bu yola sapanlar "inkılapları ve rejimi" çiğnemek ve çiğnetmekle ayakta durabilmektedirler.

Dini politikaya alet edenler Türk milliyetçiliğine, Türk milletine, Türk devrimlerine düşman olanlar. Halkın egemenliği yerine, halkı egemenlikten yoksun bırakarak şeriat düzenini getirmek isteyenler. Atatürk'e "Tek gözlü Teccal", "İslam Teccali"; Ziya Gökalp'e "Mülhit" diyenler. Eserlerinin semavi kitap olduğunu ve arşı azamdan indiğini, "Bunları ben yazmıyorum, bana yazdırıyorlar", "Bugünlerde bana ihtar edildi ki" gibi sözlerle iddia edenler (2) ve bunlarla İslam dinini inkâra giden, Türklüğü ret ve inkâr ederek birlik ve bütünlüğümüzü parçalamak isteyen, İslam birliğini ve medreseleri isteyen, çok kan almayı ve şapka giymeyi öven Nurcuları ve bütün devrim düşmanı akımları destekleyenler, Atatürk'e "gök gözlü", "tüyü bozuk", "cibilliyetsiz", "türeme", "Selanikli" diyenler ve benzerleri nutukta sözü geçen "inkılapları ve rejimi" çiğnemek isteyenlerdir. Bu nutkun kendilerine karşı Atatürk tarafından söylen-

(2) Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun E. 234/D1 Karar: 313-209.1965 tarihli hükmü (Tam metni 1.12.1965 tarihli Ulus gazetesinde vardır.)

diğirriJ^Mikleri için ve bir gün bu nutkun dünyayı başlarına yıkacağına^nandıkları için onu yok etmek istemektedirler. İşte kuşkularmn>kQrkularının nedenleri budur.

Bu nutuk münbasırrar1*4^kplar ve rejim" için söylenmiştir. Laikliğe karşı girişilen bir "kıymıldanma hali için söylenmiştir. 1958'de Ulus gene Nurcuların faaliyetlerine karşı bu nutku basmıştır. Yargıtay Başkam Nurculukla ilgili karar dolayısıyla nutuktan bahsetmiştir. Kuşkulananlar neden dolayı kuşkulandıklarını gayet iyi bir şekilde bilmektedirler.

BURSA NUTKU ANARŞİYİ TEŞVİK EDEN BİR NUTUK MUDUR?

Atatürk'ün Bursa Nutku, memlekette anarşi yaratacak, halkı kanunlara karşı gelmeye kışkırtacak, devlet nizamını ihlal edecek bir nitelikte gösterilmekte ve bütün iddialar bu temele bina edilmektedir. İşte bundan ötürüdür ki bu nutkun gerçekten halkı kanunlara karşı gelmeyi, anarşi yaratmayı, devlet nizamını ihlal etmeyi teşvik eder bir nutuk olup olmadığına birleşmek lazımdır.

- Atatürk Nutkunda ne diyor?

"Türk genci, inkılapların ve rejimin sahip ve bekçisidir. Bunların lüzumuna ve doğruluğuna herkesten çok inanmıştır; rejimi ve inkılapları benimsemiştir.

Bunları zayıf düşürecek en küçük veya en büyük bir kıpırtı ve hareket duydu mu; bu memleketin polisi vardır, jandarması vardır... demeyecektir. Hemen müdahale edecektir. Elle, taşla, sopa ve silahla... nesi varsa onunla kendi eserini koruyacaktır."

Önce nutuktan açıkça anlaşılmaktadır ki: Atatürk'un verdiği görev "inkılaplar ve rejim" konusudur. Rejim, Türk Cumhuriyeti'dir. Yeni anayasaya «2m deyimini ile "insan hak ve hürriyetlerini, milletimizi, sosyal adaleti, ferdin ve toplumun hıvatıfe refahını gerçekleştirmeyi ve teminat altına almayı mümkün kılacak demokratik hukuk devletini Atatürk Büyük Nutku'nda da "Ey Türk gençleri! Birinci vazifen, Türk istiklalini, Türk Cumhuriyeti'ni, ilelebet, muhafaza ve müdafaa etmektir" demek suretiyle rejimin korunmasını Türk gençliğine emanet etmiştir ve açıklamıştır: "Memleketin dahilinde, iktidara sahip olanlar gaflet ve delalet ve hatta hıyanet içinde bulunabilirler. Hatta bu iktidar sahipleri şahsi menfaatlerini müstevlilerin siyasi emelleriyle tevhid edebilirler." "Ey Türk istikbalinin evladı; işte bu ahval ve şerait içinde dahi, vazifen; Türk istiklal ve Cumhuriyetini kurtarmaktır! Muhtaç olduğun kudret damarlarındaki asil kanda, mevcuttur."

Atatürk 15-20 Ekim 1927'de söylemiş olduğu bir sözü tekrar etmektedir. Atatürk 1927'de rejimi, Türkiye Cumhuriyeti'ni Türk gençliğine emanet etmiştir ve gereğine göre nasıl korunacağını göstermiştir. 1938'de de Bursa Nutku'nda aynı esası tekrar etmiştir.

Her konuda her zaman polisi, jandarmayı, adliyei dinlemeyin, istediğiniz gibi hareket edin diye bir emri Atatürk'e yaraştırmak beyhude bir gayrettir. Atatürk "rejim ve inkılapları" "zayıf düşürecek" "bir kıpırtı ve harekette bahsetmiştir.

Öyleyse önce "rejimi", inkılapları tehlikeye düşürecek "bir kıpırtı ve bir hareket" olacaktır. Bu "kıpırtı ve hare-

kef'in-gerçekten "rejim ve inkılapları" tehlikeye düşürdüğü inancınâ^anılacaktır. Sonra buna müdahale edilecektir.

Esasen polis, jandarma, ordu, adliye zamanında olaya müdahale etmişse, mesele yoktur. Ama ileride ayrıntılarını açıklayacağımız gibi 1 Şubat 1933."te Türkçe ezan okunma olayında olduğu şekilde polis, jandarma, savcı, sulh hâkimi, müftü "rejim ve inkılapların" korunması bakımından görevlerini yerine getirmemişlerse Türk genci müdahale edecek; uygun bütün araçlarla "kendi eserini" "rejimi ve inkılapları" koruyacaktır. "Hemen müdahale edecektir. Elle, taşla, sopa ve silahla... nesi varsa onunla, kendi eserini koruyacaktır" ibaresi korumanın güçlü bir şekilde yapılması gerektiğini kuvvetle ifade için kullanılmıştır. Yoksa devrimlerin mutlaka elle, taşla ve sopa ve silahla korunması gerektiği anlamına gelmez. Devrimlerin ve rejimin mutlaka ve mutlaka uygun araçlarla korunması anlamını taşır. Türk gençliğine hitabında da "Memleketin dahilinde, iktidara sahip olanlar gaflet ve delalet ve hatta hıyanet içinde bulunabilirler. İşte bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen Türk istiklal ve Cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret damarlarındaki asil kanda mevcuttur" sözleriyle, Bursa Nutku arasında öz bakımından hiçbir fark yoktur.

Eğer Bursa nutku okunan yer ve zamanda gerçekten "rejim ve devrimleri" çığneyecek bir "kıpırtı ve hareket" yoksa, Bursa Nutku'nu okuyarak yapılacak müdahaleler (Bursa Nutkumun okunması fiili değil) suç olacak ve suçlular cezalarını göreceklerdir.

Esasen anayasamızın başlangıç kısmında da belirtildiği gibi "Anayasanın asıl teminatı" "Vatandaşların gönülle-

rinde ve iradelerinde yer alır", "hürriyete, adalete ve azadele âşik evlatlarının uyanık bekçiliğine erüafletilmiş olmasındadır". Anayasamız, anay³5Çffeminatı olarak evlatlarının uyanık bekçüip^eemanet edilmiştir. Başbakan Demirel, İzmir'de öfÇya ve nihayet AP büyük kongresinde "meşru «izamı yıkmak isteyen asilere karşı milletin dıtpjfrnakkından 'anayasadaki uyanık bekçilikten' bah-iştir" özellikle AP büyük kongresinde, 27/11/1966'da bu arada "Sorumluluk yüklenmiş bir iktidann teminatı nedir" sorusunu da cevaplayan Demirel, normal bir toplum nizamı içinde, kanunlar ve zabıta kuvvetlerinin bu vazifeyi göreceğini, ayrıca, oy hakkını ve bunun neticesi olarak kurulan meşru bir iktidarı korumak azmi ile ayakta duran vatandaşların bulunduğunu ifade etmiştir.

AP'nin "uyanık bekçilik" anlayışıyla çalışmalarına devam edeceğini hatırlatan Süleyman Demirel, direnme hakkı konusuna değinerek "Milletin direnme hakkı -meşruya, zorbaya ve zorbalığa karşıdır. Devletin kuvvetleri ile birlikte. Bu hak anayasamızda açıkça ifade edilen bir husustur" demiştir. (2/a)

Anayasamızın başlangıcında yer alan "uyanık bekçilik" sadece sandıktan çıkan oyların korunması anlamına alınmaz. Alınırsa vatandaşları yanıltmak için alınabilir. Türk vatandaşlarının anayasada adı geçen "uyanık bekçiliği" anayasa içindir. Yani anayasanın içinde bulunan yalnız sandıktan çıkan oyların korunması için değil anayasada bulunan bütün ilkelerin ve hakların korunması içindir. Elbette

(2/a) Ankara - Adalet - 28 Kasım 1966

ki Türkiye Cumhuriyeti'nin temelini teşkil eden laiklik ilkesinin korunması da "uyanık bekçilik"tedir. Nasıl sandıktan çıkan oylarla işbaşında bulunanları iskat etmek isteyenlere "uyanık bekçilik"e dayanarak karşı koyma hakkı varsa, laiklik ilkesini çiğneyerek Türkiye'yi karanlıklara sürüklemek isteyenlere karşı "uyanık bekçilik" yapılacaktır.

Eğer Bursa Nutku hakkında Demirel'in RteHandığı mantığı, sandıktan çıkan oylar hakkındakine uygulayacak» olursak, "Devletin, polisi vardır, zabıtası vardır, adliyesi vardır. Bunlar görevlerini yaparlar. Türk vatandaşlarını göreve çağırarak anarşiyi teşvik etmektir" dememiz gerekir. Buna karşı Demirel diyecektir ki: "Ben halkın devlet kuvvetleriyle beraber hareket etmesini istiyorum. Devlet kuvvetlerine karşı hareket edilmesini istemiyorum."

Buna da cevabımız şu olacaktır: Ya sandıktan çıkan oylara yapılan tecavüzü devlet kuvvetlerinin bir kısmı veya tamamı yapıyorsa "Türk vatandaşlarının uyanık bekçiliği" bu kuvvetlere karşı kullanılmayacak mıdır? Eğer o kuvvetler gaynmeşru ise elbette kullanılacaktır. Öyleyse "laiklik" ilkesinin çiğnenmesine, polis, adliye ve başkaları göz yumarsa veya birlikte hareket ederse "rejimin temelini" teşkil eden bu durum karşısında "uyanık bekçilik" hakkı elbette olacaktır. İşte Atatürk'ün de söylediği budur. Atatürk de, anayasa da söylemese, bu böyledir. Bu bir tabiat kanunudur. Atatürk bu kanunu tekrar etmiştir.

Eğer Bursa Nutku anarşi yaratıcısı ise Demirel'inki de aynı derecede anarşi yaratıcıdır.

Eğer Bursa Nutku'nu söylemek suçsa Demirel'in söyledikleri de suçtur. Oylara tecavüz olunca "uyanık bekçi-

lik" olacak "halkın direnme hakkı" olacak "devrirn>reve rejime" tecavüz olunca "uyanık bekçilik olmayacak" "mü-dahale hakkı" olmayacak!... Bu güh>?<emantıksız bir id-diadan öteye gidemez.

Atatürk söylese^tJylerneşe de anayasa yazsa da yaz-masa da insardae*^Q°ğ"Ş^{un}dan bugüne kadar, insanların haksızjpiİⁱⁱ^nı°Ş^{ru}ya karşı direnme hakları vardır. Bunun *arararf*: ile değil tersine düzenin korunmasıyla ilgisi vardır ve böyledir.

25 Haziran 1949'da DP'nin ikinci büyük kongresinde kabul edilen "Ana Davalar Komisyonu Raporu" da aynı fi-kirden ilhamını almıştır. Siyasi tarihimize "Milli Husumet Andı" olarak geçmiştir. (2/b) 1949da İzmir'de yapılan DP toplantısında Bursa Nutku "Milli Husumet Andı"nı doğ-rulamak için Celal Bayar tarafından verilerek okutturulmuş-um Ata'nın Türk Gençliğine Hitabı, Bursa Nutku ve ana-yasanın başlangıç kısmı aynı anlamı taşımaktadır. Eğer bunlardan biri anarşi anlamını taşıyorsa diğerlerini de ay-nı şekilde anarşi yaratıcı olarak kabul etmek lazımdır.

Bu sebeplerle Bursa Nutku'nun, memlekette anarşi ya-ratmakla, halkı kanunlara karşı gelmeye kışkırtmakla, dev-let nizamını ihlalle bir ilişkisi yoktur. Tam tersine Bursa Nutku devlet düzeninin, "rejimin, inkılapların" korunma-sını sağlayıcı bir direktif mahiyetindedir.

ATATÜRK BURSA NUTKU'NU SÖYLEMİŞTİR

1 Şubat 1933'te, Bursa'da öğleden sonra otuz kadar şahıs

(2/b) Bu önemli belge kitabın sonuna eklenmiştir. Oraya bakılması.

Ulucami yanında bulunan Evkaf Müdürlüğü'ne başvurarak ezan ve kametin İstanbul ve diğer şehirlerde olduğu gibi Bursa da da Arapça okunmasını istemişlerdir. Evkaf müdürünün emrin yukarıdan geldiğini, kendisinin yapacağı bir şey olmadığını bildirmesi üzerine, arkalarına daha büyük bir kalabalık toplayarak valiliğe gitmek istemişlerdir. Fakat bu isteklerine ulaşmadan polis kuvvetleri tarafından dağıtılmışlardır. Müşevviklerle; önyak olanlar yakalanarak tahkikata başlanmıştır.

Bu sırada Atatürk, mevsimin kış olmasına rağmen 22 gün süren bir yurt gezisi yapmaktadır. Bursa olayını duyar duymaz olaya büyük bir önem vererek yola çıkmış, büyük bir hızla 5 Şubat 1933 günü saat 5.00'te Bilecik'e varmış ve sabah olmasını beklemeden otomobille hareket etmiş ve 9.30'da Bursa'ya varmıştır.

Atatürk'ün büyük bir hızla Bursa'ya gelmesini Cumhuriyet gazetesinde Yusuf Ziya Bey şöyle anlatmaktadır: "Yirmi iki gündür, adımlarının izleriyle yurdu bir altın halle saran Gazi, Afyon tepelerini aydınlatırken Bursa ovasına küçük bir irtica gölgesi çöktü. Bir anda onun bir tepeden bir ovaya karanlıkları yırtan bir yıldırım hızıyla düştüğünü gördük" (8 Şubat 1933 Cumhuriyet gazetesi).

Atatürk olayla bizzat meşgul olmuş, 6 Şubat'ta Anadolu Ajansı'na şu tebliği vermiştir:

"Bursa'ya geldim. Hadise hakkında alakadarlardan malumat aldım. Hadise haddizatında fazla ehemmiyeti haiz değildir. Herhalde, cahil mürteciler adaletin pençesinden kurtulamayacaklardır. Hadiseye dikkatimizi bilhassa çevirmemizin sebebi, dini siyaset ve herhangi bir tahrike vesile etmeye asla müsamaha etmeyeceğimizin bir defa daha an-

laşılmasıdır. Meselenin mahiyeti' esasen din değil, dildir. Kati olarak bilinmelidir ki; Türk milletinin milli dili ve milli benliği bütün hayatına hâkim esas kalacaktır."

Olayın soruşturması ile Adalet Bakanı Yusuf Kemal Bey'le, İçişleri Bakanı Şükrü Kaya Bey görevlendirilmişlerdir. Olayda görevlerini ihmal eden Bursa Savcısı Sakıp Bey'e ve Bursa Sulh Ceza Hâkimi Hasan Bey'e ve Bursa Müftüsü Nurettin Bey'e işten el çektirilmiştir. 15 kişi tevkif edilmiştir.

Bursa'da çıkan Arkadaş gazetesi sahibi, gazeteci Rıza Ruşen Yücer 1947'de "Atatürk'e Ait Birkaç Fıkra ve Hatıra" adlı bir eser yayımlıyor Bu kitabında Bursa olayım kısaca anlattıktan sonra nutkun nasıl söylendiğini şöyle açıklamaktadır:

BİRİNCİ TANIK

"O akşam Çekirge yolundaki köşkte Atatürk'e bir yemek verildi. Sofrada 13-14 kişi var. O günkü hadiseden dolayı Atatürk'ün gönlünü almak için, bu on dört kişiden birisi:

- Efendim, diye söze başladı... Bursa gençliği bu hadiseyi hemen bastıracaktı. Fakat zabıta ve adliyeye olan güveninden ötürü... devam edemedi. Atatürk bir işaretle sözünü kesti... Sonra Türk gençliğinden ne anladığını şöyle tarifetti:

Türk genci, inkılapların ve rejimin sahibi ve bekçisidir diye başlayan Bursa Nutku'nu söylemiş ve şöyle bitirmiştir: İşte benim anladığım Türk genci ve Türk gençliği... dedi.'

Rıza Ruşen Yüeer, Bursalı bir gazetecidir. Tarihi görev gören kitabının önsözünde soylu amacını anlatmaktadır: "Büyük Atatürk'ün engin ve hareketli hayatının hemen her safhası, bizim için çok ilgi uyandıran, değerli, ibret alınacak, hatırd tutulacak sayısız hadiselerle doludur. Ömrü boyunca vefalı milleti tarafından sonsuz bir sevgi ile kucaklanan bu nadir adam, tarihin öteki büyükleri gibi, arkasında binbir hatıra bırakmıştır. Bunları bir bütün olarak toplamak ve böylece gençliğimize, milli, kültürel tarihimize hediye etmek elbette pek istenir. Bunu yapmadıkça Atatürk'ü tam tanımış ve tanıtmış olmayız.

Böyle muazzam bir işe girişecek iddia, kudret ve yetkide değilim. Ben sadece, tesadüflerin yardımıyla, yahut şurada burada işitip dinlediğim, yahut da kısmen gözümle görüp kulağımla duyduğum, O'na ait birkaç güzel fikrayı ve özel hatırayı tespit etmek istedim. Bunlar diğer emsalinden kıymetçe düşük olabilir; yazılış bakımından da edebi bir değer taşımayabilirler; buna üzülüyorum. Yeter ki, unutmaktan kurtarılmış olsunlar. Unutmayalım ki, Atatürk gibi faniliği bizden uzaklaştıkça gerçek ve manevi varlığı büyüyen ve efsaneleşen yüce bir milli kıymete ait en değerli görünen en küçük şeylerin bile, ayrı ayrı birer kıymeti vardır.

Fıkra ve hatıralarda tarih yoktur. Çünkü bence mühim olan, hadiselerin kendisidir.

Bunları bir araya getirirken, üzerinde en çok durduğum nokta, bu fıkra ve hatıraların şimdiye kadar görebildiğim kitap, gazete ve dergilerde yazılmamış olmalarıdır. Yazılanları tekrarlamaktan kaçındım.

Naklettiğim fıkra ve hatıralar gerçekten olmuş mudur? Bunu da kesin olarak temin edemem. Çünkü, ben, tevsikten ziyade ve sadece işittiklerimi -duyduğum şekle sadık kalarak- tespit ve nakle önem verdim.

Atatürk'e hele O'nun hususi hayatına ait fıkra ve hatıralar, bizim şahsi malımız değildir. Herkes, kendinde bulunanı -tıpkı bir antikayı müzeye teslim edergibi - milli kültür tarihimize vermek ödevinde olduğunu hatırlamalı ve bunu ihmalsiz yapmalıdır. O'na ait hatıraları ancak böylelikle bir araya getirmek mümkün olabilir.

Bu kitapçığı - sızısı hâlâ içimizi yakan büyük Ata'nın dokuzuncu ölüm yıldönümünde, O'nun, büyük hatırasına küçük bir menekşe demeti koyar gibi anarak - biraz da bunun için hazırladım. Hem küçük, hem de noksan olduğunu biliyorum. Fakat, bu küçük gayretlerin yarınki büyük himmetleri teşvik edeceğine inanıyorum." R.R.Y.

1958'DE NUTUK İNKÂRA KALKILIYOR

Rıza Ruşen, Bursa Nutku'nu gördüğü ve işittiği bir olay olarak anlatmaktadır. Bu küçük kitapta bulunan Nutuk 1947'den 1958'e kadar hiçbir itiraza uğramamıştır. Fakat 1958 senesi 19 Mayıs'ında nutkun Ulus gazetesinde yayınlanması üzerine iktidar çevreleri telaş ve endişeye düşmüşler, bir taraftan iktidar organı olan Zafer gazetesi "... Atatürk adına sahte metinler kaleme almak ve kendi uydurması olan bir beyannamenin altına Atatürk imzasını atmakla siyasi sahtekârlık ile kalpazanlığı artık üzerinde durulması lazım bir hududa götürmüştür..." şeklinde suçlarken Ankara Savcısı Rahmi Ergil de işe el koymuştur.

19 Mayıs 1958 günü saat 22.30'da Basın Savcısı Cumhuriyet Oymakoğlu gazeteye telefon ederek nutkun nereden alındığını sormuştur.

20 Mayıs günü Ülkü Arman adliyeye götürülmüştür. Savcı Başyardımcısı Ziya Ülgener tarafından ve Başsavcı Rahmi Ergil tarafından sorguya çekilmiştir. Nutkun kaynağının en kısa zamanda bulunması istenmiştir.

İşte o sırada Rahmi Ergil:

a) Türk İnkılabı Tarihi Enstitüsü'nün neşriyatı meyanında "Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri" adlı 3 ciltlik kitapta yer almamasına,

' - b) Rıza Ruşen Yücer'in önsözünde "Naklettiğim fıkra ve hatıralar gerçekten olmuş mudur? Bunu kesin olarak temin edemem. Çünkü: Ben tevsikten ziyade ve sadece işittiklerimi -duyduğum şekle sadık kalarak- tespit ve nakle önem verdim" şeklindeki beyanlarına dayanılarak mevsub bulunmadığı ileri sürülmüştür.

Her ne kadar ileride de temas edeceğimiz gibi, Mendere's'in, 1949 yılında DP'li Şeref Balkanlı'nın İzmir'de DP erkânı önünde Celal Bayar tarafından eline verilen ve okunan nutuktan dolayı hakkında takibat yapılmadığını öğrenmesi üzerine, Ulus hakkındaki takibat durdurulmuştur. Durdurulmuştur ama bugün yapılan iddiaların kaynağı oradan gelmektedir.

RIZARUŞENYÜCERNİÇİN TANIKTIR?

Bugün bu nutkun Atatürk'e ait olmadığını en esaslı delili, bu nutku kamuoyuna küçük fakat değerli eseriyle duyuru-

ran Rıza Ruşen Yücer'in olaya tanık olmaması, olayı başkalarından naklen söylemesi, "Naklettiğim fıkra ve hatıralar gerçekten olmuş mudur? Bunu kesin olarak temin edemem" şeklinde beyanda bulunması delil olarak gösterilmektedir.

Kitabın piyasada olması ve bu konuda fikir yürütenlerin, kitabı görmeden yazı yazmak zorunda olmaları, tereddütlerin bugüne kadar sürüp gitmesine sebep olmuştur. Gerçekten olayın patlak verdiği zamanda Rıza Ruşen Yücer'in kitabı konu ile ilgilenenlerin elinde bulunsaydı bu tartışmaların uzayıp gitmesinin önlenmesi belki mümkün olabilirdi. Siyasi maksatlarla bu iddiaları yapanlar susmak mecburiyetinde kalırlardı.

Önsöz, "İşitip dinlediğim yahut da kısmen gözümle görüp kulağımla duyduğum ona ait birkaç güzel fıkrayı ve özel hatırayı tespit etmek istedim" demektedir. Yazar kitapta topladığı fıkra ve özel hatıraları ya başkalarından naklettiğini ya da "gözüyle görüp kulağıyla dinlediğini" üzerinde tereddüt edilmeyecek kadar büyük bir açıklıkla söylemektedir.

"Atatürk ve Türk gençliği" başlıklı Bursa Nutku'nun nasıl söylediği anlatılan yazıda olay tanığın ağzından bildirilmektedir: "... o akşam ... Atatürk'e yemek verildi... Sofrada 13-14 kişi var.

"Efendim diye söze başladı... Atatürk bir işaretle sözünü kesti... Şöyle tarifetti."

Görülmektedir ki Yücer, bizzat tanık olduğu bir olayı anlatmaktadır. Nutkun tamamının tutarlı bir şekilde olması da tanığın not tuttuğunu ve Atatürk'ün söylediklerini tam

bir şekilde zaptettiğini göstermektedir. Bunu da Türkiye Cumhurbaşkanı Atatürk'ün sofrasında bulunan bir gazeteci için olağan karşılamak lazımdır.

Daha evvelce belirttiğimiz gibi önsözdeki "Naklettiğim fıkra ve hatıralar gerçekten olmuş mudur?" sözü Rıza Ruşen Yücer'in bizzat tanıdığı olmadığı halde "işitip dinlediği" fıkra ve hatıralar hakkında tarihçiyi yamltmamak için yapığı bir dikkat çekmedir. Kendisinin "gözüyle görüp kulağıyla duyduğu" fıkra ve hatıralar hakkında "gerçekten olmuş mudur" diye bir soru sorması mantıksız ve gülünç bir durum olur. "Naklettiği" yani "kendisinin bizzat işitip dinlemediği" fıkra ve hatıraların gerçekten olup olmadığını belirtmiştir.

1958'de Rahmi Ergil'in önsözdeki bu cümleye "Bukitaptaki bütün fıkra ve hatıraların gerçekten olup olmadığını, kesin olarak temin edemem" anlamım vermesi tamamen yanlıştır.

Rıza Ruşen Yücer, Bursa Nutku'nun söylenmesine tanıktır ve nutku Atatürk'ün ağzından bir gazeteci olarak yazmıştır.

RIZA RUŞEN YÜCER'LE KONUŞMA

1958 senesinde Bursa Nutku'ndan ötürü Ulus gazetesi hakkında soruşturma başladığında Rıza Ruşen Yücer'in İstanbul'da bulunduğu söylenilmesi üzerine bizzat kendisiyle görüştüm. Kendisi de bunu doğruladı. O tarihte elimde Rıza Ruşen Yücer'in kitabı yoktu. Eğer kitap elimde bulunsaydı, kendisini aramak ihtiyacım hissetmezdim. Çünkü kitap, o kadar vuzuhlu ve açık idi.

İKİNCİ TANIK

1958'de Ulus gazetesinde Bursa Nutku'nun yayımlanma-

sından ötürü soruşturma açıldığı zaman olayın bir tanığı daha ortaya çıkmıştır ve tarihçi Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu olaya şöyle tanıklık etmiştir:

"Bu olay Arapça ezanın kaldırıldığı zaman olmuştur. Mustafa Kemal İzmirliydi. Bursa'da Ulucamide bir müezzinin ezanı Türkçe okumayıp Arapça okuduğunu öğrendi. Sofradaydık, derakap hususi trenin hazırlanmasını emretti. Tren öylesine bir şekilde geldi ki, Karaköy'e kadar Mustafa Kemal bağıyordu 'Yavaş gidiyor daha süratli' Karaköy'den otomobile gayet bozuk bir yoldan Bursa'ya varıldı. Paşanın oradan kalkıp Bursa'ya geldiğini haber alınca, Ankara 'Bu telaşa sebep ne' demiş. Bunu Mustafa Kemal duymuştu. 'Bir müezzin Arapça ezan okuyor. Ne vali, ne müddeimumi, ne polis hadiseyle ilgileniyor. Biz inkılap yapıyoruz. Bir milletin kaderim elimize aldık, çocuk oyuncuğu mı bu işler? Bu eserin kurucusu benim. Bursa'da devlet makamları inkılapları korumak için alakalanmadıklarında benim ne yapmamı istiyorsunuz? Durmamı mı?' dedi. Ondan sonra verilen yemekte bu sözleri söyledi. Konuşmanın gazetelerde neşredilmediğini hatırlıyorum."

Eski "Hâkimiyeti Milliye Başyazarı" 49 yıllık gazeteci ve tarihçi Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu, gerçekten güçlü hafızasına dayanarak ve teferuatıyla da olaylara uygun olarak Bursa Nutku'nun söylendiğinin tamğıdır. Adalet gazetesi 1958'deki Ulus koleksiyonlarından bol bol nakiller yaparken, nedense bu önemli tanıktan hiç bahsetmemeyi tercih etmiştir. (2/c).

(2/c) - Yeni İstanbul gazetesinin 23/12/1966 tarihli sayısında "varsın söylenmiş olsun" ve 25/12/1966 tarihli nüshasında başlayan N.N.Tepedelenlioğlunun yazı dizisi dikkatle ve bulunduğu gazete ve şartlar içinde dahi değerdendirliği takdirde olayın olduğu, Bursa Nutku'nun söylendiğini doğrular niteliktedir. Gerekirse neden böyle düşündüğümüzün delillerini ve gerekçesini açıklans.

Çünkü Atatürk'ün nutkunu yok etmek için maksatlı yayın yapmaktadır.

UÇUNCU TANIK

Bursalı gazeteci Musa Ataş da Atatürk'ün Bursa Nutku'nu söylediğine tanıktır. Bu görüşlerini ölmeden bir süre önce Bursa'da çıkan Hâkimiyet gazetesinin 5 Mart 1963 Hâkimiyet ve 18 Mart 1963 tarihli nüshalarında yayımlamıştır. Aynı zamanda Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Müdürü Prof. Dr. Afet İnan tarafından verilen ve 23.1.1964'te Senato'da Milli Eğitim Bakanı İbrahim Öktem tarafından okunan cevap yazısında da Atatürk'ün bu nutku söylediği anlaşılmaktadır. Musa Ataş Atatürk'ün bu nutku söylediğine tanıktır.

Musa Ataş 18 Mart 1963 tarihli Hâkimiyet gazetesinde çıkan yazısında şöyle demektedir:

"Aradan 30 sene geçmiş. Bunları bulmak kolay değildir. Bursa gazetelerinde çıkanlar ise, sahipleri öldüklerinden koleksiyonlarının ne olduğunu bilmiyorum. Yalnız bu vaka üzerine Büyük Atatürk'ün yaptığı üç konuşmadan en mühimi olan belediye meclisi salonunda gençliğe yaptığı hitabesini mealen hafızamda saklıyorum. Orada Atatürk gençliğe hitaben demiştir ki:

- Bu hadise mühim fiili bir hareket değildir. İrticai bir mahiyeti de yoktur. Fakat size şunu bildireyim ki, meş'um Menemen irticai hadisesi, inkılaplarımıza karşı yöneltilen bir hareketi önleyici Türk gençliğinin mevcut olduğunu göstermiştir. Kubilay gibi genç ve idealist bir ihtiyat zabiti kendisini bu uğurda feda etmiştir. Onu örnek alın. Herhangi irticai bir hareket olursa onun karşısında daima siz bulunacaksınız. Çünkü inkılaplarımızı ve Türkiye Cumhu-

riyeti'ni size emanet ettik. Hangi şartlar altında olursa olsun hiçbir devlet kuvvetine dahi dayanmadan bunları siz koruyacaksınız. Alacağınız kuvvet bütün Türk milletininidir. Böyle hareketlerde sizi pervasızca daima bunların karşısında görmek Türk milletinin de en büyük inancıdır."

Bu konuşmadan sonra gençler Atatürk'ü hararetle alkışladılar . "Yolundayız Paşam" dediler.

Atatürk, ikinci konuşmasını aym akşam Çelik Palas yanındaki köşkünde bir yemek esnasında yaptı ve dedi ki:

"- Devletin jandarması vardır, adliyesi vardır, polisi vardır, fakat yalnız onlara güvenerek pasif kalmamak lazımdır. Böyle hareketler karşısında daima gençleri önde görmek isterim. Gençlik inkılaplarımızın ve bu Cumhuriyetin bekçisidir."

Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü tarafından verilen ve 23.1.1964 tarihinde Senato'da okunan cevapta Musa Ataç'la ilgili olarak şu hususlar yer almaktadır. (3)

"2- Ancak aynı konuşmaya şahit olan yine gazeteci Musa Ataç'tan edindiğimiz bilgiye göre, bu sözler Atatürk tarafından söylenmiştir ve gazeteciler de mealen bunları not etmiştir."

"Bursalı gazeteci Musa Ataç: Bu konu üzerinde Rıza Ruşen Yücer'in kitabında çıkan bir yazıdaki konuşma doğrudur. Fakat o da mealen almış, hepsini yazmamıştır, en derin saygılarımla. Musa Ataç."

(3) Özel Şahingiray sözlü sorusunun Senato'da müzakeresine ait zabıtların tam metni kitabın sonundaki ektedir.

Bu vaka üzerine Büyük Atatürk'ün yaptığı üç konuşmadan en mühimi olan belediye meclisi salonunda gençliğe yaptığı hitabesini yine gazeteci Musa Ataş'a atfen ifade ediyorum. Musa Ataş mealen hafızamda sakladım, diyor. Orada Atatürk gençliğe hitaben demişti ki: "Bu hadise mühim, fiili bir hareket değildir. İrticai mahiyeti de yoktur. Fakat size şunu bildireyim ki, meşhur Menemen irticai hadisesi inkılaplarımıza karşı yöneltilen bir hareketi önleyecek Türk gencinin mevcut olduğunu göstermiştir. Kubilay genç ve idealist bir yedeksubay, kendisini bu uğurda feda etmiştir, onu örnek alın. Herhangi bir irticai hareket olursa bunun karşısında daima siz bulunacaksınız. Çünkü inkılaplarımızı ve Türkiye Cumhuriyeti'ni size emanet ettik. Hangi şartlar altında olursa olsun hiçbir devlet kuvvetine dahi dayanmadan bunları siz koruyacaksınız. Alacağınız kuvvet bütün Türk milletindedir. Böyle hareketlerde sizi pervasızca dahi olsun bunların karşısında görmek Türk milletinin en büyük inancısıdır..." Bu konuşmadan soma gençler Atatürk'ü hararetle alkışladılar, "Yolundayız Paşam" dediler.

Atatürk ikinci konuşmasını Çelik Palas yanındaki bir yemek esnasında yaptı ve dedi ki:

- Devletin jandarması vardır, adliyesi vardır, polisi vardır. Fakat bunlara dayanarak pasif kalmaması lazımdır. Böyle hareketler karşısında daima gençleri önde görmek isterim. Gençlik inkılaplarımızın bekçisidir."

Bir Senato konuşması sırasında Milli Eğitim Bakanı, Bursa Milletvekili İbrahim Öktem, şöyle konuşmaktadır: "Yalnız sayın bayanın Atatürk'e atfedilen ve bugün halen yaşamakta bulunan, herkesin çok iyi tanıdığı ve şunu da

arzedeğim; Şu dakikada hiçbir partiye mensup bulunmayan, bundan evvel DP mensubu bulunan Bursalı gazeteci Musa Ataş bütün bunların hepsini not eden adamdır, günü gününe. Ve Musa Ataş'la beraber o günün hadiselerine Şahit oldum, birçok kıymetli Bursalı hemşerilerimi tanıımıŐımdır. Onlar bana Atatürk'ün bu konuŐmalarım hem elik Pa-las'taki hem de belediyedeki konuşmalarını anlatmışlardır."

Grlyor ki eski DP'li ve gazeteci Musa Ataş olayın kesin bir tanıŐıdır. Üstelik Atatürk'ün aynı mealdeki konuşmasını aynı gün üç yerde yaptıŐını söylemektedir. Bursa Milletvekili ve Milli EĞitim Bakam İbrahim ktem de bir Bursalı olarak birçok kişiden olayı naklen ve dinlediğim ifade etmektedir.

DÖRDÜNCÜ TANIK

1 Aralık 1966 tarihli Milliyet gazetesinde değerli gazeteci ve araŐtırmacı Mustafa Ekmekçi'nin Atatürk'ün yaverlerinden Cevdet Tolgay ile yaptıŐı çok önemli bir konuşma yayımlanmıştır: Cevdet Tolgay bir konuşmasında Bursa Nutku'nun Atatürk tarafından sylenildiğini kesin olarak açıklamıştır. Bu konuşmayı aynen naklediyoruz:

"Ankara -Mustafa Ekmekçi bildiriyor- Atatürk'ün hayatta kalan tek yaveri Cevdet Tolgay, Bursa konuşmasını dinlediğini ve yayımlanan konuşmanın Atatürk'e ait olduğunu söylemiştir. "Türk genci, rejimin ve inkılapların sahip ve bekçisidir" diye başlayan konuşmayı Atatürk'ten dinlediğini açıklayan nöbetçi yaveri Cevdet Tolgay, kendisim bulup, bilgisine baŐvurmamız üzerine bize Şunları söylemiştir:

"Aradan geçen uzun senelere rağmen, konuşma, Atatürk'ü bugün dinliyormuşum gibi hafızamdadı. Konuşma Atatürk'ündür."

1932 yılından ölümüne kadar Atatürk'ün yaveri olan Cevdet Tolgay, olay gününü şöyle anlattı:

"Ocak ayının ortasında bir tetkik seyahatindeydim. Son merhale olarak İzmir'e geldik, İzmir'e vardığımızda tarih 31 Ocak 1933'tü. Gazi Şubatın ilk üç günü İzmir'de dolaştı. Tetkikat yaptı, Gazi'nin yanında o zamanki İktisat Vekili Celal Bayar'ın başkanlığında tetkikat yapan bir İktisat Heyeti de vardı.

"3 Şubat 1933 akşamı, İzmir'de Kordon'daki köşkte akşam yemeği sırasında Bursa'daki ezan olayı intikal etti. İlk gelen haberler Gazi'yi hayli asabileştirdi. Alakadar etti. Devrimlerine karşı olan her hareket Gazi'yi şiddetle mukabeleye sevk ediyordu. O zaman devrimler daha yeni idi. Atatürk soyadını da almamıştı. Gazi Mustafa Kemal Paşa idi..."

BURSA'YA BASKIN YAPACAĞIZ

"İlk tepki şiddetle 'Bursa'ya baskın yapacağız' şeklinde oldu. Ve hemen hazırlık emrini verdi. O gece İzmir'de verilen baloya gitmediğini hatırlıyorum..."

Harekât tarihimiz 4 Şubat 1933 oluyordu. Saat 03.30'da Afyon'a hareket etti. Celal Bayar heyeti İzmir'de kaldı. Afyon'da Antalya gezisinden dönmekte olan Başvekil İsmet Paşa ile buluştuk. Afyon'da İsmet Paşa da trene bindi. Gazi ile İsmet Paşa aynı trende Eskişehir'e kadar özel olarak konuştular. Eskişehir'den sonra İsmet Paşa Ankara'ya, biz Bilecik istikametine hareket ettik. Saat 5'te Bilecik'e gel-

dik. Bazdan Karaköy diyorlar, ben nöbet defterine Bilecik diye kayıt etmişim.

"... Bilecik'ten hareketle 9.30'da Bursa'ya geldik. Gazi, gider gitmez işe el koydu. Meşgul oldu. Hadise sanıldığı kadar büyük mahiyette değildi. Fakat ilgililer, hadisenin takibinde gevşek davranmışlardı. Fakat Atatürk olayı, kendi inkılaplarına karşı bir hareket olarak ele aldı, 6 Şubat'ta, ertesi günü Dahiliye ve Adliye vekilleri geldiler ve işe vaziyet ettiler. İşte o sırada Atatürk, köşkte bu konuşmayı yapmıştır. Okuduğum zaman, metni yayımlanan konuşma bana hiç yabancı gelmedi. Ben vilayet konağındakini hatırlamıyorum. Köşkte konuştu. 6 Şubat akşamı köşkteki yemekten sonra Güleemal'le İstanbul'a hareket ettik" (3/a).

"Köşk şimdiki Çelik Palas Oteli'nin yanındadır. O köşkte, akşam yemeğinde Atatürk sofrada bu konuşmayı yapmıştır. İyice hatırladım. İlk gittiği akşam da konuşuldu. O hava içinde, Atatürk'ün başka türlü konuşmasına da imkân yoktu. Sofrada kimler vardı, şimdi iyice hatırlamıyorum. O gün dolu geçmişti galiba ki, sofrada hulunanların isimlerini kaydetmemişim. Bursa'dan vali, Balıkesir'den kolordu komutanı, Bursa belediye reisi olabilir."

Atatürk'ün bu gezisine katılmış olan Cevdet Tolgay'm kitap halinde yayımlanan "Atatürk'ün Nöbet Defteri"nde imzası ve aldığı notları bulunmaktadır.

(3/a) - Tekin Erer Gülcemal'in seyir defterine göre Mudanya'dan 19.30'da hareket edildiğini ifade ederek Bursa'da yemek yemenin mümkün olmadığını ifade ediyor. Biz 6 Şubat'ta güneşin 17.30'da battığını söylemekte yetineceğiz.

BEŞİNCİ TANIK: HASAN RIZA SOYAK

21 Aralık 1966 tarihli Dünya gazetesi 5'inci tanığı ortaya çıkarmıştır. Dünya gazetesinde "Bursa Nutku ve Gerçekler" başlığı altında çıkan yazı ve mektubu sunuyoruz:

BURSA NUTKU VE GERÇEKLER

Geçen günkü başyazımızda Atatürk'ün Bursa Nutku üzerinde bildiklerimi yazmıştım. Bu yazı üzerine son dakikasına kadar Atatürk'ün en yakınında bulunan Cumhurbaşkanlığı Umumi Kâtibi dostum Sayın Hasan Rıza Soyak'tan bir mektup aldım. Bu mektup Bursa Nutku'nu çıkarlarına göre sömürmek isteyenleri susturucu bir açıklamadır. Mektubu olduğu gibi aşağıya alıyorum.

Falih Rıfki ATAY

Sayın Falih Rıfki Atay
Dünya Gazetesi Başyazarı

Hasan Rıza SOYAK
Atatürk'ün Umumi Kâtibi

12 Aralık 1966 tarihli gazetede "Atatürk'ün Bursa Nutku" diye adlandırılan bir konuşması hakkındaki başyazınızı -her zaman olduğu gibi- dikkatle okudum, makalede Atatürk'ün "meşrutiyetçi" olduğundan bahsediyor, buna misaller veriyorsunuz. Doğrudur, hakkınız var. Nitekim büyük bir asabiyet ve kırgınlık içinde yaptığı o konuşmada da

Büyük Adam'm aynı itiyadından ayrılmadığı gayet açık olarak göze çarpmaktadır.

Bugünlerde konuşmayı çeşitli maksatlarla yine çeşitli suretlerle yorumlayanlar görülmektedir. Bu sebeple onu umumi efkâr önünde ciddi ve esaslı bir tahlilden geçirmek herhalde hem lüzumlu hem de faydalı olacaktır, sizi mektubumla bunun için rahatsız ediyorum.

Böyle bir tahlile girişmeden önce olay hakkındaki hatıramı anlatayım. İzmir'deydik; buraya Bursa'dan gelmiştik; oradan ayrıldığımız güne kadar camilerde ezan Türkçe okunuyordu... Fakat yazdığımız gibi, Atatürk Bursa'dan ayrılır ayrılmaz koyu gericiler pek cesaretli bir tepki yaratmışlar, köylere kadar ezanı yeniden Arapçaya çevirmek için topluca teşebbüse geçmişler... Buna karşı, ilgili resmi makamlar hemen hemen seyirci kalmış, adeta sinmişler... Eşsiz inkılapçının pek bel bağladığı gençlikte de bir kıvılcık olmamış.. Atatürk bunu haber alınca beyninden vurulmuşa döndü, yerinde duramaz oldu... Derhal Bursa'ya hareket emrini verdi. Birkaç saat içinde hazırlandık ve trenle atlayarak yola çıktık... Yol boyunca hep bundan bahsediyor, idarenin gevşekliğinden. Gençliğin ilgisizliğinden acı acı yakmıyordu; yolda bir istasyonda Antalya'dan gelen Başvekil İnönü ile de bu konuda uzun uzun görüştü.

Trenden Bilecik'te indik ve otomobillerle öğleden evvel Bursa'ya geldik, o gün ve ertesi günü hadisenin tahkiki ile meşgul oldu. Ankara'dan Adliye ve Dahiliye vekilleri de gelmiş; onlar da mesele üzerinde sıkı soruşturmalar yapıyorlardı."

Atatürk 6 Şubat akşamı sofrada bahis konusu konuşmayı yaptı, daha doğrusu yapmış... Ben sofrada değildim. Büro

diye kullandığımız odada vazifemle meşguldüm... Bunu sonradan, tafsilatıyla dinledim... Nitekim o akşam nöbetçi olup sofraya yakın bir yerde bulunan ve pek dürüst, anlayışlı, daha doğrusu bir tabirle tam bir asker olan arkadaşımız Cevdet Tolgay konuşmayı dinlediğini ve bugün de iyice hatırladığını Milliyet gazetesine anlatmıştır (Milliyet, 1 Aralık 1966).

Demek ki bu konuşmanın vukuundan tereddüte mahal yoktur.

Şimdi Rıza Ruşen Yücer'in 1947 senesinde çıkan "Atatürk'e Ait Birkaç Fıkra ve Hatıra" adlı kitabından -ki konuşma hakkındaki bütün yayınlarda hep bu eserden faydalanılmıştır- konuşmayı aynen alıyorum:

"O akşam, Çekirge yolundaki köşkte Atatürk'e bir yemek verildi. Sofrada on üç, on dört kişi var. O günkü hadiseden dolayı Atatürk'ün gönlünü almak üzere, bu on dört kişiden birisi:

- Efendim, diye söze başladı; Bursa gençliği bu hadiseyi hemen bastıracaktı. Fakat zabıta ve adliyeye olan güveninden ötürü...

Devam edemedi. Atatürk bir işaretle sözünü kesti:

- Bursa gençliği de ne demek... diye biraz sert sordu. Memlekette parça parça, yer yer gençlik yoktur. Sadece ve toplu olarak Türk gençliği vardır.

Sonra, Türk gençliğinden ne anladığım şöyle tarif etti:

"- Türk genci, inkılapların ve rejimin sahibi ve bekçisidir. Bunların lüzumuna, doğruluğuna herkesten çok inanmıştır; rejimi ve inkılapları benimsemiştir. Bunları zayıf düşürecek en küçük veya en büyük bir kıpırtı ve bir hareket duydu mu; bu memleketin polisi vardır, jandarması vardır,

ordusu vardır, adliyesi vardır... demeyecektir. Hemen müdahale edecektir.

Polis gelecektir; asıl suçluları bırakıp, suçlu diye onu yakalayacaktır. Genç, 'Polis henüz inkılap ve Cumhuriyetin polisi değildir' diye düşünecek, fakat asla yalvarmayacaktır. Mahkeme onu mahkûm edecektir. Yine düşünecek: 'Demek adliyeyi de ıslah etmek, rejime göre düzenlemek lazım...'

Onu hapse atacaklar. Kanun yolundan itirazlarını yapmakla beraber; bana, İsmet Paşa'ya, Meclis'e telgraflar yağdırıp haksız ve suçsuz olduğu için tahliyesine çalışılmasını, kayınlmasını istemeyecek. Diyecek ki: 'Ben, inan ve kanaatimin icabını yaptım. Müdahale ve hareketimde haklıyım. Eğer buraya haksız olarak gelmişsem, bu haksızlığı meydana getiren sebep ve amilleri düzeltmek de benim vazifemdir...'

Atatürk, gözlerini sofradakilerin yüzlerinde dolaştırdı; "İşte benim anladığım Türk genci ve Türk gençliği..." dedi.

Bu sözlerle Atatürk rejimin sahibi ve bekçisi tanıdığı gençliğe, gericiler tarafından inkılap aleyhinde yapılacak her türlü davranışlara karşı derhal bütün imkânları ile harekete geçmesini tavsiye ediyor ve sonra konuşmasına şöyle devam ediyor:

"Polis gelecektir; asıl suçluları bırakıp suçlu diye onu yakalayacaktır. Genç 'Polis henüz inkılap ve Cumhuriyetin polisi değildir' diye düşünecek, fakat asla yalvarmayacaktır" diyor.

Dikkat buyurulsun; 'polise de saldıracak' değil, hatta 'karşı gelecektir' bile demiyor. "Mahkeme onu mahkûm

edecektir. Yine düşünecek: Demek adliyeyi de ıslah etmek, rejime göre düzenlemek lazım."

Onu hapse atacaklar, kanun yolundan itirazlarım yaparak, hiçbir makama himayesi ve kayınılması için müracaat etmeyecek, yalnız diyecek ki, "Ben, inan ve kanaatimin icabını yaptım, müdahale ve hareketimde haklıyım. Eğer buraya haksız olarak gelmişsem, bu haksızlığı meydana getiren sebep ve amilleri düzeltmek de benim vazifemdir."

Görülüyor ki Atatürk, inkılaplara karşı her harekette bizzat gösterdiği tepkiyi (reaction) gençliğin de ilk anda göstermesini istiyor. Hükümet kuvvetleri geldikten sonra da, bu kuvvetlerin takip edeceği tarza göre nasıl düşünmesi lazım geldiğini söylüyor ve hakkını kanun yolundan aramasını öğütüyor.

İşte mesele bundan ibarettir ve bunda meşrutiyet dışı bir tahrik olmadığı gibi meşru devlet kuvvetlerine açık olarak, tam mutavaat tavsiyesi mevcuttur.

Bugünlerde yapılan neşriyatta şahsımdan sık sık bahsedildiğini gördüm ve işittim. Mesela "Son Havadis" gazetesinin 18 Kasım tarihli nüshasındaki Bay Tekin Erer imzalı bir yazıda bazı zevat arasında benim de "Atatürk'ün böyle şeyler söylemediğini belirtmiş olduğum" ifade edilmiştir. Yine Ankara'da çıkan "Yeni Tanin" gazetesinin 3 Aralık nüshasında MTTB'nin genel kurul toplantısında bu hususta bir konuşma yapan üniversite öğrencisi Bay Çetin Baydar'm "Anadolu Ajansı"na atfen aynı iddiada bulunduğu yazılıdır. Bu mesele üzerinde ben ancak şimdi bu açıklamayı yapıyorum. Daha evvel hiçbir yerde hiç kimse-

ye bir beyanda bulunmuş değilim. Binaenaleyh bu iddialar tamamen gerçeğe aylandır.

Bu mektubumun gazetenizde aynen yayımlanmasına delalet buyurmanızı rica ederim.

Saygılanm ve hakkınızda en iyi dileklerle.

BAŞKA TANIKLAR DA OLACAKTIR

Bursa Nutkumun daha başka şahitlerinin de olacağı inancındayız. İlimi araştırmalar bu şahitleri de ortaya çıkaracaktır.

TARİH OLAYLARININ TESPİTİ

Tarih olaylarının tespiti bazen çok kolay bazen ise çok güçtür. Atatürk'ün Millet Meclisi huzurunda söylemiş olduğu bir sözün tespiti şüphesiz ki genel olarak kolay bir iştir. Fakat Atatürk'ün Conk Bayın'nda askerlere hitabını tespit etmek aynı derecede kolay sayılamaz. Hele bunlar üzerinde tartışma açıldığı takdirde. Şu sıra Başbakan Demirel'in Meclis huzurunda söylediği sözlerin tartışma konusu olabildiği düşünülecek olursa bu güçlüğü dereceleri daha iyi bir şekilde gözümüzün önüne gelebilir.

Tarih olaylarında şahitlerin yanında, mektuplar, hatıralar, daha başkaları da tarih olayının tespitinde delil olarak kullanılmaktadır. Mesela: Atatürk'ten Düşünceler adlı Prof. Enver Ziya Karal tarafından vücuda getirilmiş eserinin 88'inci sayfasında Dil Tarih Kurumları hakkındaki Atatürk'ün sözleri dip notunda "Sofrada bulunan Abdülkadir İnan tarafından nakledilmiştir" diye kaynak gösterilmiştir.

Bursa Nutku da 1933'te Bursa olayları üzerine Bursa'da "Bir akşam yemeği esnasında Atatürk'ün söylediği sözlerdir. Bu sözlerin yahut nutkun ortaya çıkışında da olağanüstü bir durum yoktur. Nutku dinleyen ve gören bir gazeteci 1947'de 9. ölüm yıldönümünde 16 fıkra ve hatıra arasında yayımlamıştır. Türkiye tek partili devirden çok partili devreye yeni girmiştir. DP kurulalı bir sene bile olmamıştır. Memleket yeni demokrasi hamlelerinin heyecanı içindedir. Yeni devrin icabı savcılar daha sert ve uyanıktır. Buna rağmen kitap hakkında ne kovuşturma yapılmış ne de bir itiraz olmuştur. Ta 1958'e kadar. 1958'de bir soruşturmaya girilmişse de bundan vazgeçilmiştir. Şimdi nutkun yayımlanmasından 19 yıl sonra söylenmediği yolunda iddialar ortaya atılmakta, alçakça isnat ve iftiralara kadar gidilmektedir.

Bir sofrada söylenilen bu sözlerin bunca yıl sonra en az 14 tanıkla tespit edilebilmesi tarihçiler bakımından gerçekten bir basan sayılabilir. Atatürk sözlerini iki kişi önünde söylemiş olsa idi ve bunlardan yalnız biri sözleri tekrar etmiş olsa idi tarih bakımından o sözlerin yokluğuna mı karar vermemiz gerekecekti? Tarihçi, o sözleri olayların akışı, şahidin kişiliği, söyleyenin fikir varlığı ve üslubu gibi unsurları inceleyerek bir sonuca varacaktır.

Tarih yapan Atatürk, tarihçiliğin güçlüğünü de görmüş, bir gün tarihçilerin ihanetine de uğrayabileceğini düşünmüştür ve şöyle demiştir:

"Tarih yazmak, tarih yapmak kadar mühimdir. Yazan yapana sadık kalmazsa değişmeyen hakikat insanlığı şaşır-tacak bir mahiyet alır."

BURSA NUTKU'NUN SÖYLENDİĞİNİ DOĞRULAYAN BAŞKA HUSUSLAR

Bursa Nutku'nun söylendiği en az 5 tanık tarafından belirtilmiştir. Buna rağmen inkâr kampanyasını bir daha açılmamak üzere kapatmak için Bursa Nutku'nun söylendiğini doğrulayan başka hususları da açıklamak istiyoruz.

Bu nutkun söylendiği günlerdeki olaylarla ilişkisi olmalıdır. Bu nutuk Atatürk'ün düşünce, kişiliği ve üslubuna uygun olmalıdır. Tersine nutkun içinde söylenenlerle o günlerde cereyan eden olaylar birbirini tutmuyorsa; nutkun fikir yapısı Atatürk'ün fikri yapısına, kişiliğine ve üslubuna uygun değilse nutkun söylenilip söylenmediğinden şüphe edilebilir. Bütün bunlarda bir tutarlılık varsa, nutkun Atatürk tarafından söylendiği doğrulanmış olur.

1- Nutkun, söylendiği günlerdeki olaylarla ilişkisi vardır: Bursa'da ezan olayı cereyan etmiş ve bu sırada Sulh Hâkimi Hasan Bey'e, Müddeiumumi Sakıp Bey'e, müftü Nurettin Efendi'ye işten el çektirilmiştir. Belediye Reisi Muhtittin Bey şöyle demektedir: "Ertesi gün öğle üstü bunların sulh hâkimliği tarafından serbest bırakıldıklarını hayretle öğrendim." İşte bu koşullar altında Atatürk "Bu memleketin polisi vardır, jandarması vardır. Ordusu vardır. Adliyesi vardır... demeyecektir" demektedir. Rejimin ve devrimin korunmasını anayasa kurumları ile birlikte gençlikten de istemektedir. Olaylarla nutkun tam bir ilişkisi vardır. (4)

(4) Bu konuda o tarihlerdeki gazetelerde daha geniş tafsilat bulunabilir.

2- Nutuk Atatürk'ün düşünce ve kişiliğine uygundur: Atatürk Türk gençliği hakkındaki duygu ve düşüncelerini muhtelif tarihlerde belirtmiştir.

"Bugünün karanlıkları, ahlaksızlıkları, şarlatanlıkları içinde sırf vatan ve hakikat aşkıyla ziya serpmeye ve aramaya çalışan bir gençlik gördüğümde dir." (Mayıs 1918-Ruşen Eşref- Atatürk)

"Yer yer dahili isyanlar oldu, birçok kanlar aktı ve millet neticede hakikatin nerede olduğunu anladı. Bütün milletin iftihar edeceği bu neticeyi henüz emin addetmek gaflet olur. Henüz hakikati görmekten uzak kimseler var. Lakin bilerek veya bilmeyerek milletin şerefine ve haysiyetine mutearnz kimseler olsa bile bu gibiler sizin vicdanlı ve dimağları inkişafetmiş gençler karşısında başkaldırmaya imkân bulamayacaklardır." (15.3.1923'te Adana Türkocağı'nda konuşma)

"Muhterem gençler, hayat mücadeleden ibarettir. Bundan dolayı hayatta iki şey vardır. Galip olmak, mağlup olmak... Milletin esbap ve şeraiti tealisi için yapılacak şeylerde, atılacak hatvelerde katiyen tereddüt etmeyin. Milleti o merhalei tealiye götürmek için dikilecek haillere hep beraber mani olacağız. Bunun için dimağlarınıza, irfanlarınıza, malumatınıza, icap ederse bileklerinize, pazılarına, bacaklarınıza müracaat edecek, fakat neticede mutlaka ve mutlaka o gayeye varacağız" (18.3.1923 Tarsus'ta gençlerle konuşma)

"Fakat bana karşı söylediğiniz sözlerin asıl samimiyeti, bana karşı gösterdiğiniz harekâtın asıl ciddiyeti, ancak bugünkü şekli idarenin muhafazasında göstereceğiniz celadetle sabit olacaktır." (23 Mart 1923 Afyonkarahisar gençlerle konuşma).

"Fakat bütün hüsnüniyetle, gösterilen bütün sebata, azim ve metanete, ibraz edilen bütün vahdet ve tesanüde rağmen yine en güzel, en musib, en doğru zihniyetleri ve mefkureleri bozmaya çalışacak insanlara tesadüf edilecektir. Öylelerine karşı bütün efradı millet çok şedit mukabelede bulunmalıdır. Hepimiz için öylelerine karşı kahir bir kitlei vahdet şeklinde tecelli etmeğliğimiz en zaruri bir lazımı vicdaniyedir.

Zira bu hususta mürtecilik yapacak insanlara müsamaha göstermek, ulvicenap ibraz etmek eseri terbiye değil, belki bir milletin saadetine, şerefine, namusuna göz dikmiş insanlara müsamahadır ki, hiçbir vakit, hiçbir fert buna müsaade edemez. Hiç kimse buna müsaade etmek hakkına malik değildir ve siz de olmamalısınız." (Konya gençleriyle konuşma 20.3.1923)

"Efendiler, son sözlerimi münhasıran memleketimizin gençliğine tevcih etmek istiyorum.

"Ey yüksek yeni nesil! İstikbal sizsiniz. Cumhuriyeti biz tesis ettik, onu ilâ ve idame edecek sizsiniz" (30 Ağustos 1924)

Büyük Nutkumda -"Türk gençliğine bıraktığım emanet" başlığı altında "Bu neticeyi Türk gençliğine emanet ediyorum. Ey Türk gençliği birinci vazifen, Türk istiklalini, Türk Cumhuriyeti'ni ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir." (Ekim-1927).

"Sizler, yani yeni Türkiye'nin genç evlatları, yorulmanız dahi beni takip edeceksiniz. Ben bu akşam buraya yalnız bunu size anlatmak için gelmiş bulunuyorum. Dinlenmemek üzere yürümeye karar verenler asla ve asla yorulmazlar. Türk gençliği gayeye, bizim yüksek idealimize durmadan, yorulmadan yürüyecektir." (26 Mart- 1937)

Milli mücadele senelerinden ölümüne kadar evvela Hususi Kalem Müdürü ve sonra Umumi Kâtibi olarak yanında çalışan ve Atatürk'ün en güvendiği insanların başında gelen Hasan Rıza Soyak bir hatırasını şöyle nakletmektedir:

"Serbest Fırka, bu ihtiyaçtan doğmuştur. O zaman başlayan mücadele en son şiddetine vardığı ve birçok yerlerde tekkelerin açılmak üzere temizlenip süpürüldüğü; hatta fes bile ısmarlandığı yolunda haber gelmeye başladığı bir gündü. Yanma girmiştim. Yatak odasında yeni kalkmış, gazeteleri okuyordu. Beni görünce, her zaman olduğu gibi:

- Ne haber, dedi. Mevcut haberleri heyecanla anlattım. Her zamanki sükûnetini muhafaza ediyor ve beni dikkatle dinliyordu. Maruzatımı bitirdikten sonra:

- Şimdi ne olacak paşam? dedim.

- Benim düşündüğüm gibi düşünülmüş ve hareket edilmiş olsa idi, böyle vaziyet hasıl olmazdı. Fakat olan olmuştur, çocuk, biz işimize bakalım. Şimdi yapacağımız iş basittir. Devlet Reislîğinden çekilmek ve partinin başına geçmek, karşı taraftaki arkadaşlarla müştereken evvela anarşi ve irtica istidatlarını ortadan kaldırmak, ondan sonra da sükûnetle ve samimiyetle yolumuza devam etmek. Belki bu suretle gayeye daha kolay vasıl oluruz, dedi.

Bunun üzerine, ben de bugün, büyük hicapla hatırladığım dar bir zihniyetle:

- Ya iktidara geçerlerse? dedim.

Yüzü karıştı, müteessir olmuştu. Dudakları büzüldü, belli idi ki incinmişti. Sesini biraz yükselterek cevap verdi:

- Olabilir... a biz.... hiç bir zaman daima iktidar mevkiinde kalacağız iddiasında bulunmadık ki.

Gafilane devam ettim:

- Ya inkılap esaslarından inhiraf ederlerse, suali ağzımdan döküldü.

Yüzü tekrar değişti, mavi gözlerinde mesut âtiye olan sarsılmaz imanının şimşekleri çaktı; sesi biraz daha çelikleşti:

- Haaa!.. bak işte bu olmaz, dedi inkılabın hedefini kavramış olanlar, daima onu muhafazaya muktedir olacaklardır."

Cumhuriyeti inkılapla beraber kül halinde en layık ve emin bir zümreye, gençliğe emanet etmişti; müsterihtti. Ben de sükûnet bulmuştum. Yanından ayrıldım." (Sel Yayınları- Atatürk Kütüphanesi No. 8 Yakınlarından Hatıralar. S. 11. İst. 1955)

Atatürk'ün gençlere söylenmiş daha başka sözleri de bulunabilir. Fakat hepsinde müşterek olan noktalar birdir, aynıdır. Rejim ve devrimlerin bekçiliği gençliğe verilmiştir, emanet edilmiştir, Atatürk'ün gençlerden istediği, her ahval ve şerait içinde rejimin ve devrimlerin korunmasıdır. Bursa Nutku'nda bu bakımdan hiçbir ayrılık yoktur. Atatürk'ün gençlik hakkındaki düşüncelerine tamamen uygundur.

3- Nutuk Atatürk'ün üslubuna uygundur: Atatürk'ün, ateşli, canlı, candan, samimi bir üslubu vardır.

"Bazı arkadaşların yoksulluk içinde bu büyük davanın başarılamayacağını zannederek, memleketlerine dönmek arzusunda olduklarını duydum.

Arkadaşlar; ben sizleri bu milli davaya silah zoruyla davet etmedim, görüyorsunuz ki, sizi burada tutmak için de silahım yoktur. Dilediğiniz gibi memleketlerinize dönebi-

lirsiniz. Fakat şunu biliniz ki, bütün arkadaşlarım beni yalnız bırakıp gitseler, ben bu Meclisi âlide tek başıma kalsam da, mücadeleye ahdedtim. Düşman adım adım her tarafı işgal ederek Ankara'ya kadar gelecek olursa, ben bir elime silahımı, bir elime de Türk bayrağım alıp Elmadağ'na çıkacağım. Burada tek başıma son kurşunuma kadar düşmanla çarpışacağım. Sonra da bu mukaddes bayrağı göğsüme sarıp şehit olacağım. Bu bayrak kanımı sindire sindire emerken, ben de milletin uğruna hayata veda edeceğim. Huzurunuzda buna ant içiyorum." (Nisan 1920) (Tek Başıma Kalsam da- G. Behnan Şapolya- Türk Kültürü S. 49 S. 27)

"Evet, hâkimiyeti milliye ilelebet devam edecektir. Validemin ruhuna ve bütün ecdat ruhuna müleahit olduğum vicdan yeminini tekrar edeyim. Validemin metfeni önünde ve Allah'ın huzurunda aht ve peyman ediyorum, bu kadar kan dökerek milletin istihsal ve tespit ettiği hâkimiyetin muhafaza ve müdafaası için icap ederse validemin yanma gitmekte asla tereddüt etmeyeceğim. Hâkimiyeti milliye uğrunda canım vermek, benim için vicdan ve namus borcu olsun." (27.1.1923-İzmir'de Karşıyaka'da annesinin mezarı başında)

Dini istismar edenlerle mücadele hakkında Konya'da şu sözleri söylemektedir: "Eğer onlara karşı benim şahsımdan bir şey anlamak isterseniz, derim ki, ben şahsen onların düşmanıyım. Onların menfi istikamette alacakları bir hatve, yalnız benim şahsi imanıma değil, o adım benim milletimin hayatıyla alakadar, o adım milletimin hayatına karşı bir kasıt, o adım milletimin kalbine havale edilmiş zehirli bir han-

çeridir. Benim ve benimle hemfikir arkadaşlarımın yapacağı şey mutlaka ve mutlaka o adımı atanı tepelemektir.

Sizlere bunun da fevkiinde bir söz söyleyeyim. Farzı-muhal eğer bunu temin edecek kanunlar olmasa, bunu temin edecek Meclis olmasa, öyle menfi adım atanlar karşısında herkes çekilse ve ben kendi başıma yalnız kalsam, yine tepeler ve yine öldürürüm." (Şubat 1923)

Atatürk'ün kişiliğini, inancını, heyecanını gösteren daha başka nutukları ve sözleri de vardır.

Şu yukarıya aldığımız sözler, hele Konya'da tıpkı Bursa'daki gibi irtica karşısında söylenmiş sözleriyle Bursa Nutku'ndaki sözler arasında üslup bakımından ne fark vardır? Bursa Nutku'ndaki üslup Atatürk'ün taklit edilmez, ateşli ve muhteşem üslubudur. Yakup Kadri Karaosmanoğlu da aynı kanaattedir. (5) Sabiha Gökçen de aynı kanaattedir. (6).

Bursa Nutku'nun hiç şüpheye yer bırakmayacak bir şekilde Atatürk tarafından söylenmiş olduğunu tanıklarıyla açıkladık.

Gene nutkun o sırada cereyan eden Türkçe ezan olayıyla ve görevini yerine getiremedikleri için işten el çektiler, bilinen, Bursa Savcısı, Bursa Sulh Ceza Hâkimi, Bursa Müftüsü'yle ilişkili olduğunu da gösterdik. Ayrıca nutuktaki fikirlerin ve üslubunun Atatürk'ün fikirleri ve üslubu olduğunu örneklerle belirttik.

(5) 23 Mayıs 1958 tarihli Ulus gazetesinde "Atatürk Savcılıkta" başlıklı yazısına bakınız.

(6) 2 Aralık 1966. Ulus gazetesinde Bursa Nutku ile ilgili yazı dizisi.

1949'DA İZMİR DP TOPLANTISINDA BURSA NUTKU'NU BAYAR OKUTMUŞTUR

Şimdi, varlığı ve sağlamlığı ispatlanmış Bursa Nutkumu doğrulayan önemli bazı olayları kamuoyunun gözleri önüne sermek istiyoruz.

İZMİR'DE BİR DP TOPLANTISI

21 Temmuz 1949 yurdun çeşitli yerlerinde, bu arada da İzmir'de "21 Temmuz 1946" seçimlerini protesto toplantıları düzenlenmişti. Bu toplantılarda DP'nin ikinci büyük kongresinde 25 Haziran 1949 tarihinde oybirliği ile kabul edilen ve siyasi tarihimize "Milli Husumet Andı" adı ile geçmiş bulunan "Ana davalar komisyonu raporu"nda okunmuştu.

Bu arada "Milli Husumet Andı"na paralel (7) Atatürk'ün Bursa Nutku da okunmuştur. Bu sözler DP ileri gelenleri önünde okunmuş ve DP ileri gelenleri ile yüzlerce DP'li tarafından dakikalarca alkışlanmıştı.

OKUNDUĞUNA DAİR BELGELER

Demokrat İzmir gazetesinin 22 Temmuz 1949 tarihli ve 957 sayılı nüshasında 1'inci sahifesinde sağ tarafta çerçeve içerisinde aynen şu sözler yazıldı.

ATATÜRK'ÜN BİR SÖZÜ

Osman Kapani'den sonra kürsüye gelen ilçe idare ku-

(7) "Milli Husumet Andı" kitabın sonunda ektedir.

rulundan Şeref Balkanlı Atatürk'ün şu vecizesini okumuştur.

"Türk genci inkılapların sahip ve bekçisidir, bunları zayıf düşürecek en küçük veya en büyük bir hareket duydu mu, bu memleketin polisi vardır, adliyesi vardır demeyecektir, hemen müdahale edecektir. Elle, taşla, sopa ve silahla, nesi varsa onunla eserini koruyacaktır."

Bu satırlar yüzlerce Demokrat tarafından dakikalarca alkışlanmıştır.

23 Mayıs 1958 tarihli Demokrat İzmir gazetesinin 4000 sayılı nüshasında Bursa Nutku'ndan ötürü Ulus gazetesi aleyhine soruşturma yapılması vesilesiyle 1949 tarihinde İzmir'deki toplantı şöyle anlatılmaktadır:

"21 Temmuz 1946 seçimlerini protesto maksadıyla akdedilen toplantıda "Husumet Andı"na muvazi konuşmalar yapıldıktan sonra, bugünkü DP ricalinin en ileri gelenleri tarafından lütfen hatırlanan bu hitap, bir parti mensubu olan Şeref Balkanlı'ya rica ve ısrarla okutturulmuş. Ankara Müddeiumumiliği'nin bugün adli takip altında bulundurduğu bu sözler, bir zamanlar bütün Demokrat Partı ricali tarafından dakikalarca alkışlanan aynı sözlerdir. Bunları Zafer gazetesi bilmeyebilir fakat DP ricalinin bilmemesine imkân yoktur."

1949'DA ALKIŞ, 1958'DE SUÇ

Kısacası ortaya şu manzara çıkıyordu. 1949'da alkışlanan sözler, 1958'de suç sayılarak hakkında soruşturmaya başlanıyordu.

Dünya gazetesinde Bedii Faik. 24 Mayıs 1958'de "Çok değil, altı ay!" başlıklı yazısında şöyle demektedir: "Atatürk'ün yıllar yılı yayılan Bursa konuşmasına Bursa Nutku demişim de, Sivas Nutku, Kastamonu Nutku ve Büyük Nutuk gibi böyle bir eda taşıyan böyle bir tabir tahrikçilikmiş, tahrifçilikmiş!.. En az on senedir bu nutuk, aynı tabirle yayılıp dururken, Türkiye'de Havadis gazetesi yoktu. Ama Zaffer vardı ve en az beş yüz Cumhuriyet Savcısı vazife başındaydı. Neden ses çıkarılmamıştır. Bu ne garip uyanıklıktır ki, ancak on yıl sonunda kıpırdar?

Dahası var: 1949'da Demokrat Parti'nin İzmir'deki il kongresinde aynı nutuk DP ileri gelenlerinden biri tarafından üyelerin ısrarlı talepleri üzerine okunmuş ve şiddetle alkışlanmıştır. DP organı Demokrat İzmir gazetesi 22 Temmuz 1949 tarih ve 957 sayılı nüshasında aynı nutku, birinci sahifede itina ile neşreliyordu. Bugün devlete karşı bir kıyam hareketinin işareti sayılan bu nutuk, o zaman hiçbir savcının takibatına uğramadığı gibi, bugün şu isnadı savunanlar tarafından da avuçları patlarcasına alkışlandı. Acaba kim tahrifçi, acaba kim tahrikçi! Demek iktidar bizde olunca, Atatürk'ün sözleri dahi suç ama siz muhalefette oldunuz mu, varsa yoksa Atatürk.

Hayır, mesele apaşikâr ortadadır. Ve tahammülsüzlüğün Atatürk'ün sözlerinden dahi akla gelmez manalar çıkaracak kadar artmasından ibarettir. Şuna buna küfretmek ve ısmarlama hücumlara geçmekle bu mızrağı sokacak bir çuval arayanlar beyhude uğraşırlar.

Ben tahrikçiymişim, öteki tertipçiymiş. Siz bunları bırakın da şuna cevap verin:

10 Kasım 1957'de Dünya gazetesi bu nutku yayımladığı zaman, pek tabii karşılandı da, altı ay sonra yayanlar neden suçlanıyor?

Bu altı aylık mesafe yok mu, işte gittikçe artan tahammül-süzlüğün, zaman ölçüsündeki riyazi ifadesinden ibarettir."

Falih Rıfki atay da 25 Mayıs 1958 tarihli Dünya gazetesinde "Beraber" başlıklı yazısında "Fani Atatürk'ün şu Bursa Nutku'ndaki sözleri yok mu "Zafer" gazetesi uydurmadır diye "Ulus"un üzerine atıldı idi. Meğer Demokratlar o sözleri 1949 yılında İzmir kongrelerinden birinde kullanmışlar. "İnkılapları zayıf düşürecek küçük veya büyük bir hareket duydu mu gençlik bu memleketin polisi vardır, adliyesi vardır demeyecek, el ile taş, sopa ve silahla, nesi varsa onunla kendi eserini koruyacaktır" hitabı ile salonu çm çm öttürmüşler. O vakit polise ve jandarmaya ve aske-re gençler üzerine hemen ateş etmek vazifesi veren şimdi ki sert kanunlar da yoktu. Hatta bir kargaşalıkta ve yine İzmir'de havaya birkaç el silah sıkılması yüzünden kıyametler koptuydu.

Demokratlar:

"- Evet, biz o sözleri kullandık ama, vatandaşlarımızı ve politikacıları bugünkü haklarına ve hürriyetlerine kavuşturmak, o günkü idare ve zabıta baskısından kurtarmak için kullandık diyemezler... a..."

**BURSA NUTKU'NU ŞEREF BALKANLI'YA
BAYAR OKUTMUŞTUR:**

Son zamanlarda inkâr edilmekten de öteye gidilerek " Stalin'in Nutku" olduğu ileri sürülen Bursa Nutku'nun İzmir'deki DP toplantısında Şeref Balkanlı tarafından okunduğu ve "ri-

ca ve ısrarla" okutturulmuş olduğu 23 Mayıs 1958 tarihli Demokrat İzmir gazetesinin yukarıya aldığımız yazısından anlaşılmaktaydı. Fakat şahıs olarak nutkun kim tarafından verildiği açık olarak anlaşılamıyordu. Şimdi bu da anlaşılmış bulunmaktadır. Şeref Balkanlı bu konuda şöyle demektedir:

"Muhalefetin en hızlı ve çetin yıllarıydı, 1949 yılında, İzmir'de Ankara Palas salonlarında DP İl Kongresi yapıyordu. Ben o zamanlar Merkez İlçe İdare Kurulu üyesiydim. O zaman muhalefet partisi genel başkanı olan Celal Bayar, bana el yazısıyla yazdığı bir yazı verdi. Ve şunları söyledi: Bu nutku kongrede senin okumanı istiyorum." Bunun üzerine, o günkü kongrede yaptığım konuşmam sonunda, Atatürk'ün nutkunu okudum. Bu nutkun okunması üzerine kongre ayağa kalktı, dakikalarca alkış devam etti. Beni omuzlara aldılar. Bu nutkun okunmasının geniş akisleri oldu, gazetelerde yer aldı. Ama, herhangi bir takibat açılmadı. Bu konuda takibat yapılıp yapılmadığı, defalarca DP ileri gelenleri tarafından bana Ankara'dan telefonla soruldu."

Gerçi 5 Ekim 1966 tarihli Son Havadis gazetesinde eski İstanbul Senatörü Özel Şahingiray (8) Bayar'a gidip sordum bana; "Böyle bir şey olduğunu hatırlamıyorum" dediler demektedir. "Hatırlamamak" böyle bir şey olmadığını anlamını taşımaz. Tekzip veya tavzihin bizzat kendisi tarafından aynı gazetede yapılmaması da durumu ortaya koymaktadır. Ulus'ta bu iddia büyük başlıklarla çıktığı halde Bayar'dan herhangi bir itiraz gelmemiştir.

Evet gerçek de budur. Bu nutuk 1949'da bir DP toplantısında okunduğu ve basında da yayımlandığı halde hakkın-da herhangi bir soruşturma yapılmamıştır. Ta 1958'e kadar.

(8) 5/10/1966 tarihli Son Havadis gazetesinde çıkan Özel Şahingiray'ın Bomova Savcısı'na açık mektubu kitabın sonundaki ektedir.

BURSA NUTKU ATATÜRK TARAFINDAN SÖYLENMEMİŞSE 1958'DE "ULUS" HAKKINDA YAPILAN SORUŞTURMA NEDEN DURDURULDU?

Sene 1958, tıpkı bugünkü gibi Nurculuk olayları almış yürümüştür. 13 Mayıs 1958 tarihli Ulus'ta şöyle bir haber yer almaktadır: "Nurcular tehdit mektubu gönderiyor" - İstanbul (Telefonla) - Haklarında adli takibat yapılan Nurcular gazetelere tehdit mektupları göndermeye devam etmektedirler. Hürriyet, Cumhuriyet, Dünya, Vatan ve Milliyet gazetelerine Diyarbakır'dan yüzlerce Nurcu adma B.A.R. imzasıyla gönderilen mektupta... İşte bu olaylar karşısında 19 Mayıs 1958 tarihli Ulus gazetesinde birinci sahifede çerçeve içinde Bursa Nutku yayımlanmıştır.

SAVCILIK HAREKETE GEÇİYOR

Bu yaym üzerine kuşkuda olan iktidar Ankara Savcılığı'm harekete geçirmiş, bir taraftan da başta iktidar organı olan Zafer gazetesi olmak üzere, Bursa Nutku aleyhinde kampanyaya girişmişlerdir. Gazetenin çıktığı 19 Mayıs 1958 günü saat 22.30'da Basın Savcısı Cumhuriyet Oymakoğlu, Ulus gazetesine telefon ederek demecin aslının nerede olduğunu sormuştur. Ayın 20'sinde Ülkü Arman adliyeye götürülmüştür, Savcı Rahmi Ergil ve Başyardımcısı Ziya Ülgener tarafından sorguya çekilmiştir. Yazının kaynağının en kısa zamanda bulunması istenmiştir.

ZAFER NE YAZIYORDU?

Zafer gazetesi de Bursa Nutku için şu satırları yazmak-

ta idi: "Atatürk adına sahte metinler kaleme almak ve kendi uydurması olan bir beyannamenin altına Atatürk imzasını atmakla, siyasi sahtekârlıkla kalpazanlığı artık üzerinde durulması lazım bir hududa götürmüştür", "Atatürk böyle saçma ve yatalak mantıklı sözler söylemez."

TARTIŞMALAR

Ulus gazetesinde ve o sırada çıkan bütün gazetelerde tartışmalar günlerce sürdü ve ortaya çıkarılan deliller karşısında kısa bir süre sonra neşriyat kesildi ve bir süre sonra da Ülkü Arman'a Ankara Savcılığı'nın ademi takip kararına tebliğ edildi. Böylece Bursa Nutku hakkındaki soruşturma nihayete ermiş oldu.

DOSYA NEDEN KAPANDI?

Şimdi eski DP'li Şeref Balkanlı'yı dinleyelim:

"Muhalefetin en hızlı, en çetin yıllandı. 1949 yılında, İzmir'de, Ankara Palas salonlarında, DP il kongresi yapılıyordu. Ben, o zaman, merkez ilçe kurulu üyesiydim. O zaman muhalefet partisi genel başkanı olan Celal Bayar, bana el yazısıyla yazdığı bir yazı verdi ve şunları söyledi: 'Şeref, bu, Atatürk'ün Bursa'da söylediği tarihi nutuktur, kongrede senin okumanı istiyorum.'

Bunun üzerine, o gün kongrede yaptığım konuşmanın sonunda, Atatürk'ün nutkunu okudum. Bu nutkun okunması üzerine kongre ayağa kalktı, dakikalarca alkış devam etti. Beni omuzlara aldılar. Bu nutkun okunmasının geniş akisleri oldu, gazetelerde yer aldı. Ama herhangi bir taki-

bat yapılıp yapılmadığı, defalarca DP ileri gelenleri tarafından, bana Ankara'dan telefonla soruldu.

Aradan yıllar geçti. 1958 yılında bu nutuk, 19 Mayıs günü Ulus gazetesinde neşredildi ve bu neşriyat üzerine takibata geçildi. Bunun üzerine İzmir'deki Demokrat İzmir gazetesine durumu açıkladım. Gazete, 1949 yılındaki kongre haberinin de klişesini koydu. Birkaç gün sonra Başbakan, beni telefonla Ankara'dan aradı ve mesele nedir, diye sordu. Anlattım bunun üzerine, 1949 yılında hakkımda takibat yapılıp yapılmadığını sordu. Hayır, dedim. Başbakan bana telefonda, o zaman 'Peki, Adliye Bakanı ile temasa geçeyim, teşekkür ederim" dedi. Sanırım, bu konuşmadan sonra, takibat durduruldu.' (1 Ekim 1966, Milliyet).

BEKLİYORUZ AÇIKLAYIN...

1958'de soruşturmaya başlandığı halde neden "ademi takip kararı" verilmiştir; savcılık Bursa Nutku'nun olmadığına kanaat getirdiği için mi bu karan almıştır? 1949'da ondan önce ve ondan sonra pek çok defa basılan ya da toplantılarda okunan Bursa nutukları hakkında neden takibat yapılmamıştır? Şeref Balkanlı bu nutku, 1949'da, İzmir'de Celal Bayar tarafından kendisine verilmesi üzerine okuduğunu söylemektedir? Menderes, bu nutuk gerçekten mevcut değil ise takibatı neden durdurmuştur? Bunlann cevabını bekliyoruz. Açıklayın, açıklayın ki, gerçekler ortaya çıksın.

BURSA NUTKU
ANKARA ZİRAAT FAKÜLTESİ'NİN
CEPHESİNE YAZILMIŞTIR

Atatürk'ün Bursa Nutku'nu söylemiş olduğu, tanıklarla ortaya konmuş bulunmaktadır. Bu tanıklara her gün yenileri eklenmektedir.

Bursa Nutku'nun Atatürk tarafından söylendiğini tanıklarla ispatlamış olmamıza rağmen, bazı gerçekleri de gözler önüne sermekte fayda vardır. İşte bunlardan biri:

Gerçekten bu nutuk Ankara'da Ziraat Fakültesi'nin cephesinde Atatürk heykelinin arkasındaki taşlar üzerinde yazılıdır. İşin daha ilgi çekici tarafı, bu yazının 1954'te DP'li Atıf Benderlioğlu başkanlığındaki bir komisyon tarafından oraya yazılmasına karar verilmiş olmasıdır. 1949'da nutku ısrarla okuması için Şeref Balkanlı'ya veren Celal Bayar, nutku 1954'te Ziraat Fakültesi'nin cephesine yazdıran Atıf Benderlioğlu, nutuk hakkındaki takibatı durduran Adnan Menderes, sonra da bu nutkun olmadığı onlar ve onlarla beraber oldukları bilinenler tarafından ileri sürülür. Bu nutkun Stalin'in nutku olduğu onlar tarafından ilan edilir. Türkiye'yi kemiren bu ikili tutum, bu ikili davranış, bu ikiyüzlü hayattır. Demek, kendi iddialarına göre 1949'da Celal Bayar, Şeref Balkanlı'ya Stalin'in nutkunu vermiş. Demek, 1949'da Şeref Balkanlı Stalin'in nutkunu okumuş, demek, 1949'da Demokrat İzmir, Stalin'in nutkunu basmış, demek 1949'da savcılar Stalin'in nutkuna göz yummuş, demek 1958'de Adnan Menderes Adalet Bakanı'ndan Stalin'in nutku hakkındaki takibatın durdurulmasını istemiş; işte kendi ifadelerine göre durum budur.

1- Sayın ALİ KILIÇ'm (KILIÇ ALİ) beyanları:

7 Ekim 1966 tarihli Son Havadis gazetesinde Sayın Ali

Kılıç'a söylediği bildirilen bir beyanat var. (9) Bu beyanattan Atatürk'ün Bursa Nutku'nun kendisine anarşi yaratacak bir belge olarak sunulduğu anlaşılmaktadır. Sayın Ali Kılıç, beyanatının başından sonuna kadar bu endişe ile konuşmaktadırlar, olayın olup olmadığı ile ilgili tek cümlesi ise "Atatürk'ün sofradaki bazı konuşmalarını tahrif edip istedikleri şekle sokarak birtakım düzme nutuklar icadı ile" demektedirler ki, bundan Atatürk'ün o gece sofrada konu ile ilgili bir konuşma yaptığı ortaya çıkmaktadır. Bu konuda nakledilenlere güvenmemek ve Sayın Ali Kılıç'la tarafsız bir tutumla tekrar konuşmak ve gerçek durumu anlatmak ve anlamak lazımdır.

2- Sayın HİKMET BAYUR'un beyanları:

3 Ekim 1966 tarihli Son Havadis'te (10) uzun yıllar Atatürk'ün Genel Sekreterliğim yapmış olan Sayın Hikmet Bayur'un demecinde nutkun söylenip söylenmediği ilgili olarak, "Rıza Ruşen'in Atatürk'ün geceki yemek sırasında söylemiş olabileceği bazı sözleri hayal ile karıştırarak nutuk diye ortaya çıkardığım bildirmiş" denmektedir ki, bundan da Atatürk'ün o gece sofrada konu ile ilgili bir konuşma yaptığı ortaya çıkmaktadır. Calibi dikkat olan nokta tıpkı Sayın Ali Kılıç'm demecinde olduğu gibi Sayın Hikmet Bayur'un da "Atatürk'ün gençliği kışkırtıcı mahiyette bir nutuk vermediği" noktasından hareket etmiş olmalarıdır. Oysaki, Bursa Nutku'nun anarşi yaratmakla hiçbir ilişkisi yoktur. "Rejimin ve devrimlerin" korunmasıyla ilgili bir nutuktur. Tıpkı "Gençliğe Hitabı" gibi. Ama her şeyden önce Sayın Ba-

(9) Beyanat, kitabın sonundaki Doç. Dr. Faruk Timurtaş'ın 'Atatürk'e İstinat Edilen Nutuk' başlıklı makalesinde mevcuttur.

(10) Demeç, kitabın sonundaki Doç. Dr. Faruk Timurtaş'ın "Atatürk'e İsnat Edilen Nutuk" başlıklı makalesinde mevcuttur.

yur o gece Bursa'da olup olmadığını açıklaman den kendisinin orada olmadığını anlaşılmaktadır.

Şüphesiz, Özel Şahingiray (11) ile Tekin Erer'in (12) "Son Havadis'te" savundukları Atatürk Bursa'da yemek yememiştir ki nutuk söyleyebilsin tezini kökünden çürüt-mektedir. Atatürk yemek de yemiştir, konuşma da yapmış- tır. Tanıkların sözlerinden bu gerçek ortaya çıkmaktadır. Fa- kat Atatürk anarşi yaratacak bir konuşma yapmamıştır, de- mektedirler, bu anlam açıkça ortaya çıkmaktadır.

3- Celal Bayar, Hikmet Bayur, Afet İnan, F. R. Atay, Kılıç Ali, Hasan Rıza Soyak, Ata'nın Bursa'da böyle şey- ler söylemediğini beyan ettikleri iddiası veya neşriyatların- da bu hususta herhangi kayıt görülmediği iddiası:

a) Celal Bayar: 1949'da İzmir'de DP toplantısında Şe- ref Balkanlı 'ya okuması için nutku vermiştir. 1958 'de Cum- hurbaşkanı'dır. Ulus hakkındaki tahkikattan şüphesiz habe- ri vardır. Cumhurbaşkanlığı Kütüphanesi Müdürü Özel Şa- hingiray'm araştırmalarından da herhalde haberdardır. Ne- den ademi takip kararı verilmiştir? 6 Şubat gecesi yeme- te bulunmuş mudur?

b) Afet İnan: 23.1.1964 tarihli Cumhuriyet Senatosu Tu- tanak Dergisi'nde Senatör Özel Şahingiray'm sözlü sorusu- na cevap olarak yazılan yazıda Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Müdürü Prof. Dr. Afet İnan'm imzası vardır. Bu yazıda Bur- sa Nutku'nun Atatürk tarafından söylendiği belirtilmektedir.

c) Falih Rıfki Atay: Önceki yazılarımızda da belirtti- ğimiz gibi, 1958'de Ulus hakkında takibat yapıldığında

(11) Özel Şahingiray'm Bomova Savcısı'na açık mektubu kitabın sonun- daki ektedir.

(12) Kitabın sonundaki Tekin Erer'in 'Ata'nın Bursa Nutku" "Sahte Nu- tuk İmalatçıları" başlıklı makalelere bakınız.

"Bir polemik üzerinde düşünceler" ve "Beraber" başlıklı yazılarında ve Dünya gazetesinin olaydaki tutumuyla Bursa Nutkumun varlığını savunmuştur. (13)

d) Hasan Rıza Soyak 14/12/1966 tarihli Yeni Tanin gazetesinde çıkan bir tekitabinde şöyle demektedir:

"Muhtevam gazetenizin 3 Aralık 1966 tarihli nüshasında MTTB'nin Genel Kurul toplantısında Atatürk'ün Bursa Nutku'ndan bahsedilirken bir konuşma yapan Atatürk Üniversitesi öğrencilerinden Çetin Baydar'm "Bazı zevat ile beraber Atatürk'ün yaşadığı müddetçe yanından ayrılmayan Hasan Rıza Soyer'in (Soyak olacak) yani benim de Atatürk'ün böyle bir nutuk söylemediğini açıkladığını" ifade ettiği yazılmıştır.

Ben şimdiye kadar hiçbir yerde, hiç kimseye böyle bir açıklamada bulunmuş değilim. Keyfiyetin tazvih ve tashihi ni saygı ile rica ederim."

Hikmet Bayur, Kılıç Ali yukarıda açıkladığımız veçhile ancak olayı doğrulayan beyanlarda bulunmuşlardır.

İddiaların nasıl gerçeklere aykırı, hatta yalan olduğunu göstermektedir.

Bütün Türk milleti ile birlikte Atatürk'e aidiyetinden bir an bile şüphe etmediğimiz Bursa Nutku'nun Atatürk'e ait olduğunu tanıklarla, belgelerle, bir defa daha ortaya koymuş olduk. Atatürk'e inanmayanlar, Atatürk'ün eserlerini, nutuklarını yok etmek isteyenler amaçlarına asla ulaşamayacaklardır. Karşılarında daima Atatürk gençliğini bulacaklar ve mağlup olacaklardır. Türkiye Cumhuriyeti ve devrimleri bu memlekette ilelebet payidar olacaktır.

(13) Falih Rifki Atay, "Bursa Nutku Üzerine", 12.12.1966, Dünya gazetesi.

EK: 1

ATATÜRK'E İSNAT EDİLEN NUTUK (*)

Doç. Dr. Faruk TİMURTAŞ

Son 5-6 yıldan beri "Atatürk'ün Bursa Nutku" diye şöhret bulan, fakat aslında Atatürk ile ilgisi olmayan bir nutuk, zaman zaman günün konusu haline gelmektedir. Adli yılın başlaması münasebetiyle Yargıtay Başkanı 'mın yapıldığı konuşmada, Atatürk'ün adı zikredilmeden bu nutuktan bazı kısımların nakledilmesi, bu meseleyi yine günün hadisesi haline getirmiş bulunuyor. Nutkun Atatürk'e ait olup olmadığı münakaşa edilip durmaktadır. İki taraf da iddialarını ispat için deliller ileri sürüyor. Yalnız, nutku Atatürk'e mal etmek isteyenlerin ellerinde inandırıcı herhangi bir delil bulunmadığı gibi, kesin bir belge de mevcut değildir.

Bu nutkun zaman zaman ortaya çıkarılıp mesele haline getirilmesine sebep, içerisinde "Gençlik inkılapların sahibi ve bekçisidir. Bunları zayıf düşürecek bir kıpırtı ve bir hareket duydu mu bu memleketin polisi vardır, jandarması vardır, ordusu vardır, adliyesi vardır demeyecektir. Hemen müdahale edecektir." gibi sözlerin yer almasıdır. Bu sözlerden işlerine geldiği zaman faydalanmak isteyenler, bunların Atatürk'e ait olduğu hususunda ısrar ediyorlar. Aksi iddiada olanlar ise, Atatürk'ün anarşizmi, devlet kuvvetlerine karşı gelmeyi terviç eden, gençleri kanun ve nizamları dinlemeye teşvik eden bu sözleri söylemeyeceğini ileri sürüyorlar.

(*) Türk Kültürü S. 44. Kasım. 1966. s. 52.

Ortaya atılan iddiaların sağlam delillere dayanması gerekir. Bu nutuk meselesinde ise, vesika sayılabilecek herhangi bir şey mevcut değildir. Rivayet edildiğine göre, Atatürk bu nutku 1933 Şubatında Bursa'da "Ezan meselesi" dolayısıyla söylemiştir. Fakat, böyle bir nutuk ne ajans bülteninde ne de o zamanki gazetelerde yer almıştır. Atatürk'ün ezan meselesi dolayısıyla Anadolu Ajansı'na verdiği beyanat şudur:

"Bursa'ya geldim. Hadise hakkında alakadarlardan malumat aldım. Hadise haddizatında fazla ehemmiyeti hâiz değildir.

Herhalde cahil mürteciler Cumhuriyet adliyesinin pençesinden kurtulamayacaklardır.

Hadiseye dikkatimizi bilhassa çevirmemizin sebebi, dini siyasete ve herhangi bir tahrike vesile etmeye asla müsamaha etmeyeceğimizin bir daha anlaşılmasıdır.

Meselenin mahiyeti esasen din değil, dildir. Kati olarak bilinmelidir ki, Türk milletinin dili ve milli benliği bütün hayatında hâkim ve esas olacaktır."

Bu beyanat, 6 Şubat 1933 tarihli Cumhuriyet ve Hâkimiyet-i Milliye gazetelerinde ve diğerlerinde aynen neşredilmiştir. Ona atfedilen müesses nizam aleyhindeki sözleri ise, hiçbir yerde bulunmamaktadır. Bu sözler o zamanki gazetelerde ve "Ayn Tarihi"nde yer almadığı gibi, sonradan Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü tarafından bütün yayın organlarının taranması suretiyle meydana getirilen ve üç cilt halinde yayımlanmış bulunan "Atatürk'ün Söylev ve Demeceleri" adlı kitapta da mevcut değildir. Bu konu üzerinde daha 1960 yılında inceleme yapmış olan eski Cumhurbaşkanlığı Kütüphanesi Müdürü ve eski İstanbul Senatörü,

değerli tarihçi sayın Özel Şahingiray, Bursa gazetelerinde böyle bir nutkun yer almadığını söylemektedir (bk. Açık Mektup: Son Havadis, 5 Ekim 1966). Atatürk'e çok yakın olan Hikmet Bayur, Afet İnan, Falih Rıfki Atay, Kılıç Ali, Hasan Rıza Soyak gibi zevatın neşriyatında da, bu hususta herhangi bir kayıt görülüyor.

1933'te söylendiği iddia edildiği halde, ancak 1960'a doğru, yani yirmi beş yıl sonra ortaya çıkarılan bir nutkun, o devrin yayın organlarında bulunmaması ve yakınları tarafından teyit edilmemesi dolayısıyla, Atatürk'e aitliği son derece şüphelidir. Daha doğrusu ona ait olmadığı kesin olarak anlaşılmaktadır.

Atatürk'e mal edilmek istenen bu nutuk, sadece Rıza Ruşen Yücer adlı birinin 1947'de yayımlanan "Atatürk'e Ait Birkaç Fıkra ve Hatıra" adlı küçük kitabında görülmektedir. Hadise ve Atatürk'ün sofrada yaptığı iddia edilen konuşma kitapta şöylece anlatılıyor:

"Bursa Ulucami'de namaz kılan yüz kadar insan, aralarında konuşmuşlar; neden İstanbul'da ezan Arapça okunurken Bursa'da Türkçe okunuyor diye dedikodu yaptıktan sonra, işi Evkaf müdüründen sormağa karar vermişler. Evkaf müdürü valiye gidin, demiş. Cemaat, topluca vilayete gidiyorlar. Fakat vali öğle yemeğinde. Hükümet Konağı'nın mermer merdivenlerine çömelip bekliyorlar...

Mesele polise, tümene, jandarmaya aksediyor. Tertibat almıyor; bu arada Ankara'ya da "Bursa'da irtica var!.." diye telgraf çekiliyor. Atatürk otomobile İzmir'e gitmektedir. Haberi yolda alıyor. Yaptığı ve inandığı inkılapların öz sahibi sıfatıyla, tehlikede gördüğü eseri için, hemen Bur-

sa'ya koşuyor. İşi bizzat inceliyor, kararını Anadolu Ajansı'na kısa bir tebliğ ile bildiriyor: "Bu din meselesi değil, dil meselesidir!.."

O akşam, Çekirge yolundaki köşkte Atatürk'e bir yemek verildi. Sofrada on üç, on dört kişi var. O günkü hadiseden dolayı Atatürk'ün gönlünü almak üzere, bu on dört kişiden birisi:

- Efendim, diye söze başladı; Bursa gençliği bu hadiseyi hemen bastıracaktı. Fakat zabıta ve adliyeye olan güveninden ötürü...

Devam edemedi. Atatürk bir işaretle sözünü kesti:

- Bursa gençliği de ne demek? diye biraz sert sordu. Memlekette parça parça, yer yer gençlik yoktur, sadece ve toplu olarak Türk gençliği vardır!..

Sonra Türk gençliğinden ne anladığını şöyle tarifetti:

- Atatürk genci inkılapların ve rejimin sahibi ve bekçisidir. Bunların lüzumuna, doğruluğuna herkesten çok inanmıştır; rejimi ve inkılapları benimsemiştir. Bunları zayıf düşürecek en küçük veya en büyük bir kıpırtı ve bir hareket duydu mu; bu memleketin polisi vardır, jandarması vardır, ordusu vardır, adliyesi vardır... demeyecektir; hemen müdahale edecektir. Elle, taşla, sopa ve silahla... nesi varsa onunla, kendi eserini koruyacaktır.

Polis gelecektir, suçluları bırakıp suçlu diye onu yakalayacaktır. Genç "Polis henüz inkılap ve Cumhuriyetin polisi değildir" diye düşünecek, fakat asla yalvarmayacaktır. Mahkeme onu mahkûm edecektir. Yine düşünecek: "Demek adliyeyi de ıslah etmek, rejime göre düzenlemek lazım!.."

Onu hapse atacaklar. Kanun yolundan itirazlarını yap-

makla beraber; bana, İsmet Paşa'ya, Meclis'e telgraflar yağdırıp haksız ve suçsuz olduğu için tahliyesine çalışmasını, kayırılmasını istemeyecek. Diyecek ki: "Ben inan ve kanaatimin icabını yaptım. Müdahale ve hareketimde haklıyım. Eğer buraya haksız olarak gelmişsem, bu haksızlığı meydana getiren sebep ve amilleri düzeltmek de benim vazifemdir!.."

Atatürk, gözlerini sofradakilerin yüzlerinde dolaştırdı:
- İşte benim anladığım Türk genci ve Türk gençliği!., dedi.

(Atatürk'e Ait Birkaç Fıkra ve Hatıra, Şaka Matbaası, İstanbul, 1947, S. 5-6.)

Bu sözlerin eda, üslup ve muhteva bakımından Atatürk'e ait olmayacağı hemen dikkati çekmektedir. Bunun için uzun uzun tahlile ihtiyaç yoktur. Atatürk'ün öbür konuşmaları ile bu sözler arasında ifade, eda, üslup yönlerinden en ufak bir ilgi mevcut değildir. Bir edebiyat ve dil uzmanı olarak bu husus kesinlikle söylenebilir. Bu sözlerle, Atatürk'ün "Gençliğe Hitabe" edası verilmek istenmişse de, bunda başarılı olunmamıştır.

Sözlerin muhtevasına, taşıdığı düşüncelere gelince; gençliği kanun ve nizamlar, devlet kuvvetleri aleyhine kıskırtan, anarşistliğe teşvik eden bir görüş nasıl Atatürk'e ait olabilir? Yeni Türk devletini kuran, devlet nizam ve otoritesini her şeyin üzerinde tutan, Türk cemiyetini medeni seviyenin en üstüne çıkarmak isteyen bir kimse, asla bu şekilde zorbalığı öven sözler sarfetmez.

Gerek üslup, gerek öz bakımından Atatürk'e aitliği son derece şüpheli olan bu sözlerin, esasen varlığı da şüp-

helidir. Elde sıhhatli bir metin bulunmamaktadır. Kim olduğu ve Atatürk'e yakınlığı bilinmeyen, hatta Atatürk'ün sofrasında bulunup bulunamayacağı bile söz götüren bir şahıs, böyle bir konuşma yapıldığını rivayet ediyor. Ortada Atatürk'ün irat ettiği bir nutuk veya dikte ettirdiği bir metin yoktur. Bu şahsın rivayeti ise muallakta kalmaktadır. Çünkü, Atatürk'e Bursa seyahatinde refakat etmiş olan resmi zevat, bu rivayeti teyit etmemektedirler. Atatürk'ün nöbetçi yaverleri tarafından tutulmuş defterde de bu hususta herhangi bir kayıt yoktur. Nöbetçi defterinde sadece şunlar yazılmıştır:

"5.2.1933 saat 5.00'te Bilecik'e varılmış, otomobillerle hareket edilerek 7.30'da Bursa'ya varılmıştır.

6.2.1933. Bugün Dahiliye ve Adliye vekilleri gelmişler. Akşama kadar Bursa'da meşgul olduktan sonra Mudanya'ya ve oradan Gülcemal ile İstanbul'a hareket edilmiştir."

Bütün bunlardan, Atatürk'ün iştirak edip konuşma yaptığı resmi bir ziyafet ve davetin vaki olmadığı anlaşılmaktadır. Ancak, hususi bir yemek bahis konusu olabilir. Böyle bir sofrada Rıza Ruşen Yücer'in yer alıp almadığı da belli değildir. Onun da bulunduğu ve sofrada ezan meselesi üzerinde sohbet edildiği kabul edilse bile, Atatürk'e ait olduğu söylenen bu sözlerin sıhhati yine kabul edilemez. Bunun gerçekliğini ortaya koyan hiçbir delil yoktur. R. Ruşen Yücer, Atatürk'ün sözlerini ya yanlış anlamış ya da somadan not ederken yanılmıştır. Esasen metin aynen verilmediğine göre, mealen tespitinde yanılmak daima mümkündür.

Atatürk'ün Anadolu Ajansı'na verdiği beyanatta geçen "Hadise haddizatında fazla ehemmiyeti haiz değildir" cüm-

leşinin ve Kılıç Ali'nin aşağıya aldığımız mesele ile ilgili açıklamasında geçen "İzmir'de bulunduğumuz sıralarda bir akşam geç vakit Bursa'dan gelen heyecanlı bir malumat üzerine Atatürk gece vakti oradan hareket edip sabahın erken saatlerinde Bursa'ya gelmişlerdir. Daha evvelden oraya celbettiği hükümet otoriteleri ile yaptığı bir tahkikattan soma hadiseyi bir dil mevzuu olarak kabul etmiş ve başka bir fevkaladelik görmedikleri için adliyeye tevdi ederek İstanbul'a hareket etmişlerdir." cümlelerinin ışığında, sofrada yapılan sohbetin şöylece cereyan ettiğini anlayabiliriz: Hadise Atatürk'e olduğundan çok büyük şekilde aksettirilmişdir. Bursa'ya gelince meselenin çok mühim olmadığını görmüştür. Atatürk bundan kırgınlık duymuştur. Bu arada, inkılap aleyhtarları hareketlerin protestosu üzerinde de durulmuştur. Gerekli zaman gençliğin protesto yapabileceğini kabul eden Atatürk, kanuni takibata geçileceğini, bunun sonucuna katlanmak gerektiğini ileri sürmüştür. Gençler protestoda bulunabilecek, fakat bu yüzden takibata uğrarsa, kurtulmak için ne kendisine ne de başka bir makama başvuracaktır. İnkılap gençliği fedakâr olacaktır.

Konuşmada gençliğin devlet kuvvetlerine karşı gelmesi değil, inkılapları için her türlü fedakârlıkta bulunması hususu belirtilmiştir. Bunun aksi, Atatürk için zaten düşünülemez. Öbür taraftan, Atatürk'ün inkılaplar konusunda gençliği devlet kuvvetleri aleyhine kışkırtması için herhangi bir sebebin mevcudiyeti de tasavvur edilemez. Bütün devlet otoritesini kudretli ellerinde tutan bir şef için, böyle bir harekete ne ihtiyaç ve lüzum vardır?

Yukarıdan beri yaptığımız açıklama Atatürk'ün Bur-

sa'da resmi bir nutuk söylemediğini, hadise hakkında sadece Anadolu Ajansı'na beyanat vermekle yetindiğini kesin olarak ortaya koymaktadır. Sofradaki hususi konuşması ise hadiseden. 15 yıl sonra yayımlanan bir broşürde, değiştirilerek anlatılmıştır. Ortada ya bir tahrif hadisesi veya yanlış anlama durumu mevcuttur. Gerçekliği şüpheli olan, değiştirilmiş bir konuşmayı doğru sayıp ona göre hareket etmek, elbette isabetli bir iş olmaz.

"Bazı kimseler, bu konuşmanın neşrine zamanın Dahiliye Bakanı Şükrü Kaya'nın mani olduğunu söylemektedirler. Atatürk'ü ve devrimi tanıyanlar, bunun varid olabileceğini kabul edemezler. Bu husus gerçek ise, yani konuşmanın yayılması, umumi efkâra duyurulması istenmemişse; konuşma yok demektir. Böyle bir konuşma yapılmamış sayılır.

Atatürk'ün yakınları, yanında bulunanlar, onun Bursa'da böyle bir konuşma yapmadığını kesin olarak söylemektedirler.

"Uzun yıllar Büyük Ata'nın Genel Sekreterliğini yapmış Türk Tarih Kurumu eski Yönetim Kurulu üyesi Hikmet Bayur dün gazetemize özel bir demeç vererek Atatürk'ün Bursa'da gençliği kıskırtıcı mahiyette bir nutuk vermediğini kesinlikle açıklamıştır. Bursa'daki olaylar sırasında Genel Sekreter bulunan Hikmet Bayur "Atatürk'e Ait Birkaç Fıkra ve Hatıra" kitabı yazarı Rıza Ruşen'in Atatürk'ün geceki yemek sırasında söylemiş olabileceği bazı sözleri hayal ile karıştırarak nutuk diye ortaya çıkardığını bildirmiş ve "Üzerinde önemle durulması gereken esaslî nokta ortada Atatürk'ün dikte ettirdiği bir metnin olmadığı ve olamayacağıdır" demiştir.

İşin Esası

Hikmet Bayur daha soma işin esasını şu sözlerle özetlemiştir:

1 - Elde güvenilecek bir metin yoktur. Bir yazar mealen bir şeyler nakletmiştir. Üslup benzetmeleri kolaylıkla yapılabilir. Heyecanlı konularda Atatürk'ün Büyük Nutku'nun sonunda bulunan gençliğe hitabını örnek alarak bir şeyler yazmak daima mümkündür.

2- İddiaya göre Atatürk o akşamki konuşmasının yayımlanmasını istememiştir.

3- O olayla ilgili görüşünü resmen AA ile açıklamıştır ve işi adliyeye bıraktığını söylemiştir.

Durum böyle iken Yargıtay Başkam'mn sanki gerçekten bir vesika imiş gibi ihtilale kıskırtan bir metni resmi bir görev ifa ederken okuması ve Atatürk'ün işin çözümünü adliyeye bıraktığını açıklayan resmi ve gerçek vesikayı hiç anlamaması şaşılacak bir şeydir." (Son Havadis, 3 Ekim 1966).

* * •

Atatürk'ün bütün seyahatlerinde daima yanında bulunmuş olan Sayın Ali Kılıç da, böyle bir konuşma yapılmadığını, çok açık ve kesin olarak şu şekilde anlatmaktadır:

"Evet gazetelerdeki yazılan ben de gördüm. Ve yakından ilgilendim. Nasıl oluyor da kanunlan, devlet ve hükümet otoritesini en mukaddes bir varlık bilen Atatürk'e böyle sözleri ve düzme beyanlan yakıştırabüiyorlar. Hayret ettim. Bütün yaptığı seyahatlerde olduğu gibi nutkun söylendiği iddia edilen bu Bursa seyahatlerinde de Atatürk'ün daima beraberinde ve sofralarında idim. Atatürk böyle kanun

Belge Sayılan Kitap

Birkaç gün önce bir İstanbul gazetesinde Tarih Kurumu'ndan bir "yetkili"nin Bursa Nutku'nun Ata'ya ait olduğu şeklindeki ifadesine değinerek konuşmasına başlayan Hikmet Bayur "Yetkilinin iddia ettiği-gibi Atatürk'ün ezanın Türkçe okunmasının protesto edilmesi üzerine 1933 yılında Bursa'ya geldiğini ifade etmiş, şunları söylemiştir:

"Tarih Kurumu yetkilisi belge saydığı kitabın 1948 'de çıktığını söyleyerek 'O zaman bugünkü gibi siyasi gelişmeler böyle değildir. Öğretmenin bunu nakletmesinde bir maksadı olamazdı' diyor. Halbuki 1948 yılında muhalefette bulunan DP iktidarı CHP'nin hileli bir seçimle elde tutmakta olduğunu iddia ile GHP'yi suçluyordu. Halk Partisi DP'yi daha önce kurulmuş olan muhalefet partileri gibi irticaa bir kere kabul edildikten sonra 1948 yılında da bugünkü gibi bu yola itici sebepler olduğu ileri sürülebilir.

Dosya Yok

Bir kere şu unutulmamalıdır ki ortada bir nutuk yok, bir konuşma vardır. Atatürk'e atfedilen bu konuşma ve onun delilleri ile ilgili 1933 yılında teşekkül etmiş bir dosya Tarih Kurumu'nda yoktur ve olamaz. O sırada ben hem Atatürk'ün Genel Sekreteri hem de Tarih Kurumu üyesiydim. Öyle bir dosya teşekkül etseydi haberim olurdu. 1950'de teşekkül edemezdi. Yine kurulda idim. Haberim olurdu.

Dolayısıyla varlığına işaret edilen dosya Atatürk'ün ölümünden yıllarca sonra teşekkül etmiş demektir ki, eğer varsa içindeki kâğıtların tarihi bir değeri olamaz..., - .

İşin Esası

Hikmet Bayur daha sonra işin esasını şu sözlerle özetlemiştir:

1 - Elde güvenilecek bir metin yoktur. Bir yazar mealen bir şeyler nakletmiştir. Üslup benzetmeleri kolaylıkla yapılabilir. Heyecanlı konularda Atatürk'ün Büyük Nutku'nun sonunda bulunan gençliğe hitabını örnek olarak bir şeyler yazmak daima mümkündür.

2- İddiaya göre Atatürk o akşamki konuşmasının yayımlanmasını istememiştir.

3- O olayla ilgili görüşünü resmen AA ile açıklamıştır ve işi adliyeye bıraktığını söylemiştir.

Durum böyle iken Yargıtay Başkanı 'nm sanki gerçekten bir vesika imiş gibi ihtilale kıskırtan bir metni resmi bir görev ifa ederken okuması ve Atatürk'ün işin çözümünü adliyeye bıraktığını açıklayan resmi ve gerçek vesikayı hiç anlamaması şaşılacak bir şeydir." (Son Havadis, 3 Ekim 1966).

* • *

Atatürk'ün bütün seyahatlerinde daima yanında bulunmuş olan Sayın Ali Kılıç da, böyle bir konuşma yapılmadığını, çok açık ve kesin olarak şu şekilde anlatmaktadır:

"Evet gazetelerdeki yazıları ben de gördüm. Ve yakından ilgilendim. Nasıl oluyor da kanunları, devlet ve hükümet otoritesini en mukaddes bir varlık bilen Atatürk'e böyle sözleri ve düzme beyanları yakıştırabiliyorlar. Hayret ettim. Bütün yaptığı seyahatlerde olduğu gibi nutkun söylendiği iddia edilen bu Bursa seyahatlerinde de Atatürk'ün daima beraberinde ve sofralarında idim. Atatürk böyle kanun

ve nizama karşı koyma mahiyetinde anarşist bir nutuk vermemişlerdir. Adetimidir, Atatürk nerede konuşmuş ise enteresan bulduğum kısımları daima not edip hıfz etmişimdir. Ne bu notlarım ne de diğer hatıralarım arasında da böyle bir konuşma yoktur. Tasavvur buyrun, taa anayasadan başlayarak bilcümle Garp kanunlarını milletimize mal eden ve onların üzerinde titizlikle ilgilenen, bütün dünyanın hayran olduğu, medeni bir devlet kurucusundan, devlet otoritesine karşı gelmeyi gençliğe tavsiye ve onları teşvik etmek bir lahza olsun nasıl düşünülebilir. Mesele şöyle cereyan etmiştir:

İzmir'de bulunduğumuz sıralarda bir akşam geç vakit Bursa'dan gelen heyecanlı bir malumat üzerine Atatürk gece vakti oradan hareket edip sabahın erken saatlerinde Bursa'ya gelmişler. Daha evvelden oraya celbettiği hükümet otoriteleri ile yaptığı bir tahkikattan sonra hadiseyi bir dil mevzuu olarak kabul etmiş ve başka bir fevkaladelik görmedikleri için adliyyeye tevdi ederek İstanbul'a hareket etmişlerdir. İşte bütün mesele bundan ibaret iken Atatürk'ün sofradaki bazı konuşmalarını tahrif edip istedikleri şekle sokarak birtakım düzme nutuklar icadı ile milleti medeni âlem karşısında iptidai, geri, ortaçağ zihniyeti içinde kanun ve nizam tanımayan bir grup halinde göstermek en hafif tabiri ile büyük bir günah ve büyük-bir ayıptır. Çok kıymetli Atatürk gençliğinin bu anlayış karşısında damarlarındaki asil kan feveran ederek sureti haktan görünüp kendilerini anarşiye sevk etmeye uğraşan ve neticede devleti tahribe çalışan sokak politikacılarına artık layık oldukları cevabı vererek hadlerini bildirmeleri bizim gibi bu memleketin

ve milletin saadetinden başka bir emeli olmayan inkılap emektarlarının hakkıdır. Biz gençleri politikacıların elinde alet değil, Atatürk'ün Büyük Nutku'nda kendilerine gösterdiği hakiki vatan hizmetinde görmek istiyoruz."

(Son Havadis, 7 Ekim 1966)

Atatürk'e mal edilen bu konuşma hakkında son günlerde çok ilgi çekici bir iddia ortaya atılmıştır. Üniversite asistanlarından Hüseyin Ayan'm iddiasına göre bu konuşmayı Stalin yapmıştır. İddianın ne dereceye kadar doğru olduğunu kestiremiyoruz. Meselenin aydınlığa kavuşması için, bu iddiayı gazeteden aynen naklediyoruz:

"Atatürk'e ait olduğu söylenen hayali Bursa Nutku'nun Stalin'e ait olduğu iddiası ortaya atılmıştır.

Atatürk Üniversitesi Eski Türk Edebiyatı Asistanı Hüseyin Ayan Atatürk'e izafe edilen sözleri 1950 yılı Eylül ayı içinde Bulgaristan'ın Şumnu şehrinde tertiplenen "Sosyalist görüşe yöneltme" mevzulu bir seminerde bir komünist yönetici "Reçnika Agitatora" adlı dergiden Stalin'e atfen okunmuştur.

Bahis konusu demokratik rejimi yıkıcı, kışkırtıcı konuşmanın Rusça ve Bulgarca olarak birçok eserlerde mevcut bulunduğunu bildiren Hüseyin Ayan şöyle demektedir:

"Seminerdeki bu konuşmayı ve konuşanı hatırlayan arkadaşlarımı adresime yazmalarını veya bu yazının çıktığı gazetelerden Türk halkına gerçeği haykırmalarını rica ediyorum. Seminerde bulunup da halen Türkiye'de bulunan arkadaşlarımla bana yardımcı-daha doğrusu gerçeğe yardımcı olmalarını dilerim. Halen Bulgaristan'da olan arkadaş-

larımm da, imkânları nispetinde. Atatürk'e isnat olunan bu sözlerin Stalin veya Lenin'den hangisine ait ve eserlerin hangi sayfa ve sayılarında bulunduğunu uygun buldukları yollardan bana bildirmelerini istirham ederim'.

Türk'ün son devletini yıkmak isteyenlere karşı el ele verelim. Bu meseleyi aydınlığa çıkaralım."

(Son Havadis, 11 Ekim 1966)

• • •

Atatürk'emal edilmek istenen "Bursa Nutku" hakkında verdiğimiz izahatı şöylece hulâsa edebiliriz:

1. Atatürk Bursa'da bir nutuk söylememiştir.
2. Sofradaki konuşması değiştirilmiş, yanlış anlaşılıp, yanlış olarak tespit edilmiştir.
3. Nöbetçi defterinde böyle bir nutuk veya konuşma hakkında kayıt yoktur.
4. Atatürk'ün yakını olan resmi ve hususi şahıslar böyle bir konuşma yapılmadığını söylemektedirler.
5. Devrin gazetelerinde (Bursa 'dakiler de dahil) bu hususta herhangi bir işaret yoktur.
6. Böyle bir konuşma veya nutuk, o yıllarda muntazaman neşredilen "Ayın Tarihi" kitabında da mevcut değildir.
7. Atatürk sadece Anadolu Ajansı'na beyanatta bulunmuştur.
8. Bu konuşmanın eda, ifade, üslup bakımından Atatürk'e ait olması imkânsızdır.
9. Konuşma, sadece Rıza Ruşen Yücer adlı birinin kitabında mealen mevcuttur. Söylediği iddia edilen zamanından 14 yıl sonra yayımlanmıştır.
10. Bu konuşma yapıldığı iddia edilen tarihten 26-27

yıl, yayımlandığı tarihten 11-12 yıl sonra ortaya çıkarılmış ve bazı maksatlar için kullanılmak istenmiştir.

Bütün bunlardan şu gerçek ortaya çıkmaktadır: Atatürk'ün sözleri değiştirilmekte, onun ağzından nutuk uydurulmaktadır. Bazı kimseler işlerine geldiği şekilde nutuk icat etmek istiyorlar. Buna karşılık, Atatürk'ün çok sahih sözleri onun değilmiş gibi gösterilmek istenmektedir. Mesela, kendi elyazısı ile de tespit edilmiş olan "Türk âleminin en büyük düşmanı komünistliktir. Her görüldüğü yerde ezilmeli" direktifi etrafında şüphe meydana getirmek için gayret gösteriliyor.

"Bursa Nutku" nun son günlerinde ehemmiyet kazanması, Yargıtay Başkam'nm adli yılı açış konuşmasına, Atatürk'ün adını vermeden bu sözlerin büyük bir kısmını almış olmasından ileri gelmektedir. Adli müesseselerin başında bulunan bir zatın, adliye ve devlet kuvvetleri aleyhine olan ve Atatürk'e aitliği son derece şüpheli bulunan bu sözleri nakletmesi, garip karşılanmıştır. Yargıtay Başkanı'nm, Atatürk'ün komünizm konusunda doğrudan doğruya Temyiz reis ve azalarına hitap eden konuşmasını tekrarlaması çok daha uygun olurdu. Atatürk'ün 6 Ağustos 1929 tarihinde Eskişehir'de yaptığı, 7 Ağustos 1929'da Eskişehir Sakarya, 8 Ağustos'ta Ankara Hâkimiyet-i Milliye gazetelerinde neşredilen konuşması aynen şudur:

"Türk milletini içtimai nizamını ihlale müteveccih dinlemeler boğulmaya mahkûmdur. Türk milleti kendinin ve memleketinin yüksek menfaatleri aleyhine çalışmak isteyen müfsid, sefil, vatansız ve sebük ağızların heyecanlandığı gizli ve kirlî emelleri anlayamayacak ve onlara müsamaha edecek bir heyet değildir.

O, şimdiye kadar olduğu gibi, doğru yolu görür: Onu yolundan saptırmak isteyenler ezilmeye, kahredilmeye mahkûmdur. Bunda köylü, amele ve bilhassa kahraman ordumuz beraberdir. Buna da kimsenin şüphesi olmasın.

Hâkim efendiler! Siz kanun adamlarısınız. Ellerinize milletin, vatanın her türlü hak ve menfaatlerini vikaye eden kanunlar tevdi edilmiştir. İşaret ettiğim noktaları işittiniz. Türk milletinin büyük haklarını müdafaa ederken, bu noktalar ehemmiyetle hatırdan tutulmalıdır.

Bu memleketteki komünistler sadece bizim tevkif ve hapsedtiklerimizden ibaret değildir. Bu işlerle bizzat yakından alakadar olacağım.

Şurası unutulmamalıdır ki, Türk âleminin en büyük düşmanı komünistliktir. Her görüldüğü yerde ezilmeli!"

Atatürk'ün yol gösterici gerçek nutukları dururken, ona aitliği şüpheli sözler üzerinde durmak, çok yanlış bir iştir. Gençliğin vazifesi konusunda ise ışık tutan, prensip edinilmesi gereken sözler "Büyük Nutuk"un sonundaki meşhur "Gençliğe Hitabe" olmalıdır.

BİR ASİSTAN BİLENLERİ YARDIMA DAVET EDİYOR

Yıllardan beri bir mesele zihnimi altüst etmekteydi. Nihayet yetkili kimseler işe parmak basmış bulunuyorlar. Bu memnuniyet vericidir. Biraz ferahladım. Mesele Türk adliyesine aksedince, adalete yardımcı olmak bir vazife halini almış bulunuyor...

Anavatana göçettiğim 1951 yılından beri Atatürk'e isnat edilen bu sözlerin ezintisi içindeydim. İlk yıllarda Büyük Ata'nın bu sözleri Bulgaristan'ca bize Stalin'in sözleri diye yutturulmuş, diyordum. Aradan yıllar geçti. Atatürk'ü daha iyi tanıma fırsatını buldum. Atatürk'e bu sözleri yakıştıramadım. Bu sözler Atatürk'e uymuyordu.

1966 adalet yılının açılışında, kılı kırk yarararak hüküm vermesi gereken bir zatın hiçbir araştırmaya lüzum görmeden bu sözleri, Yargıtay Başkanı sıfatıyla, gençleri tahrik edercesine tekrar etmesi meselenin bir çözüm şekline bağlanması gerektiğini gösteriyor. İmdi.

Sayın Özel Şahingiray'm Sayın Bornova Savcısı'na yazdığı Açık Mektup'u okuyunca daha açık anladım ki, karanlık emeller peşinde koşanlar Türk'ün Atasına isnatta bulunuyorlar. O'na iftira ediyorlar. İşte buna gönlüm razı olmadı, Atama yapılacak en küçük bir isnada tahammül edemem! Bu sözlerin - eğer söylenmişse - sahibini bulmak gerek! Şimdi biraz gerilere gidelim!

1950 yılında Bulgaristan'da öğretmen olarak katıldı-

ğım birkaç seminerden birinde geçen bir vakayı, o gün o seminerde bulunan arkadaşlarımı iŖhat ederek arz edeceğim:

Yıl 1950, Eylöl ayı. Yer Bulgaristan'ın Ŗumnu vilayeti merkezi. Ŗumnu Kız Lisesi salonlarında, Ŗumnu merkezi ve merkez ilçesi, Eski Cuma, Eski İstanbulluk yanılmıyorsam Yeni Pazar ve Osman Pazarı ilçelerindeki Türk öğretmenlerinin iŖtirakiyle bir seminer düzenlenmişti. Bu seminerde bulunan arkadaşlarıma sesleniyorum. Bu arkadaşlarımdan bir kısmı Bulgaristan'dadır. Bir kısmı ise halen Türkiye'dedir.

"Sosyalist GörüŖe Yönelme" - adıyla tercüme edileceğimiz - adlı bu seminerde, bir öğretmen arkadaşımızın mahalli komünist idarecilerden Ŗikâyeti üzerine; Atatürk'e izafe edilen ve Bursa Nutku diye adlandırılan sözleri Stalin ve Lenin'e atfen - pek muhtemel olarak Stalin - Stalin veya Lenin olayı karşısında Komünist Gençlere (Komsomol - Komünistiçeskaya Molodej)-Ŗöyle seslenmiştir:

"Komünist Gençler (komsomollar) Sovyet rejiminin sahibi ve bekçisidir. Bunların doğruluğuna ve lüzumuna herkesten çok inanmıştır. Sovyet rejimini ve reformlarını benimsemiştir. Komünist rejimi zayıf düşürecek en küçük veya en büyük bir kıpırtı ve bir hareket duydu mu, bu memleketin milisi vardır, adliyesi vardır, ordusu vardır demeyecektir. Hemen müdahale edecek, elle, taşla, sopa ve silahla, nesi varsa onunla kendi eserini koruyacaktır. Milis gelecektir. Asıl suçluları bırakıp suçlu diye onu yakalayacaktır. Komünist genç (komsomol), milis henüz reformların ve sosyalist rejimin milisi değildir, diye düşünecek. Fakat asla yalvarmayacaktır. Mahkeme onu mahkûm edecektir.

Gene düşüncecek, demek adliyei de ıslah etmek, rejime göre düzenlemek lazım diyecek. Onu hapse atacaklar, kanun yolundan itirazını yapmakla beraber... Meclis'e telgraflar yağdırıp haklı ve suçsuz olduğu için tahliyesine çalışmasını kayınlmasını istemeyecek.

Diyecek ki: Ben inanç ve kanaatimin icabını yaptım. Müdahale ve hareketimde haklıyım. Eğer buraya haksız olarak gelmişsem bu haksızlığı meydana getiren sebep ve amilleri düzeltmek de benim vazifemdir.

"İşte benim anladığım komünist genci ve komünist gençliği" diye cevapta bulunmuş ve izahat vermişti. Görülüyor ki, ellerde dolaşan metinlerden yararlanarak mealen verdiğim naklettiğim- bu cevaptan birkaç kelime yer değiştirmiş. Komsomol yerine Türk gençliği, milis yerine polis, sosyalist rejimin milisi yerine cumhuriyetin polisi gibi...

Arkadaşımın şikâyetine Bulgarca, mealen yukarıdaki sözlere cevap veren seminerin komünist yöneticisinin Atatürk'ü tanımasına imkân ve ihtimal tasavvur olunamaz. Bu sözleri Stalin veya Lenin'e, pek muhtemelen Stalin'e ait biyografi ve incelemelerde bulmak mümkün olacağı kanaatindeyim. Stalin veya Lenin'in sözlerini ihtiva eden eserlerin Rusça ve Bulgarca baskılarına - 1950'den önceki baskılarına bakmak kâfidir. Yalnız Türkiye Türkleri için Moskova baskılı Türkçe eserlere bakarken dikkatli olmak lazımdır.

Kominform'un (Komünistçeska İnformatsiya) yayımlanmakta olduğu "Propagandacının Sözlüğü (Reçnik na Agitatora) adlı aylık cep dergisinin Bulgarca ve Rusça nüshalarında Stalin veya Lenin'e, çok muhtemel olarak Stalin'e atfen bize söylenen bu sözlere rastlamak mümkündür. İl-

gilenenler 1950'den önceki sayılarına bakabilir. "Sovyetler Birliği Komünist Partisi Tarihi (İstoriyana Vsesayüzna Komünistiçeska Partiya)" - adlı eserin 1950'den önceki Bulgarca ve Rusça baskılarında da yukarıda adı geçen söz- lere ve olaya rastlanacaktır. Bu eserlere sahip olanlar lüt- fen sayfalarını bir kerecik karıştırsınlar.

Yukarıda sözünü ettiğimiz seminerdeki bu konuşma- yı ve konuşanı hatırlayan arkadaşlarımın adresime yazma- larını veya bu yazımın çıktığı gazetelerden Türk halkına gerçeği haykırmalarını rica ediyorum. Seminerde bulunup da halen Türkiye'de olan arkadaşlarımın bana yardımcı -da- ha doğrusu gerçeğe yardımcı- olmalarım dilerim. Halen Bulgaristan'da olan arkadaşlarımın da imkânları nispetin- de, Atatürk'e isnat olunan bu sözlerin Stalin ve Lenin'den hangisine ait ve yukarıda sözünü ettiğim eserlerin hangi say- fa ve sayılarında bulunduğunu, uygun buldukları yollardan bana bildirmelerini sonsuz sevgi ve saygılarımla istirham ederim.

Türk'ün son devletini yıkmak isteyenlere karşı el ele verelim. Bu meseleyi aydınlığa çıkaralım. Başarılar.

Hüseyin Ayan

Atatürk Üniversitesi Eski Türk Edebiyatı Asistanı
(Meydan, 92, 18 Ekim 1966)

EK: 3
ATATÜRK'ÜN BURSA NUTKU BİR
DİREKTİFTİR

Türkiye Öğretmen Dernekleri Milli Federasyonu İkinci Başkanı Profesör Bahri Savcı, dün yaptığı basın toplantısında, son aylar içinde haksız tasarruf ve saldırıyla karşı karşıya kalan öğretmenlerin 16 kişi olduğunu açıklamıştır.

Bahri Savcı'nın verdiği bilgiye göre haksız şekilde işten el çektirilenler toplumcu çaba gösterdikleri için sürülenler, partizanlık yaptıkları iddiasıyla kovuşturulanlar şunlardır:

1- Bursa Nutku'nu söyledikleri için işten el çektirilenler:

1. Mersin-Anamur: Kaşdişlen Köyü Okulu Öğretmeni Fahrettin Deniz, 2. Mersin-Anamur: Çeltikçi Köyü Okulu Müdürü Mehmet Yiğit, 3. Mersin-Anamur: Ortaokulu Öğretmeni Arif Şahin, 4. Mersin-Anamur: Melleç Köyü Okulu Öğretmeni Durmuş Ali Uysal, 5. Mersin-Anamur: Demirören Köyü Öğretmeni Metin Hamarat, 6. Mersin-Anamur: Çeltikçi Köyü Okulu Öğretmeni Abdülkadir Bulut, 7. Mersin Anamur: Çeltikçi Köyü Okulu Öğretmeni İsmail Demirtaş, 8. Mersin-Anamur: Malaklar Köyü Okulu Öğretmeni Sabri Toklu, 9. Yozgat-Boğazlıyan Ortaokulu Öğretmeni Muhammet Tekin Üsten. (Soruşturma devam ediyor).

Baskı teşkil eden bu işlemler, bakanlığın bazı yerlerini işgal etmiş olanların; anayasaya, milli eğitimin esaslarına, Atatürkçülüğe sığmayan, ırkçı, ümmetçi, mukaddesatçı bir doktrin teşkil eden görüşleri, mevcut siyasi iktidar adına aşılama gayret etmesinden hız alıyor.

Bilhassa son aylarda yapılan baskı işlemleri, şu noktalarda toplanıyor:

- Atatürk'ü anma törenlerinde Bursa Nutku'nu okumak veya okumaya teşebbüs etmek, nizam kırıncılık sayılarak, baskıya çarpıyor.

Bir kere, hiçbir kişi, makam, amir ve memurun, ırkçı, ümmetçi, mukaddesatçı bir doktrin teşkil eden görüşleri, anayasacı, bilimsel eğitimci, Atatürkçü öğretmenlere aşılama hakkı yoktur. Bu, Türkiye'nin kaderini de, karanlığa götürücüdür.

Atatürk'ün Bursa Nutku; rejimi, onun laik ve müspet bilimci temelini, irticanın yıkma kıpırdanışı gösterdiği zaman, kimlerin nasıl bir davranışta bulunmaları gerektiğini belirten bir direktiftir. Öngörülen davranışlar da nizam kırıncılık değil, nizam koruyuculuk vardır. Bu nutuk, tarihin bir gerçeği olarak da mevcuttur. Onu, dış ideolojilere mal etmek, Atatürk'ü lekeleyerek çürütme; bu yol ile Türk halkını laik ve müspet bilimci önder görüşten yoksun kılma tertibine dahildir. Bu, bilime karşı gelmenin ötesinde, bir sosyal tehlikedir de...

EK: 4

"BURSA NUTKU ASLINDA
STALİN'E AİTTİR!"

3 Aralık 1966. Ulus.

Yukarıda gördüğünüz fotoğraf, 1950 yılı Ocak ayı sonlarında Şumnu'da "Halk Kitaplığı Sineması" merdivenleri üzerinde çekilmiştir. İnanmayanlar, arkada "Oganât-Ateş" adlı Macar filminin afişine dikkat buyursunlar!

1950 yılı Ocak ayı içinde, görünüşte "Pedagoji Semineri", gerçekte ise Diyalektik Materyalizm üzerine kurulacak bir öğretim ve eğitime yöneltme ve hazırlama seminerine katılan Türk öğretmenlerinden bir grubu görüyorsunuz!

Yine 1950 yılının Eylül ayında Şumnu Kız Lisesi salonlarında düzenlenen "Sosyalist Görüşe Yöneltme" seminerine, bu fotoğrafta görülen öğretmenlerin -bir ikisi müstesna- hemen hepsi katılmışlardır. Seminerde 200 kadar Türk öğretmeni bulunuyordu. Bunlar, canlı tanklardır!

Ukrayna'nın merkezi Kiev şehri civarında şimdi hatırlayamadığım bir kasabada vuku bulan bir halk ayaklanmasında, komünist gençlerin (komsomollann), bazı ihmalleri (!) görülür. Halkın, komünist zulmüne karşı ayaklanmasına müdahale etmezler. Komünist birlikler gelerek kasabayı kuşatırlar. Bu kasabanın ve civar halkının ayaklanma ile ilgili görülenlerini şiddetle tenkil ederler.

Önceki yazıda belirttiğim değişikliklerle J.V Stalin, komsomollara hitaben söyler...

Kiev olayı, Birleşik (Rus) Komünist Partisi tarihinde

önemli bir yer tutar. Bundan sonra Rusya'daki halk kıpırdanışları, komünist rejimden memnuniyetsizlik belirtileri pek kanlı bir şekilde bastırılır. Son günlerde. Kızıl Çin'deki Kızıl Muhafızlar çetesinin yaptıklarının kaynağım, Stalin'in, yukarıda sözü edilen nutkunda vazettiği esaslarda (!) aramak doğru olur.

Şurası kesinlikle bilinmelidir ki, Yargıtay Başkanımı, yaptığı konuşmasından dolayı öven ve alkışlayanlar, bizim açıklamamızdan sonra; bazı üniversitelerimizin açılış törenlerinde, Kiev olayı karşısında Stalin'in kızıl uşaklarına verdiği direktifi, "Atatürk'ün Bursa Nutku" diye okuyanlar, okutanlar ve alkışlayanlar gaflet içindedirler! Hele bir inceleme adamı olan Yargıtay Başkan'nm; araştırma, inceleme kısaca bir ilim mabedi olan üniversitelerimizin, bazılarının bu gafletinden utanıyoruz.

HÜSEYİN AYAN

Not: Kiev dolaylarındaki olay için:

1- İstoriya na Vsesayünna Komünistçeska Partika = Birleşik (Rus) Komünist Partisi Tarihi, adlı eserin 1950'den veya Stalin gözden düşmezden evvelki Bulgarca ve Rusça baskılarına:

2- Stalin'in hayatı ve demeçleri, Stalin hakkevel basılmış Bulgarca ve Rusça nüshalarına;

3- Reçnik na agitatora = Propagandacının Sözlüğü adlı Kominform tarafından yayımlanan aylık cep dergisinin 1950'den önceki sayılarına bakılması rica olunur.

(Yeni İstiklâl, Sayı: 225,16 Kasım 1966)

EK: 5

AÇIK MEKTUP

Eski İstanbul Senatörü ve tarihçi Özel Şahingiray'm İzmir Bornova Savcısı'na gönderdiği mektup:

Saym Savcı,

Sizi uzaktan veya yakından tanıyan biri değilim. Ama sizi bir savcı olarak, fenalıklar, suiistimler, işkenceler, zulümler altında hurdahaş olmuş insanları adaletsizlikten kurtarmak için adaleti temsil eden bir insan olarak düşünmekteyim. Zaten asli göreviniz bunun tahakkukudur.

Size mektup yazmama vesile olan konu, son günlerde gazete sütunlarında yine tartışma olarak ele alınan "Atatürk'ün Bursa Nutku "dur. Bu Bursa'daki konuşma ile ben, öteden beri ilgilenmiş bir insanım. Sizin de yakın günlerde dağıtılmış birtakım beyannameler içinde yer alan Atatürk'ün Bursa'daki konuşmasının hakiki sözleri ihtiva edip etmemesi hususunda bir tereddüte düşmüş olduğunuzu gazetelerde okudum. Ve bu tereddüitten dolayı da, o sözlerin Atatürk'e ait olup olmaması hakkında ispat yoluna davette bulunmuşsunuz.

Evet işte benim de öteden beri üzerinde durduğum nokta, budur. İspat edilsin, hem de sıhhatli kaynaklarla.

Bu konu ile ilgili bir tarihçi olarak bu husustaki bildiklerimi size nakletmek istiyorum.

Önce şunu ifade edeyim ki, ben Atatürk'ü yakından tanımış. O'nun eserlerine tam manasıyla inanmış, bağlanmış bir kimseyim. Atatürk'ün fikirlerini iyice anlamak ve o fi-

kirleri hazmedebilmek için çeşitli çalışmalarla onların üzerine eğilmiş bir insanım. Bu konuyu TBM Meclisimde Bütçe Komisyonumda ele almış, daha sonra da sözlü soru haline getirmişimdir. Bu sözlü soru görüşmeleri Senato za-
bitlerinde mevcuttur.

Size kısaca bu izahatı verdikten sonra asıl konuya geçiyorum.

Önce konuyu iki kısma ayırmak icap eder.

1- Atatürk böyle bir konuşma yapmış mıdır?

Bu konuşmanın sıhhatli kaynağı nedir? Yani nutkun orijinal metin kaynağı nedir?

2- Bayar böyle bir konuşmayı İzmir DP İl Kongresi'nde 1949 yılında okutmuş mudur?

1-27 Mayıs 1960 olaylarından önce bir gün bana bir metin getirmişlerdi. Bu metin büyük puntolarla basılmıştı. "Bu Atatürk'ün Bursa Nutku imiş, bunun nereden alındığını ve nerede yayımlandığını bulabilir misiniz?" demişlerdi.

Metni ilk okuduğum zaman üslubu yadırgamıştım. Tesadüfen o esnada Atatürk'ün devlet anlayışı ve devlet otoritesi üzerinde çalışıyordum. Bir müessesenin müdürü beni konferans vermek için İzmir'e davet etmişti. Çalışmam onun içindi.

Önce ilk başvurduğum kaynaklar, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü tarafından çıkarılan ve bütün yayın organlarının taranması suretiyle hazırlanmış olan "Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri" adını taşıyan 1906-1938 yılları arasında söylediği nutuk ve yaptığım mülakat ile verdiği beyanatları ihtiva eden kitapları gözden geçirmek oldu.

Halen piyasada bulunan bu kitaplar içinde Atatürk'e atfedilen böyle bir nutuk yoktur.

İkinci başvurduğum yol, belki gözden kaçmıştır diyerek, 1933 yılma ait bütün gazeteleri gözden geçirmek oldu. Fakat yine böyle bir nutuk bulamadık.

Üçüncü bir teşebbüsümüz de yine belki diyerek, devrin Bursa Valisi'ne rica ederek, mahalli Bursa gazetelerini taratmak oldu.

Dördüncü bir diğer yol da, yine her ihtimali elden bırakmamak için o esnada henüz Amerika'dan dönmüş olan İnkılap Tarihi Enstitüsü Müdürü üniversiteden hem hocam ve hem de ailece dost olduğumuz Prof. Enver Ziya Karal'a başvurmak oldu.

Enstitülerinde böyle bir nutuk metninin mevcut olmadığını, kendilerinde bu konuyu tetkik edeceklerini bana bildirdiler.

Zaten Prof. Enver Ziya Karal'm Atatürk'ten Düşünceler adlı kitabında da bu nutuk yoktu. 1960'tan sonra kitabın ikinci baskısı yapılmış olmasına rağmen ve bu ikinci baskıya kadar Atatürk'e atfedilen bu nutuk birçok defa tek yaprak ve broşürler içinde dağıtıldıktan ve bazı kitapların sayfalarında yer aldıktan sonra bile, Prof. Enver Ziya Karal tarafından iltifat görmemiştir. Acaba neden?

Diğer taraftan Atatürk'e yakın olan kimseler o tarihe kadar yayımlamış oldukları eserlerinde böyle bir konuşmaya yer vermemişlerdir. Neden? Mesela Prof. Afet İnan'm Atatürk hakkında yaptığı neşriyatta, bilhassa Atatürk'ün ölümünden soma yaptığı çalışma ve yayımlarda bu şekilde bir nutka yer verilmemiştir.

Diğer taraftan, Hikmet Bayur, Falih Rıfki Atay, Hasan Rıza Soyak, Kılıç Ali gibi Atatürk'ün pek yakınlarının neşriyatlarında da bu tarzda bir nutka yer verilmemiştir.

Atatürk'ün milletine ve yetişmekte olan bütün çocuklarına olduğu kadar dünya milletlerine de neler söylemek istediklerini hep biliriz.

Yine biliriz ki ve daha yakınları bizden daha iyi bilirler ki, Atatürk, milletine söylemek istediği her şeyi kürsülerden ifade etmiş veya bizzat kendi kalemiyle tespit etmiş veyahut da not ettirmiştir. Fakat irticalen konuştuklarını dahi kontrolden geçirmeden neşrettirmemiştir.

Bunun bir ihtiyat halinde olduğunu yakınları, mesela Bayar bilir.

Şayet Atatürk, Bursa'da 1933 yılının Şubat ayında bir dil meselesinden ileri geçmeyen hadisede Türk gençliğine bir hitapta bulunmak arzu etmiş olsaydı, Bursa'da veya hemen gittiği İstanbul'da milleti önünde konuşurdu.

Atatürk bu olay hakkında Bursa'dan ayrılırken Anadolu Ajansı vasıtasıyla ancak şunları söylemiştir:

"Bursa'ya geldim. Hadise hakkında alakadarlardan mağlumat aldım. Hadise haddizatında fazla ehemmiyeti haiz değildir.

Herhalde cahil mürteciler Cumhuriyet adliyesinin pençesinden kurtulamayacaklardır.

Hadiseye dikkatimizi bilhassa çevirmemizin sebebi, dini siyasete ve herhangi bir tahrike vesile etmeye asla müsamaha etmeyeceğimizin bir daha anlaşılmasıdır.

Meselenin mahiyeti esasen din değil, dildir. Kati olarak bilinmelidir ki, Türk milletinin dili ve milli benliği bütün hayatında hâkim ve esas kalacaktır."

Bu beyanat, 6 Şubat 1933 tarihli Cumhuriyet gazete-

sinde olduğu gibi, devrin resmi organı Hâkimiyeti Milliye (Ulus) ve diğer gazetelerde de mevcuttur.

Atatürk'ün Anadolu Ajansı vasıtasıyla bütün millete bu olay hakkında dil meselesinden ileri gitmediği hususunda dikkati çekmesidir.

Diğer asıl mesele de, devlet otoritesinin dimdik olduğunu bir kere daha belirtmesidir.

Hiç kimseye, hiçbir teşekküle devlet nizam ve otoritesini bozacak tavsiyede bulunmadığı hakikatidir.

Kaldı ki, Türk Tarihi İnkılap Enstitüsü, bu konuda he-nüz sıhhatli bir belgeye sahip bile değildir. O gün yanında bulunanlar ise böyle bir nutku, yani Atatürk'ün nutku diye yayılması istenilen metni hatırlamadıklarını bildirmişlerdir.

Bugün öyle bir nutkun mevcudiyetini ifadeye kalkışmak hem Atatürk'ün arzusuna karşı gelmek ve hem de Atatürk'ün ifadelerini, devlet anlayışını ve idaresini tahrif etmek şeklini almaktadır ki, bu Ata'ya karşı büyük saygısızlıktır. Zira o zamanlar Atatürk'ün dil meselesi olarak kabul ettiği bir olay bugün din istismarı olarak kullanılmak istenmektedir.

Bu hareketler Atatürk'e bağlılığın ne şekil aldığını ifade etmektedir. Acı olmakla beraber hakikat budur.

Size bir noktayı daha bildirmek isterim. Benim 1955 yılında Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları No.8, "Atatürk'ün Nöbet Defteri 1931- 1938" adını taşıyan bir kitabım vardır.

O kitabın 135. sayfasında şöyle bir not yer almıştır (Bu nöbet defterleri nöbetçi yaverler tarafından tutulmuş orijinal belgelerdi):

"5/2/1933 Saat 5.00'te Bilecik'e vanılmış, otomobillerle hareket edilerek 7.30'da Bursa'ya varılmıştır.

6/2/1933 Bugün Dahiliye ve Adliye vekilleri gelmişler. Akşama kadar Bursa'da meşgul olduktan sonra Mudanya'ya ve oradan Gülcemal ile İstanbul'a "hareket edilmiştir".

Bu satırlarda, şu veya bu gibi kimselerin bulunmadığı gibi, bir davetin olduğu da kaydedilmemektedir. Çünkü nöbetçi yaverler Atatürk'ün sofrasında yer alanları kaydettikleri gibi nerede olduklarını da daima tespit etmektedirler.

Böylece anlaşılıyor ki, bir Anekdotlar - anılar adlı kitapta ifade edildiği şekilde Bursa'da Atatürk Köşkü'nde bir ziyafet verilmiş değildir. Böyle bir ziyafet olmadığına göre bir nutuk, yani öyle bir nutuk da söylenmemiş demektir.

Gelelim meselenin ikinci kısmına..

2- Bayar böyle bir konuşmayı İzmir DP İl Kongresi'nde okutmuş mudur?

1 Ekim 1966 tarihli Milliyet gazetesinde Bayar'a ait bir demeç görünce ilgilendim ve dikkatle okudum. Bu konuyla ilgili olması dikkatimi daha da çok çekti.

Bayar'ı çok iyi tanıdığım için bilirim. Gazetelerde veya dergilerde şu veya bunun demecine şöyledir, böyledir diye cevap verecek vakti yoktur. Devamlı çalışmaktadır.

Buna rağmen gittim ve sordum. Bana "Böyle bir şey olduğunu hatırlamıyorum" dediler.

Benim için zaten bu kadar kâfi bir cevaptı.

Bayar'a giderken, gazetede okuduğumuz eski DP'li ve Merkez İlçe İdare Heyeti'nde vazifeli bir şahsa parti liderinin el yazısıyla bir il kongresinde not yollamasının ne de-

rece mümkün olabileceğini, parti kongrelerini pek iyi bilen bir insan olarak düşündüm.

Diğer taraftan böyle bir nutku Atatürk'ü çok iyi tanıyan Bayar'm neden bizzat okumadığım da düşündüm. Kafam bu istifhamlarla dolu olarak yanma gittim, soruma aldığı cevabı, yukarıda yazmıştım.

Görüyorum ki, o nutuk için ikinci bir yola gidilmekte, Atatürk'ün yakını ve Atatürk'ün sevdiği bir kimse yoluyla buna bir temel aranmaktadır.

Şimdi en büyük temennim, ilk ifade etmiş olduğumuz fikir üzerinde durup, büyük bir tarihi hadiseyi bir de hukuk yönünden ışığa kavuşturmaktır.

Bu vesileyle saygılarımı sunarım Sayın Savcı.

Özel ŞAHİNGÎRAY
Eski İstanbul Senatörü
Son Havadis- 5/10/1966

ATA'NIN BURSA NUTKU!

Tekin E R E R

Bir okuyucum, Ata'nın Bursa Nutkü'nun nerede mevcut olduğunu yer göstererek bildiriyor. "Reçnik na Agitator" dergisinin Kasım 1949 tarihli nüshasında bu nutkun aynen yayımlandığını yazıyor. Yalnız bu derginin basıldığı yer "Sofya", nutkun altındaki imza da "Stalin"dir. Rusça ve Bulgarca iki dil üzerine yazılan nutukta aynen şöyle deniliyor:

- "Komünist gençler, Sovyet rejiminin bekçileridir. Komünist rejimini zayıf düşürecek herhangi bir hadiseyle karşılaştıkları anda, komünist gençler, polis, adliye, hak, hukuk demeyecek elle, taşla, sopayla, silahla, nesi varsa onunla komünizmi koruyacaktır. İşte benim anladığım komünist genci ve komünist gençliği budur."

Bu Stalin sözü, dönmüş, dolaşmış, Atatürk'e mal edilmiştir. Yukarıdaki sözlerde "Komünist gençler" yerine "İnkılapçı gençler" konularak, bir komünist işareti daha Türkçeleştirilmiştir. Türkiye'deki komünistlerin nasıl faal bir durumda olduklarına şu yukarıdaki misal kâfidir.

Müfteriler ve yalancılar Atatürk'ün bu nutku 6 Şubat 1933 tarihinde Bursa'da, Çekirge'deki Atatürk köşkünde o akşam şerefine verilen yemekte ve sofrada bulunan 13-14 kişiye söylediğini iddia ediyorlar. Fakat bu 13-14 kişiden tek isim veremiyorlar. Halbuki o tarihte Atatürk'ün yanından

ayrılmayan arkadaşları Sayın Celal Bayar, Hikmet Bayur, Afet İnan, Falih Rıfki Atay, Kılıç Ali, Hasan Rıza Soyak, Ata'nın Bursa'da böyle şeyler söylemediğini belirtmişlerdir.

Atatürk'ün yaverleri tarafından tutulan nöbet defterlerinde ise bugünlere ait şu cümleler vardır:

"5 Şubat 1933. Saat 5.00'te Bilecik'e varılmış, otomobillerle hareket edilerek 7.30'da Bursa'ya varılmıştır.

6 Şubat 1933. Bugün Dahiliye ve Adliye vekilleri gelmişler. Akşama kadar Bursa'da meşgul olduktan sonra Mudanya'ya ve oradan Gülcemal ile İstanbul'a hareket edilmiştir."

Bu resmi raporlardan anlaşıldığına göre, o akşam Bursa'da Ata'nın şerefine bir yemek verilmemiştir ki, sofrada böyle bir nutuk söylemiş olsun. Yani 6 Şubat akşamı Atatürk Bursa'da değil, Gülcemal vapuru ile İstanbul yolundadır.

Bu nutku komünistler, Türkiye'de girişecekleri bir ihtilal hareketi için şimdiden sebep diye hazırlıyorlar. Yarın "İnkılaplar elden gidiyor" bahanesiyle polise, jandarmaya, adliyeye, hukuka saldırmak için bu nutukla meşru bir yol aramaya çalışıyorlar.

Halbuki bilmiyorlar ki, Türkiye'de inkılaplardan önce korunması gereken Türk milleti ve Türk devleti vardır. Çünkü devlet ve millet olmazsa inkılaplar hiçbir mana ifade etmeyecektir.

Türk milletinin bekası, Türk devletinin hayatı tehlikeye düştüğü an, Atatürk gençliğinin ve bütün milletin onu nasıl koruyacağını komünistler de, onların ağababaları da göreceklerdir."

' Biz, Atatürk'ün Bursa Nutku'nu gerçek kabul edelim! Uydurma ve yalan olmasına rağmen "doğrudur" diyelim? Hatta bunda ısrar edelim! Soma, Atatürk inkılaplarını da, Türk milletini de, hür, demokratik rejimimizi de kökünden kazımak isteyen komünistlere karşı bu nutkun icabını yapalım! Böylece "Türk âleminin en büyük düşmanı komünistliktir. Her görüldüğü yerde ezilrheli!!"* emrini yerine getirerek Ata'nın ruhunu da şad etmiş oluruz!..

Son Havadis - 18 Kasım 1966

SAHTE NUTUK İMALATÇILARI!

Tekin E R E R

Şunu peşinen arz edelim ki, Atatürk'e atfedilen ve apaçık bir sahtekârlıkla, onun söylediği iddia edilen "Bursa Nutku"ndan zerre kadar endişemiz ve pervamız mevcut değildir. Böyle bir nutuk şayet irat edilmiş olsaydı, hatta bu nutuk bir kanun haline dahi getirilmiş bulunsaydı, yine bizim bundan çekinecek ve korkacak tarafımız yoktur. Çünkü muhaliflerimizin tahmin edemeyecekleri kadar kuvvetliyiz, güçlüyüz ve milletin teveccühüne mazharız.

Biz, sadece hakikatin peşindeyiz. Bu memlekette her türlü sahtekârlığın aleyhindeyiz. İşi, sahte nutuk imal etmeye kadar götüren düzenbazların karşısındayız. Günlerdir "Ulus" gazetesinde CHP Milletvekili Reşit Ülker ve Cemalettin Ünlü "Tanıklar, olaylar ve belgelerle ispatlıyoruz" başlığı altında, Ata'nın Bursa'da anarşiyi teşvik eden malum konuşmayı yaptığını iddia etmektedirler. Dünyada en zor şey yalanı ve sahteyi müdafaa etmektedir. Bundan dolayı mevzu ile zerre kadar ilgisi olmayan lüzumsuz tafsilat verilerek, gerçeklere asla dokunmayarak, Ata'yı Bursa'da sahte bir nutuk sahibi yapıyorlar.

Bu nutkun nasıl, nerede söylendiğini Reşit Ülker, Ulus'ta aynen şöyle anlatıyor:

"- Bursa'da çıkan Arkadaş gazetesi sahibi, gazeteci Rıza Ruşen Yücer 1947'de "Atatürk'e Ait Birkaç Fıkra ve

Hatıra" adlı bir eser yayımlıyor. Bu kitabında Bursa olayını kısaca anlattıktan sonra nutkun nasıl söylendiğini şöyle anlatmaktadır:

"O akşam, Çekirge yolundaki köşkte Atatürk'e bir yemek verildi. Sofrada 13-14 kişi var."

Cema'lettin Ünlü de, yine bu seri yazılarda Atatürk'ün Bursa Nutku'nu şöyle söylediğini ifade ediyor:

"- Bu konuşmanın nasıl yapıldığını Rıza Ruşen Yücer'in "Atatürk'e Ait Birkaç Fıkra ve Hatıra" adlı kitabından izleyelim. (Şaka Basımevi, İstanbul - 1947, sayfa: 5).

"... O akşam Çekirge yolundaki köşkte Atatürk'e bir yemek verildi. Sofrada on üç, on dört kişi var. O günkü hadiseden dolayı Atatürk'ün gönlünü almak üzere, bu on dört kişiden birisi:

- Efendim, diye söze başladı; Bursa gençliği hadiseyi hemen bastıracaktı. Fakat zabıta ve adliyeye olan güvenimizden ötürü..."

Görülüyor ki, Ata'mın Bursa Nutku'nu imal edenlerin dayanağı Rıza Ruşen Yücer adlı şahsın 1947 tarihinde neşrettiği bir kitaptır. Bu kitapta ifade edildiğine göre: "O akşam Çekirge yolundaki köşkte Atatürk'e bir yemek verilmiştir."

Biz de diyoruz ki, mevzubahis akşam, yani 6 Şubat 1933 günü, Atatürk'e Çekirge yolundaki köşkte bir yemek verilmedi. O akşam Ata Bursa'da değildi. Böyle bir yemek verilmediğine, böyle bir toplantı olmadığına göre, nutuk sahtedir, yalandır, uydurmadır. Ulus'un sahte nutuk imalatçıları, Ata'mın o akşam Bursa'da yemek yediğini ispat et-sinler, biz bu nutku aynen söylenmiş gibi kabul edeceğiz.

Hadiseden on dört sene sonra, Stalin'in çok kimse tarafından ilan edilen sözlerinden bazı kelimeler değiştirerek Atatürk'e mal eden Rıza Ruşen isimli, kimsenin bilmediği, tanımadığı bir insanın uydurma kitabına sarılarak böyle garip iddialarda bulunmak cidden cesaret işidir. Ne Atatürkçülüğe, ne Atatürk sevgisine sığar. Bu, ancak Atatürk düşmanlığıdır ki, böylelerinin yüzüne tükürölür! Rıza Ruşen'in sözünün başlangıcı da yalandır. "O günkü hadiseden dolayı" diyor. Halbuki hadise o gün değil, Ata'nın Bursa'ya gelişinden beş gün önce vuku bulmuştur.

İşte, bu, Ata'nın o akşam Bursa'da olmadığını vesikasıyla ispat ediyorum. Karşımızdakiler namuslu iseler, sahtekâr değilseler, bu vesikayı çürütsünler. Biz de onlara hak verelim.

Atatürk'ün yaverleri tarafından tutulan resmi nöbet defterinden:

"5 Şubat 1933. Saat 5.00'te Bilecik'e varılmış, otomobillerle hareket edilerek 7.30'da Bursa'ya varılmıştır.

6 Şubat 1933. Bugün Dahiliye ve Adliye vekilleri gelmişler. Akşama kadar Bursa'da meşgul olduktan sonra Mudanya'ya ve oradan Gülcemal ile İstanbul'a hareket etmişlerdir."

Görölüyor ki, 6 Şubat 1933 akşamı Atatürk Bursa'da değil, Gülcemal vapuruyla İstanbul yolundadır. Vakıa 6 Şubat 1933 günü Atatürk Bursa'da bir konuşma yapmıştır. Bu konuşma da 7 Şubat 1933 tarihinde "Hâkimiyeti Milliye" gazetesinde intişar etmiştir. Atatürk'ün gerçek Bursa Nutku budur ve aynen şöyledir:

"1 Şubat 1933'te Bursa'da Türkçe ezana karşı vukua

gelen tepki üzerine Bursa'ya gelen ve hadiseyi bizzat tahkik eden Gazi'nin Anadolu Ajansı vasıtasıyla efkârı umumiye beyanatı:

"Bursa'ya geldim. Hadise hakkında alakadarlardan malumat aldım. Hadise, haddizatında fazla ehemmiyeti haiz değildir. Herhalde cahil mürteciler Cumhuriyet adliyesinin pençesinden kurtulamayacaklardır. Hadiseye bilhasna dikkatimizi çevirmemizin sebebi dini, siyaset ve herhangi bir tahrike vesile etmeye asla müsamaha etmeyeceğimizin bir daha anlaşılmasıdır. Meselenin mahiyeti esasen din değil, dildir. Kati olarak bilinmelidir ki, Türk milletinin milli dili ve milli benliği bütün hayatında hâkim ve esas olacaktır."

Şimdi, o zamanki hükümetin resmi organı olan "Hâkimiyeti Milliye" gazetesindeki Ata'nın tatlı ve yumuşak üslubu içinde yaptığı bu konuşmaya bakınız; bir de Stalin'in sözlerinden devşirilerek ilk defa hadiseden 14 sene sonra 1947 yılında açıklanan uydurma ve sahte şu konuşmayı okuyunuz:

"- Türk genci, inkılapların ve rejimin sahibi ve bekçisidir. Bunların lüzumuna, doğruluğuna herkesten çok inanmıştır; rejimi ve inkılapları benimsemiştir. Bunları zayıf düşürecek en küçük veya en büyük bir kıpırtı ve bir hareket duyuldu mu; bu memleketin polisi vardır, jandarması vardır, ordusu vardır, adliyesi vardır demeyecektir. Hemen müdahale edecektir. Elle, taşla, sopa ve silahla... Nesi varsa onunla, kendi eserini koruyacaktır."

Sadece bu iki ifade arasındaki görüş, üslup, ifade ve

anlayış farkı, ikincisinin nasıl bir sahtekârlık mahsulü olduğunu anlatmaya kâfidir.

İşin gerçeği şudur ki, 6 Şubat 1933 günü erken saatlerde Dahiliye ve Adliye vekilleri Bursa'ya gelmişler, meseleyi incelemişler, Atatürk'e gerekli malumatı vermişlerdir. Atatürk bu malumatı aldıktan sonra aynı gün bir konuşma yapmış ve bu konuşması da ertesi günü "Hâkimiyeti Milliye" gazetesinde intişar etmiştir. Aynı akşam Atatürk Gülcemal vapuruyla İstanbul'a dönmüştür. Böylece o gece Bursa'da şerefine bir yemek verilmemiştir. Kaldı ki, Ata'nın şerefine verilen yemeklerde 13-14 kişinin bulunduğu hiçbir zaman, hiçbir yerde vaki olmamıştır. Bunun bir tek misali gösterilemez. Atatürk şerefine verilen yemeklerde daima 100-150 kişi, hatta çok daha fazla kimse bulunmuştur. Bursa gibi sayılı büyük şehirlerimizden birinde Ata'nın şerefine 13-14 kişilik ziyafet verildiğini söylemek, Ata'yı tezyif etmekten başka bir şey değildir.

Sahte nutuk imalatçıları! Bu gerçekler karşısında utanın ve biraz olsun yüzünüz kızarsın!..

Son Havadis - 30 Kasım 1966

BURSA NUTKU ÜZERİNE

E R. ATAY

Birçok okurların Atatürk'ün Bursa Nutku tartışmaları üzerine niçin hiçbir şey yazmadığımı sormaktadırlar. Atatürk aslında "meşruiyetçi" idi. Kuvayı Milliye'nin basma bile askerlikten çekilerek ve Osmanlı üniformasını çıkarak geçmiştir. Ölünceye kadar bir gün Meclis'siz kalmamıştır. Ana baba günlerinde olağanüstü başkomutanlık yetkilerini gene Meclis'ten almıştır ve ona geri vermiştir. Birinci Dünya Savaşı'nda Yakup Cemil başkomandan vekili Enver Paşa'yı öldürmek ve Mustafa Kemal'i yerine geçirmek için bir komplo hazırlamıştı. Bu olay üzerine bir tümen komutanı arkadaşına demişti ki: "- Bu adam faraza muvaffak olsaydı ve ben işitse idim ki Yakup Cemil İstanbul'da Mustafa Kemal Harbiye Nazırın ve Başkomandan vekili olsun diye isyan etmiş ve muvaffak olmuş. Benim bu vaziyeti hoş görmeye tenezzül edeceğimi sanır mısınız? Evet vaziyeti hemen kabul ederdim. Fakat İstanbul'a gelip Yakup Cemil'i cezalandırmak şartıyla..."

Birçok aydın vatandaşlara Atatürk'ün hiç kapanmayan Meclisler, hiç sarsılmayan devlet ve kanun otoritesi devrini açması ile Bursa Nutku denen sözler arasında bir aykırılık bulmalanna, gerçek anlaşılmadıkça, hak vermek lazım gelir.

Atatürk değişmez düşünce ve prensiplerini kendi emri veya izni ile basılıp yayılan nutuk ve yazılarında söyle-

mistir. Bunlar dışında bazı ciddi kriz devirlerinde "hava zehrini gidermek" için söyledikleri vardır. Mustafa Kemal Anadolu'ya çıktığı vakit "makam-ı mukaddes-i hilafeti düşman esaretinden" kurtarmak için harekete geçtiğini de söylemiştir. Bu sözün Elmalı halifeileri tarafından sömürülmesine ancak güleriz. Anadolu'nun o günlerinde vatan kurtuluş davasını yürütmek için, milli kurtuluşu sağlayıcı devrimlerden hiçbirini ağzına bile almamıştır. Kuvayı Milliye Meclisi içki yasağını bir sağlık değil, bir şeriat kanunu olarak çıkarmıştır. Atatürk bu Meclis'in başkanı idi. Şeriatçı mı idi? Bilakis günü geldiği vakit anayasadan, devletin dini din-i İslamdır, maddesini çıkartacak ve laik bir yeniçağ Cumhuriyeti kuracak adamdı o, bir şeriatçı Milli Eğitim Bakam da resim dersini çizgi dersine çevirdiği zaman da, Kuvayı Milliye devletinin başında idi.

Çok defabir Meclis'te bulunan herhangi akım temsilcisi geçinen bir veya bir iki kişinin iç yüzlerini açığa vurmak için bize sayfalarca yazı dikte ettirdiği olurdu. Biz ertesi günü bu yazılan, gene kendisinin daha önceden verdiği direktife uyararak, ortadan kaldırdık.

Bursa Nutku nedir? Atatürk ezanı Türkçeleştirmişti. Bursa'da idi. O devir Bursası'nda pek koyu gericilik akımları vardı. Atatürk Bursa'dan ayrılınca bu gericiler pek cüretli bir tepki yaratarak köylere kadar ezanı yeniden Arapçaya çevirtmek için harekete geçtiler. Devrim gençliği şimdi olduğu gibi alıp yürümüş değildi. Havaya bir yılgınlık çöktü. Öfkelenerek geri* dönen Atatürk işte gericiliğin bu küstahlığına karşı devrimci gençliği cesaretlendirmek, gericiliğe gözdağı vermek için o sözleri söylemiş, ama asla

yayımlatmamıştır. Yayımlatmak istediklerini Anadolu Ajansıma verirdi. Elde gezen sözler "kaçamak"tır.

Gerçekte Atatürk'ün gençliğe tek vasiyeti Büyük Nutkun sonundadır.

Hem o sözler Türkçe ezanın Arapçaya çevrilmesi hareketine karşı söylenmiştir. Bursa Nutku'nu sömürenler acaba Arapça ezan okunan minarelere doğru bir yürüyüşü hatıra getirmişler midir? Sağdan yazı ve Nurculuk fesadı eğitimi veren, eğitim birliği prensibini parçalayan ocakları Milli Birlik ve CHP koalisyonları devrinde bile neden düşünmemişlerdir? Komünistler Amerika'yı kovup yerine Rusya'yı geçirmek için yürüyüş düzenleyeceklerde polis, savcı kim karşı gelirse, Atatürk'ün yayımlatmadığı ve bir yılgnlıkla bir azgınlığın zehirlediği havayı temizlemek için ve yalnız o günün ve o yerin şartı içinde söylediklerini senet olarak kullanacaklar... Yok böyle şeyi Atatürk, Kari Marks'm mezhebini yürütmeye yarayabilecek bir tek söz bırakmamıştır. Atatürk kanun ve devlet oforitecisi idi. Onlara karşı gelenlere nasıl davrandığını da devrinin tarihi gösterir.

Hele ezanın Türkçeden Arapçaya çevrilmesine ses bile çıkarmayan eğitim birliği ve laisizm temel prensiplerini yıkıcı Nurcu ocakları kendi devrinde açılan CHP'nin, Türk gençliğini yalnız bu türlü gericiliklere karşı uyanık tutmak için söylediklerini kendi hesabına kullanmaya kalkışması gülünçtür.

Dünya Gazetesi - 12 Aralık 1966

MİLLÎ HUSUMET ANDI

DP'nin ikinci büyük kongresinde 25 Haziran 1949 tarihli toplantısında ittifakla kabul edilen Ana Davalar Komisyonu raporu siyasi tarihimizde Millî Husumet Andı olarak anılmaktadır.

Kongremize sunulan genel idare kurulu raporunun "Antidemokratik kanunlar değiştirilemez. Seçim kanunu emniyet verecek ve adli teminatı ihtiva eden bir şekilde konmaz; az veya çok farklarla 21 Temmuz metotlarının önümüzdeki umumi seçimlerde de tatbikine kalkışılacak olursa ne olacaktır?"

Suallerini inceleyen komisyonumuz birinci büyük kongrede tespit edilen hürriyet misakı ruhuna sadık kalarak aşağıdaki hususatı yüksek kongrenin tasvibine arz eder.

1 - Seçim kanununun ve seçimlerle alakalı hükümlerin vazmından maksat millet iradesinin serbestçe tecellisini teminden ibarettir. Mevzu kanunlara ve müesses nizama aykırı hareket kuvvet darbesi, millet ve vatandaş haklarının ihlali neticesine varacağından buna meydan verilmemek üzere memleket için büyük zarar ve tehlikeleri mucip olacak bu hale müsaade edilmemesi, bu mevzuda haklarına tecavüz olunan bütün vatandaşların meşru müdafaa halinde kalmaları, haklarını anayasaya ve Türk Ceza Kanunumun müeyyidlerine dayanarak hareket etmeleri kaçınılmaz bir zaruret olacaktır. Bu hususların rey sahibi bütün partilere ve Türk umumi ef-

kârına bildirilmesi ayrıca hükümetin ve vazifelilerin keyfiyete haberdar edilmelerinin temini zaruri görülmüştür.

2- Ancak tek parti zihniyetinin ve Halk Partisi iktidarının, kanunların ihlali pahasına da olsa, devamını kararlaştırmış olanlar kongremizin bu karar almış olmasını, ihtilale teşvik mahiyetinde tefsir etmeye kalkışabilirler.

Halbuki ihtilal mevcut ve müesses içtimai ve siyasi nizamın cebren değiştirilmesine matuf bir hareket olup, yukarıdaki tavsif edilen hareketler, ihtilal tabirinin tamamıyla şümulü dışında, meşru hakların ve meşruiyetin müdafası mahiyetindedir. Bu itibarla vatandaş siyasi hak ve hürriyetlerinin kullanılmasına ve Milli Hâkimiyet esaslarının tahakkukuna herhangi bir surette engel olacak kanun dışı hareketlerden tevakki olunması lüzumunu memleketin en yüksek menfaatleri hesabına belirtmek isteriz.

Aksi yolda harekete teşebbüs edenlerin ise, milli vicdanın ifadesi olan millet husumetine maruz kalmak gibi ağır ve tarihi bir mesuliyete mahkûm olacakları muhakkaktır.

İSTANBUL MİLLETVEKİLİ REŞİT ÜLKER
8 YILDIR YAPTIĞI ARAŞTIRMALARIN
NETİCESİ OLARAK ATATÜRK'ÜN BURSA
NUTKU'NUN BİZZAT ATATÜRK
TARAFINDAN SÖYLENDİĞİNİ
AÇIKLAMIŞTIR.
27/9/1966

Bursa Nutku çok uzun yıllardan beri Türk milleti tarafından bilinmektedir. Ve sayısı tespit edilemeyecek kadar çok yerde neşredilmiştir. Ayrıca Ankara'da Dışkapı'da Ziraat Fakültesi cephesinde Atatürk heykelinin arkasındaki taşlar üzerinde kazılıdır. Ne garip tecellidir ki Bursa Nutku 1950'den evvel rahmetli gazeteci Rıza Ruşen Yücer (Bursalı gazeteci) tarafından "Atatürk'e Ait Birkaç Fıkra ve Hatıra" başlıklı bir kitapta yazılmış ve yazar önsözünde şahit olduğu bu olayı milli kültür ve tarihimize vermek ödevini yerine getirdiğini söylemektedir. 1949 yılında bu sözler Demokrat Parti kongrelerinde tekrarlanmıştır. 1958'e kadar Atatürk'ün bu sözleri üzerinde herhangi bir itiraz olmamıştır. 1958'de çoğalan Nurculuk olayları karşısında ve Nurcuların Cumhuriyet, Milliyet, Hürriyet gibi gazeteleri tehdit etmeleri üzerine 19 Mayıs 1958'de Ulus gazetesinde Atatürk'ün Bursa Nutku bir çerçeve içerisinde verilmiş, bunun üzerine bir taraftan başta iktidar organı Zafer gazetesi olmak üzere, iktidarı tutan gazeteler harekete geçmişler, diğer taraftan da Ankara Savcılığı tahkikata girişmiş-

tir. İşte bu sırada böyle bir nutkun Atatürk tarafından söylenmediği iddia edilmiş ve sorumlular savcılığa celbedilerek nutkun Atatürk tarafından söylendiğinin ispatı istenmiştir. Fakat, kamuoyu tarafından gösterilen şiddetli tepki karşısında mesele, kalmıştır.

Şimdi yani 1958'den 8 yıl sonra Atatürk'ün böyle bir nutuk söyleyip söylemediği üzerinde tartışma açılmak istenmektedir.

Atatürk Bursa Nutku'nu söylemiştir.

1 Şubat 1933'te Bursa'da İstanbul ve başka yerlerde ezan Arapça okunduğu halde neden Bursa'da Arapça okunmuyor diye önce EvkafMüdürüne ve sonra vilayete gelen bir topluluk hadisesi Afyon'da bulunan Atatürk'e bildirilmesi üzerine Atatürk derhal son süratle Bursa'ya hareket etmiş ve trende makiniste daha çabuk diye acele etmiş, sabahın beşinde Bilecik'ten otomobille Bursa'ya gelmiştir. Bursa'da olayı bizzat inceleyen Atatürk, ertesi gün Anadolu Ajansı'na verdiği bir tebliğde bu din meselesi değil, dil meselesidir diyor ve aynı gece yapılan bir toplantıda ki bu toplantıda 13-14 kişi vardır, bir genç söz arasında "Bursa gençliği, bu hadiseyi hemen bastıracaktı, fakat zabıta ve adliyeye güveninden ötürü..." diye konuşacağı sırada Atatürk sözü keserek "Türk genci inkılapların ve rejimin sahibi ve bekçisidir" diyerek Bursa Nutku'nu söylüyor. Bu hususa Rıza Ruşen Yücer şahittir. Bu rahmetli gazeteci, bunu tarihe mal etmek kasdiyle neşrediyor. Ayrıca 1958'de Ulus gazetesi, hakkında tahkikata girildiğinde o gece orada bulunan Nizamettin Nazif, Bursa Nutku'nun Atatürk tarafından bizzat söylendiğini 23/5/1958 tarihli Ulus gazetesine

beyan etmiştir. 1958 senesinde bu işi araştırmaya ben de başladım.

Rıza Ruşen Yücer, İstanbul'da Basın Kâğıtçılık Kooperatifi'nde çalışıyordu. Bizzat kendisini buldum, kendisi de bunu teyit etti. Böylece Atatürk'ün bu nutku söylediğine en az iki şahit vardır. Ayrıca nutuk o tarihlerde cereyan eden olaylara tamamen uygundur. Olay sırasında Atatürk'ün işe ciddi olarak el koyması neticesinde Sulh Hâkimi Hasan Bey'e, Cumhuriyet Müddiumumisi Sakıp Bey'e, müftü Nurettin Efendi'ye işten el çektirildiği bilinmektedir. Atatürk de nutkunda... " Bunları zayıf düşürecek ve en büyük bir kıpırtı ve bir hareket duydu mu, bu memleketin polisi vardır, jandarması vardır, ordusu vardır, adliyesi vardır... demeyecektir, hemen müdahale edecektir. Elle, taşla ,sopa ve silahla... Nesi varsa onunla, kendi eserini koruyacaktır" demek suretiyle savcının, adliyenin ve emniyetin vazifelerini yapmaması halinde inkılapların nasıl korunacağını ifade etmiştir. Bu sözleri Bursa'daki savcının, sulh hâkiminin ve diğer görevlilerin vazifelerini yapmaması olayı karşısında söylemiştir. Yani durup dururken söylememiştir. Atatürk'ün bu nutku özü itibarıyla Türk gençliğine hitabına uymakta olduğu gibi daha evvel gericilik olayları dolayısıyla söylediği nutuklara da uygundur. Nitekim anayasamız da, başlangıç kısmında aynı esası kabul etmiş ve şöyle demiştir:

"Türkiye Cumhuriyeti Kurucu Meclisi tarafından hazırlanan bu anayasa kabul ve ilan ve onu, asıl teminatın vatandaşların gönüllerinde ve iradelerinde yer aldığı inancıyla, hürriyete, adalete ve fazilete âşik evlatlarının

uyanık bekçiliğine emanet eder." Bu da Bursa Nutku'nun özüdür, anayasanın en büyük teminatı Türk vatandaşlarının uyanık bekçiliğidir.

Bu nutkun basma verilmemiş olması bunun gece söylenmiş olması, bu konuda bir bildiri yayımlanmış olması ve o zamanki İçişleri Bakanı Şükrü Kaya Bey'in bu nutku basma vermemiş olmasından ileri gelmektedir. Atatürk, bu nutku söylemiştir. O gün cereyan eden hadiselere uygun bir nutuktur. Nutkun şahitleri olmuştur. Bu nutuk, Atatürk'ün nutkudur. Bu nutuk Atatürk'ün taklit edilmez üslubunu ve şahsiyetinin damgasını taşımaktadır. Bu çirkin yollardan vazgeçilmelidir, tarihi tahrip ve yok etmek mümkün değildir. (Bu basın toplantısı Meclis'te yapılmıştır.)

BURSA NUTKU HAKKINDA Ö. ŞAHİNGİRAYTN
SENATO'DA SÖZLÜ SORUSU

2. - Cumhuriyet Senatosu İstanbul üyesi Özel Şahingiray'm, 1963 yılında kurulacak olan Sosyal ve İktisadi Araştırma Enstitüsü'ne, çocuklar için yapılan neşriyata ve Atatürk'e atfedilen bir beyanata dair sözlü sorusu ve Milli Eğitim Bakanı İbrahim Öktem'in cevabı (6/221).

Başkan - Sayın Şahingiray? Burada. Sayın Milli Eğitim Bakanı? Burada. Soruyu okutuyorum:

Ankara, 13 Eylül 1963

Cumhuriyet Senatosu Başkanlığı'na

Aşağıdaki sorularımın Milli Eğitim Bakanı tarafından sözlü olarak cevaplandırılmasını saygılarımla rica ederim.

C. Senatosu İstanbul üyesi
Özel Şahingiray

3. Gerek Atatürk'ten Anekdotlar diye çıkan bazı kitaplarda, gerek Atatürk'le ilgili bazı eserlerde tesadüf edilen "Mustafa Kemal Bursa'da cereyan eden bir gerilik hareketine karşı Türk gençliğine demişti ki" başlığını taşıyan aşağıdaki sözleri ihtiva eden konuşmayı yapmış mıdır? Kimlerin yanında yapmıştır? Hangi gazete, dergi veya başka bir neşir organında, o zaman neşredilmiştir? İnkılap Enstitü-

sü'nde bu konuşmanın metni var mıdır? Tarihi ve belgenin adı nedir?

"Mustafa Kemal Bursa'da cereyan eden bir gerilik hareketine karşı Türk gençliğine demişti ki,

"Türk genci, inkılapların ve rejimin sahibi ve bekçisidir. Bunların lüzumuna, doğruluğuna herkesten çok inanmıştır. Rejimi ve inkılapları benimsemiştir. Bunları zayıf düşürecek en küçük veya en büyük bir kıpırtı ve hareket duydu mu, bu memleketin polisi vardır, jandarması vardır, ordusu vardır, adliyesi vardır demeyecektir. Hemen müdahale edecektir ve kendi eserini koruyacaktır.

Genç, polis henüz inkılap ve cumhuriyetin polisi değildir, diye düşünecek fakat asla yalvarmayacaktır. Mahkeme onu mahkûm edecektir. Genç düşünecek, demek adliyeyi de ıslah etmek, rejime göre düzenlemek lazım diyecek. Onu hapse atacaklar, kanun yolundan itirazlarını yapmakla beraber.. Meclis'e telgraflar yağdırıp, haklı ve suçsuz olduğu için tahliyesine çalışılmasını, kayırılmasını istemeyecek... Diyecek ki, ben iman ve kanaatimin icabını yaptım. Müdahalem ve hareketimde haklıyım. Eğer buraya haksız gelmişsem bu haksızlığı meydana getiren sebep ve amilleri düzeltmek de benim vazifemdir.

İşte benim anladığım Türk genci ve Türk gençliği."

Başkan - Buyurun, Sayın Bakan.

Milli Eğitim Bakanı İbrahim Öktem

(Bursa Milletvekili) - Sayın Özel Şahingiray arkadaşımızın sorularına cevabımı arz ediyorum.

Üçüncü sorularına cevabımı' arz ediyorum.

Atatürk'ün Bursa konuşması hakkında İnkılap Tarihi Enstitüsü Müdürlüğü'nden alınan bilgiyi aynen arz etmekle yetineceğim. Atatürk 6 Şubat 1933 tarihinde Türkçe ezan hadisesi üzerine İzmir'den Bursa'ya giderken o zamanki İçişleri Bakam Şükrü Kaya ile Adliye Bakanı Yusuf Kemal Tenkirşek'i de oraya çağırıyor. Meselenin incelenmesi neticesinde Atatürk aynı tarihte Anadolu Ajansı'na resmi bir beyanat vererek "Meselenin mahiyeti esasen din değil dildir" diyor. Ancak bu mesele üzerinde kendisinin âdeti olduğu veçhile bazı hususi konuşmalarının da olduğu o zaman Bursa muhitinde duyulmuştu. Bunun için Türk İnkılap Tarihi enstitüsü'ndeki bilgiler şöyledir:

1. Rıza Ruşen Yücer'in (ki kendisi gazetecidir) Atatürk'e Ait Birkaç Fıkra ve Hatıra adı altında yayımladığı 1947 tarihinde Atatürk'e atfen yazılan sözler yukarıdaki gibi değildir. 1947'de yayımlanan metnin sureti ilişiktir, okuyacağım. O zaman gazeteciler tarafından not edilen bu sözlerin İçişleri Bakanı Şükrü Kaya tarafından gazetelere intikali önlenmiştir. Gerek Şükrü Kaya, gerekse Rıza Ruşen Yücer hayatta olmadıkları için bunları teşvik etmek mümkün olmamıştır.

2. Ancak aynı konuşmaya şahit olan, yine gazeteci Musa Ataş'tan edindiğimiz bilgiye göre bu sözler Atatürk tarafından söylenmiştir ve gazeteciler de mealen bunları not etmiştir. Buna ait vesikayı da birazdan okuyacağım efendim.

3. Yine Bursa'da o tarihte öğretmenler ve aydınlar arasında Atatürk'ün bu sözleri duyulmuş ve niçin biz de daha önce, yani Atatürk Bursa'ya gelmeden harekete geçmedik

diye üzüntü duyduklarını ifade etmişlerdir. Bu bilgileri hulasası olarak arz ederken enstitümüzde bu mesele ile ilgili dosyamızın isteyen muhterem zevatın tetkikine açık olduğunu bildirir, saygılarımı sunarım.

Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü

Müdürü

Prof. Dr. Afet İnan

Rıza Ruşen Yücer, Atatürk'e Ait Birkaç Fıkra ve Hatıra, Şaka Basımevi, İstanbul, 1947. Sayfa 5.

"O akşam Çekirge yolundaki köşkte Atatürk'e bir yemek verildi, sofrada 13-14 kişi vardı. O günkü hadiseden dolayı Atatürk'ün gönlünü almak üzere bu 13 kişiden birisi, efendim diye söze başladı, Bursa gençliği bu hadiseyi hemen bastıracaktı. Fakat zabıta ve adliyeye olan güveninden ötürü... devam edemedi. Atatürk bir işaretle sözünü kesti. Bursa gençliği de ne demek, diye biraz sert sordu. Memlekette parça parça, yer yer gençlik yoktur. Sadece ve toplu olarak Türk gençliği vardır. Sonra Türk gençliğinden ne anladığını şöyle tarif etti: " Türk gençliği inkılapların ve rejimin sahibi ve bekçisidir. Onların lüzumuna ve doğruluğuna herkesten çok inanmıştır, rejim ve inkılapları benimsemiştir. Bunları zayıf düşürecek en küçük, en büyük bir kıpırtı veya bir hareket duydu mu bu memleketin polisi vardır, jandarması vardır, ordusu vardır, adliyesi vardır demeyecek; hemen müdahale edecektir. El ile taş ile sopa veya silahla, neyi varsa onunla kendi eserini koruyacaktır. Polis gelecektir, asıl suçluları bırakıp suçlu diye onu yakalayacaktır. Genç, polis henüz inkılap ve Cumhuriyetin po-

lisi değildir diye düşüncecek fakat asla yalvarmayacaktır. Mahkeme onu mahkûm edecektir. Yine düşüncecek, demek adliyyeyi de ıslah etmek Ve rejime göre düzenlemek lazımdır. Onü hapse atacaklar, kanun yolundan itirazını yapmakla beraber bana, İsmet Paşa'ya, Meclis'e telgraflar yağdırıp haksız ve suç olduğu için tahliyesine çalışılması, kayınınlmasım istemeyecek; diyecek ki, ben inan ve kanaatim icabı yaptım. Müdahale ve hareketimde haklıyım, eğer buraya haksız olarak gelmişsem ve bu haksızlığı meydana getiren *sebeplere ve amilleri düzeltmek de benim vazifemdir*. Atatürk gözlerini sofradakilerin yüzlerinde dolaştırdı, "İşte benim anladığım Türk genci ve Türk gençliği" dedi.

Bursalı gazeteci Musa Ataş "Bu konu üzerinde Rıza Ruşen Yücer'in kitabında çıkan bir yazıdaki konuşma doğrudur, fakat o da mealen almış, hepsini yazamamıştır, en derin saygılarımla. Musa Ataş."

Bu vaka üzerine Büyük Atatürk'ün yaptığı üç konuşmadan en mühimi olan Belediye Meclisi salonundaki gençliğe yaptığı hitabesini yine gazeteci Musa Ataş'a atfen ifade ediyorum. Musafa Ataş mealen hafızamda sakladım, diyor. Orada Atatürk gençliğe hitaben demişti ki, "Bu hadise mühim, fiili bir hareket değildir. İrticai mahiyeti de yoktur.

Fakat size şunu bildireyim ki, meşhur Menemen irticai hadisesi inkılaplarımıza karşı yöneltilen bir hareketi önleyecek Türk gencinin mevcut olduğunu göstermiştir. Kubilay..." dedi, "genç ve idealist bir yedeksubay, kendini bu uğurda feda etmiştir, onu örnek alın. Herhangi irticai hareket olursa bunun karşısında daima siz bulunacaksınız. Çünkü inkılaplarımızı ve Türkiye Cumhuriyeti'ni size ema-

net ettim. Hangi şartlar altında olursa olsun hiçbir devlet kuvvetine dahi dayanmadan bunları siz koruyacaksınız. Alacağınız kuvvet bütün Türk milletindir, böyle hareketlerde sizi pervasızca dahi olsun bunların karşısında görmek Türk milletinin de en büyük inancıdır." Bu konuşmadan sonra gençler Atatürk'ü hararetle alkışladılar, "Yolundayız Paşam" dediler.

Atatürk ikinci konuşmasını Çelik Palas yanındaki bir yemek esnasında yaptı ve dedi ki:

"Devletin jandarması vardır, adliyesi vafdırpolisi vardır. Fakat yalnız buna güvenerek pasif kalmaması lazımdır. Böyle hareketler karşısında daima gençleri önde görmek isterim. Gençlik inkılaplarımızın bekçisidir." - -

Üçüncü konuşmasını da bizimle yaptı, yani gazetecilerle. Üç gazeteci idik, bu bir din meselesi değil, irticai hareket de değil, bir dil meselesinden ibarettir.

Arz ederim.

Başkan - Sayın Şahingiray.

Özel Şahingiray (istanbul) - Muhterem Başbakan, muhterem senatörler,

Üçüncü soruma geçiyorum. "

1963 Milli Eğitim bütçesinde sorduğumuz ve cevabını almadığımız bu soruyu 1 yıl bekletmenizdeki gaye soru üzerinde ilgililere imkân vermek içindi. Bu soruyu buraya getirmekte gaye nedir?

Bizim gayemiz bu konuyu politikaya sokmak değildir. Ama Atatürk'e atfedilen sözlerin ona ait olup olmadığı millet kürsüsünden zabıtlara tescil ettirmektir. Bir tarihçi olarak bununla çok yakından ilgilenmek ve şu anda ifa et-

tiğimiz fonksiyon bakımından da bunu millet kürsüsüne getirmek zarureti karşısındayız. Biz Atatürk'ün konuşmalarını nerede bulabiliriz?

Atatürk'ün bütün konuşmaları biliyorsunuz ki, İnkılâp Enstitüsü tarafından toplanılmış ve "Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri" ismi altında yayımlanmıştır. Bu konuşmalar 1906-1938 yıllarını içinde toplayan bir kitap; ikinci 1918-1937 yılları arasındaki konuşmaları içinde toplayan 2'nci kitap; üçüncü de 1919-1938 yılları arasında yapmış olduğu konuşmaları içinde toplayan bir kitaptır. Bir de Atatürk'ün "Büyük Nutku" vardır. Atatürk'ün konuşmalarının içinde topladığımız belirttiğimiz kitaplarda Atatürk'e atfedilen böyle bir konuşmaya tesadüf edilmemektedir.

"Atatürk'ten Anekdötler" diye bir kitapta yer alan, Atatürk'e atfedilen böyle bir nutuk söylenmiş midir, söylenmemiş midir? Bunun üzerinde duralım. Böyle bir yemek verilmiş midir, verilmemiş midir? Atatürk Bursa'ya ne zaman gitmiştir ve Bursa'dan ne zaman ayrılmıştır? Bunları vesikalara istinaden gözden geçirelim.

Atatürk'ün o zamanki seyahatlerini ve ne yaptığını bize bildiren gazeteler vardır. Fakat, bunlardan daha mühim olan elimizde bir vesika daha vardır: Atatürk'ün yaverleri tarafından tutulan nöbet defteri. Nöbet defterlerinin bu tarihteki sayfasını açtığımız zaman görüyoruz ki; Atatürk, 5 Şubat 1933 tarihinde saat 5.00'te Bilecik'e varmış, otomobile hareket edilerek 9.30'da Bursa'ya varmıştır. 6.2.1933 tarihine ait şöyle bir not var: Bugün Dahiliye ve Adliye vekilleri gelmişler, akşama kadar Bursa'da meşgul olduktan sonra, Mudanya'ya ve oradan da Gülcemal ile İ-

tanbul'a hareket edilmiştir. Atatürk 5.2.1933 gününü istirahatle geçirmiş, herhangi bir yemeğe herhangi bir kimseyi kabul etmemiştir. Ve orada böyle bir yemek yenilme olayı olmamıştır.

Şimdi Hâkimiyeti Milliye gazetesi, Cumhuriyet gazetesi bütün bunların hepsi elimizde ve gününe gününe, " 1 Şubat 1933 yılında Reiscumhur Hazretleri İzmir'e gitmiş, 1,2,3,4'üncü günlerini İzmir'de tetkiklerde geçirmiş, 5'inci günü Gazi ve İsmet Paşa Hazretleri Afyon'da mülaki olmuşlar ve Gazi Hazretleri Bursa'ya hareket etmişler."

Bu metni okuduğumuz vakit şayet bizzat Atatürk tarafından söylenmişse gizli tutulacak veya ihmale uğratılacak hiçbir tarafının bulunmadığı, tersine olarak şayet Büyük Atatürk böyle bir konuşma yapmışsa bunun millete ve özellikle gençliğe derhal intikal ettirileceği bir bedahet derecesinde meydandadır. İşte bizi tereddüte sevk eden ve bu kürsüde artık, üzerine hakikatin ışığı tutularak, "evet" veya "hayır" şeklinde kesinleşmesi gereken önemli mesele budur.

Bursa 5 (AA) - Reiscumhur Hz. sabaha karşı Saat 5.00'te Bilecik İstasyonu'na gelmiştir, Bilecik ve Bursa valileri ve kumandanlarıyla belediye reisleri tarafından karşılanmışlardır.

Gazi Hz. karanlığa rağmen otomobille Bursa'ya hareket etmişler ve saat 9.30'da Bursa'ya muvasalat buyurmuşlardır.

Bursa 5 (Hususi) - Gazi Hz. bugün akşama kadar köşklerinde istirahat buyurmuşlardır. Akşama doğru Vali Fatin Bey köşke gitmiş, Gazi Hz. tarafından kabul edilmiştir. Yemek yenilme olayı yine yok.

anın tahakkuk ettiğini 10'uncu Yıl Nutku'nda bütün dünyaya ifade eden, bir devlet başkanı hele Atatürk gibi bir devlet başkanı kurduğu ve başında bulunduğu devlet kuvvetlerine karşı gelinmesini teşvik edebilir mi?

Atatürk'e atfedilen sözlerin lütfen dikkatle okunmasını ve manalarının ne anlamlara geleceği üzerine eğilmesini bilhassa rica ediyorum. Kendisinin bizzat kurmuş olduğu nizamların, yapmış olduğu inkılapların ışığı altında adalet de, idare de ona göre işlemektedir. Bütün bunlar Atatürk'ün yeni kurduğu nizamın düzeni içerisindeki bir idaredir.

Bu bir vakıa iken Atatürk, o sözleri nasıl söyleyebilir? Kaldı ki, Atatürk'ün o zaman yanında bulunanların hatıralarına müracaat edildiği zaman ki bunların mektupları İnkılap Enstitüsü'nde mevcuttur. Böyle bir hitabenin yazıldığı hatırlanmamaktadır. Yine kaldı ki; Atatürk, hadise için milletine söylemek istediğini Anadolu Ajansı ile bildirmiştir. Asıl kaynak bulununcaya kadar Atatürk'e atfedilmiş olan bu sözlerin bir uydurmadan başka bir şey olmadığını buradan tekrar ifade eder, hepinizi hürmetle selamlarım. (Sağdan, alkışlar)

Başkan - Buyurun Sayın bakan.

Milli Eğitim Bakanı İbrahim Öktem - (Bursa Milletvekili) -

Üçüncü sorularının konusunu teşkil eden Atatürk'e ait yahut ona atfedilen sözlerin söylenmediği konusundaki görüşleri gerçeğe ne derece uygun, ne derece uygun değildir hususu bendenizin idrakim ve anlayışım dışındadır. Onun için özür dilerim.

Özel Şahingiray (İstanbul) - Vesikalar var.

Milli Eğitim Bakanı İbrahim Öktem - (Devamla) - Müsaade buyurun hanımefendi; benim bilebildiğim kadar Yüksek Senato Büyük Millet Meclisi'nin bir organı olarak teşrii denetim ifa eden bir müessesedir. Burası tarihi vesikaları değerlendirme müessesesi olmaktan uzaktır. (Sağdan, "öyle değil" sesleri.)

Başkan - Müsaade buyurun efendim. Fikirlerini söyleyecekler ve karşılıklı konuşma yoktur.

Milli Eğitim Bakanı İbrahim Öktem - (Devamla) - Sorulan gayet kesindir. Atatürk'e atfedilen bu sözlerin söylenip söylenmediğinin ve bu konuda neşrolunan şeylerin gerçeğe uygun olup olmadığının sorulmasıdır. Biz de bunu ilgili Tarih Kurumu'na havale ettik. Tarih Kurumu'nun verdiği vesikaları burada yüksek itilana arz ettik. Muhterem hanımefendi, görüyorum ki, bu konu üzerinde hassastırlar, mukabil bir tezleri olabilir. Bu ilmi bir araştırmadır. Bu ilmi araştırmayı memleket efkârına mal eder. Üniversitelerimiz, ilmi kurumlanınız, enstitülerimiz vardır. Her sene bir defa kongresini yapmakta bulunan bir dil kurumumuz vardır. Oraya götürürler bu tezlerini, orada savunurlar, gerçeklere uygun ise kabul edilirler. Kendilerine Türk kültürü adına müteşekkir bulunuruz. Şu dakikada bendeniz bunu cevaplandırmak mevkiinde değilim. Yalnız usul bakımından bu gibi konuların Yüksek Senato'nun da denetimi konusu içinde olmadığı naçiz kanaatindeyim.

Kendilerinin burada tek taraflı olan ifadelerini tarihi bir gerçekmiş gibi de tespit ve kabul ettirmeye kalkmalannı da özür dilerim pek anlayamıyorum. Yalnız sayın bayanın Ata-

türk'e atfedilen ve bugün halen yaşamakta bulunan herkesin çok iyi tanıdığı ve şunu da arz edeyim; şu dakikada hiçbir partiye mensup bulunmayan, bundan evvel Demokrat Parti mensubu bulunan Bursalı gazeteci Musa Ataş bütün bunların hepsini not eden adamdır, günü gününe. Ve Musa Ataş'la beraber o günün hadiselerine şahit oldum, birçok kıymetli Bursalı hemşerilerimi tanıtmışumdır. Onlar bana Atatürk'ün bu konuşmalarını hem Çelik Palas'taki, hem de belediyedeki konuşmalarını anlatmışlardır. Ama bu bir anlatıştır. Hiç şüphesiz bunun da bir vesika değeri olduğunu iddia edemem.

Şimdi bendeniz nüfuz etmeye çalıştığım, bu tespit hadisesiyle sayın arkadaşımız hangi neticeyi elde etmek istiyorlar? İtiraf edeyim ki, buna nüfuz etmem mümkün olmadı. Ama, ne olursa olsun değeri büyük olabilir tarihi bir tezdur. Bunu lütfederler, alakalı kurumlara götürürler, orada münakaşasını yaparlar: Nitekim, Türk Tarih Kurumu Başkanı'nın yazısının son kısmını da arz ettim/Kendileri de iddia sahibidirler; bu kurulun başında olan sayın profesör. O da diyorlar ki, bütün dosyalarımız emirlerine amadedir. Arzu ederlerse gelip burada tetkik edebilirler. Ellerindeki vesikayı giderler karşılaştırırlar. Bu bir ilmi kongrede veya hut ilmi bir tez mahiyetinde müzakere edilir. Ama, bendeniz, siyasi bir makam olarak bunun cevabını; hanımefendinin vesikası mı, yoksa Tarih Kurumu'nun beyanı mı doğrudur? Bunu ölçerek bir taraf tutacak durumda değilim. (Alkışlar, bravo, sesleri) Saygılarımla.

BAŞKAN - Soru görüşülmüştür.

ÜLKER'İN MECLİS'TE BASIN TOPLANTISI

Ülker, DemirePin Bursa Nutku'nun şüpheli olması yolundaki beyanlarına cevap veriyor.

AP Genel Başkan Demirel, 27.11.1966 günü AP Büyük Kongresi'nde söylediği nutukta Atatürk'ün Bursa Nutku'nun "karışıklıklara yol gösteren devlet anlayışını, kanun hâkimiyetini, asayiş ve inzibat fikrinin yıkılmasını tavsiye eden" "Atatürk'e nispeti son derece şüpheli" bir nutuk olarak nitelendirmiş ve Atatürk'e ait olduğunun ispatını istemiştir.

Ülker, yaptığı basın toplantısında şöyle demiştir:

Başbakan'm bu görüşü yeni ve orijinal bir görüş değildir. Adalet, Son Havadis, Yeni İstiklal, Türk Kültürü gibi gazete ve dergilerde Atatürk'ün nutku yalnız şüpheli olarak değil, "Stalin'in nutku" olarak takdim edilmiştir.

Böylece bu yayın araçlarıyla Demirel'in görüşleri arasında hemen hemen tam bir beraberlik vardır. Hepsine birden cevap veriyorum.

ATATÜRK BURSA NUTKU'NU SÖYLEMİŞTİR

Atatürk, bu nutku 1933 senesi Şubat ayının 6'smda, Bursa'da Çekirge yolundaki köşkte, akşam yemeğinde söylemiştir. Nutkun tam metni de Bursalı gazeteci Rıza Ruşen Yücer tarafından tespit edilmiştir. Gene gazeteci Musa Ataş ile gazeteci Nizamettin N.Tepedelenlioğlu bu toplantı-

da bulunmuşlar ve Rıza Ruşen Yücer'in not olarak tespit edip yayımladığı Bursa Nutkumu muhtelif tarihlerde doğrulamışlardır. Yetkili uzmanlardan kurulu ve Atatürk'e ait pek çok bilgiye sahip Türk Tarih Kurumu da nutkun Atatürk tarafından söylendiğini bildirmiştir. Başbakan, daha neyin ispatını istemektedir, yoksa Atatürk'ün kalkıp evet bu nutku ben söyledim demesini mi arzulamaktadır?

NUTUK HANGİ ŞARTLAR ALTINDA SÖYLENDİ

Başbakan, nutkun hangi şartlar altında söylendiğini öğrenmek istemektedir. 1933 senesi 1 Şubatı'nda ezanın Türkçe okunması sırasında çıkan bir olay üzerine, savcının, sulh hâkiminin, müftünün görevlerini tam yerine getirmemeleri karşısında bu şahıslara işten el çektirilmiş, Atatürk İzmir'den Bursa'ya son hızla gelmiş, işe el koymuş ve ondan sonra bu nutku söylemiştir.

"Polisi vardır, jandarması vardır, ordusu vardır, adliyesi vardır demeyecektir"den kasıt bunlar rejime karşı vazifelerini yapmayabilirler anlamıdır. Ve vazifesini yapmayan ve işten el çektirilen memurlarla doğrudan doğruya ilgilidir.

EK OLARAK SÖYLENECEK SÖZLER

Bu kesin ve açık gerçeklere ilave olarak,

a) Bu nutuk, 1947'de yani CHP iktidarı devrinde yayımlanmış, ne itiraza uğramış ne de hakkında takibat yapılmıştır.

b) Bu nutuk Ankara'da Ziraat Fakültesi'nin cephesinde Atatürk heykelinin arkasındaki taşlar üzerinde yazılıdır.

c) 21 Temmuz 1949'da İzmir'de Ankara Palas salonlarında Demokrat Parti İl Kongresi'nde Şeref Balkanlı'ya Celal Bayar tarafından "Atatürk'ün Bursa'da söylediği tarihi nutuktur" diye verilerek okutturulmuşum

d) Bu nutuk, tespit edilmesi mümkün olmayacak derecede çok yerde yayımlanmış ve hiçbir takibat görmemiştir.

c) 195 8'de Nurcuların irticai hareketleri ve bütün gazeteleri tehdit etmeleri üzerine Ulus'ta yayımlanmış, Ankara Savcılığı bu yayın hakkında soruşturma açmış fakat Menderes'in 1949'da İzmir Demokrat Parti Kongresi'nde okunduğu halde, takibat yapılmadığını öğrenmesi üzerine, soruşturma durdurulmuştur.

**NUTUK, ANARŞİ YARATMAK İÇİN DEĞİL
DEVLETİN TEMEL NİZAMINI, REJİMİ,
CUMHURİYETİ VE DEVRİMLERİ
KORUMAK İÇİN SÖYLENMİŞTİR.**

Önce şunu belirtelim ki, Saym Demirel, Bursa Nutku'nu iyice okumamışlardır. Okumuş olsalardı, anarşiyi teşvik eden bir nutuk olarak kabul etmezler ve inkârında fayda ummazlardı.

Nutuk, "Türk genci inkılapların ve rejimin sahip ve bekçisidir" diye başlamaktadır. Öyleyse, her olayla ilgili bir nutuk değil, yalnız ve yalnız rejim ve devrimlerle ilgili bir nutuktur. Rejim ve inkılaplar anayasamızda yer almışlardır. Nutuk, anayasanın temelini koruyan bir nutuktur. Anayasa nasıl anayasa kurumlarının korunmasına ve bunlara ilaveten Türk vatandaşlarının uyanıkbekçiliğine bırakılmış-

sa, rejimin ve devrimlerin korunması da her Türk vatandaşının tabii vazifesidir.

Atatürk, rejimin ve devrimlerin yetkili kurumlar tarafından korunmasında ihmal gösterildiği zaman Türk gencinin ve bütün Türklerin ne yapması lazım geldiğine işaret etmiştir. Bu şartlar gerçekleşmeden herhangi bir vatandaşın kendini devlet yerine koyması asla mümkün olamaz.

Başbakan, bu nutku her okuyanın her istediğini yapabileceği manasına anlıyorlarsa, bu endişe esassız ve yersizdir. Ama; böyle değil de, özellikle devrimlerin ve bilhassa laikliğin çiğnenmesine memlekette Nurculuk gibi şeriat düzeni getirmek ve milleti bölmek isteyen hareketlere biz göz yumuyoruz. Bu nutuk bu bakımdan bize zarar verecek bir nutuktur anlamında düşünüyorlarsa, bunda yerden göğe kadar haklıdırlar. Gerçekten bu nutuk, rejim ve devrimlerin korunması için söylenmiştir.

OYU KORUMAK İÇİN EVET, DEVRİMLERİ KORUMAK İÇİN HAYIR

Başbakan, aynı konuşmasında "Oy sahibi vatandaş, oyunu namusu gibi, ırzı gibi korumalıdır. Bu, milletin direnme hakkıdır" demektedir ve anayasanın Türk vatandaşlarının uyanık bekçiliğinde olduğunu söylemektedir.

Gerçekten de bu böyledir. Anayasa bütünüyle Türk vatandaşlarının uyanık bekçiliğindedir. Oyla gelenlerin yerlerinde kalmalarını sağlamak için direnme hakkı ve uyanık bekçilik kabul edilecek, fakat aynı anayasanın korumakla görevli olduğu temel düzeni olan laik ve devrimler yok edilirken, uya-

mk bekçilik ve direnme hakkı kabul edilmeyecek. Başbakan'ın söylediği budur. Başbakan bu sözleriyle bir taraftan Bursa Nutku'nun anayasaya ve kanunlara uygun olduğunu ifade ettiği halde, öbür yandan kendi işine geldiği şekilde anlamlar çıkarmaktadır. Bursa Nutku tabii hukuka, insan tabiatına ve anayasamıza ve Atatürk'ün başta Büyük Nutuk olmak üzere söylediği bütün söz ve nutuklarına uygundur. Atatürk'ün nutku yok edilemez ve edilemeyecektir. 28/11/1966

İstanbul Milletvekili
Reşit Ülker

EK: 13
ÜLKER'İN HÜSEYİN AYAN
HAKKINDA SÖZLÜ SORUSU

Millet Meclisi Başkanlığı'na 15/12/1966

Aşağıdaki sorunun Milli Eğitim Bakanı tarafından SÖZLÜ olarak cevaplandırılmasına delalet buyurulmasını rica ederim.

Reşit Ülker
İstanbul Milletvekili

1- Atatürk'e ait olduğu bilinen ve muhakkak olan ve Türk Tarih Kurumu tarafından doğrulanan Bursa Nutku'nun bazen Atatürk Üniversitesi asistanlarından bazen de doçentlerinden olduğu bildirilen Hüseyin Ayan tarafından Stalin'e ait olduğu iddiası ileri sürülmüştür. Bu iddiayı bazı gazeteler ve kuruluşlar bir üniversite mensubu tarafından ileri sürüldüğünü de nazara alarak nakletmişlerdir.

2- Kaynak araştırıldığı zaman "Bir asistan bilenleri yar-

dıma davet ediyor" başlıklı yazısında Hüseyin Ayan, 1951 'de Bulgaristan'dan Türkiye'ye geldiğini, 1950'de Bulgaristan'da iken bir seminerde bir komünist idarecinin "Atatürk'e izafe edilen ve Bursa Nutku diye adlandırılan sözleri STALİN veya LENİN'e atfen - pek muhtemel olarak Stalin - Stalin veya Lenin olay karşısında komünist gençlere şöyle seslenmiştir." "Bu sözleri Stalin veya Lenin'e, pek muhtemelen Stalin'e ait biyografi ve incelemelerde bulmak mümkün olacağı kanaatindeyim." "Yukarıda sözünü ettiğimiz seminerdeki bu konuşmayı ve konuşanı hatırlayan arkadaşlarımın adresime yazmalarını..." "Halen Bulgaristan'da olan arkadaşlarımın da imkânları nispetinde Atatürk'e isnat olunan bu sözlerin STALİN veya LENİN'den hangisine ait ve yukarıda sözünü ettiğim eserlerin hangi sayfa ve sayılarında bulunduğunu, uygun buldukları yollardan bana bildirmelerini sonuz sevgi ve saygılarımla istirham ederim" demektedir.

3- Hüseyin Ayan'm gazetelerde ve dergilerde çıkan yazısından aynen aldığımız bu beyanlarla:

a) Hafızasında kaldığına göre Atatürk'ün içinde kendinden ve İnönü'den bahis geçen Bursa Nutku'na benzer bir nutuk söylendiğini ifade etmekte, konuşmayı ve konuşanı hatırlayanların kendisine bildirmelerini istemektedir.

b) Bu sözlerin Stalin veya Lenin'in olabileceğini, fakat kesin olarak hangisine ait olduğunu ve hangi kitaplarda bulunabileceğini bilmediğini, bu sözlerin Stalin'in mi yoksa Lenin'in mi olduğunu ve hangi kitaplarda bulunduğuun kendisine bildirilmesini istemiştir.

Böylece Atatürk Üniversitesi Asistanı veya Doçenti Hüseyin Ayan, bir bilim adamına yakışmayacak gayri ilmi ve gayri ciddi bir tutumla hiçbir bilimsel araştırma ve in-

celemeye dayanmaksızın Atatürk'e ait olduğu bilinen bir nutkun kendisinin de itiraf ettiği gibi Stalin'e veya Lenin'e mi ait olduğu hakkında kamuoyuna yanlış bilgi yaymıştır.

4- Türk üniversitelerinde bu namda bir asistan veya doçent var mıdır? Varsa Üniversiteler Kanunu'nun 3. maddesine göre Türk devriminin ülkelerine bağlı ve milli karakter sahibi vatandaşlar yetiştirmekle görevli olan bir üniversite mensubunun Atatürk'le ilgili, milli, bu kadar önemli bir konuda bu kadar gayri ciddi ve gayri ilmi, hiçbir araştırmaya dayanmayan birtakım benzetiş ve zan ve tahminler üzerine kamuoyunu üniversite adını kullanarak yanıltması, Üniversiteler Kanunu'nun 46. maddesine göre "görevini uygun yolda yerine getirmeyen meslek vakar ve haysiyetine uymayan hareket" olarak üniversitece ele alınmış mıdır? Alınmışsa ne gibi kanuni işlem yapılmıştır?

EK: 14

TÜRK TARİH KURUMU'NUN BURSA NUTKU HAKKINDA KARARI

"Türk Tarih Kurumu Yönetim Kurulu'nun 24 Ekim 1966 tarihli toplantısında Bornova Asliye Hukuk Hâkimliği'nin 27/9/1966 tarih ve 1966/338 sayılı yazısı ve bu yazıya ekli Atatürk'ün Bursa Nutku ile ilgili sözlerin üzerine gerekli incelemeler yapılmıştır. Bu incelemeler sonunda bu sözlerin Atatürk'ün 1933 Şubatı'nda Bursa'da yaptığı konuşmadan mealen alınmak suretiyle çeşitli tarihlerde basılmış olduğu kanaatine oybirliği ile varılmıştır."

FİHRİST

Önsöz	7
Atatürk'ün Bursa Nutku ve Kuşkular.	9
Korku ve Kuşkunun Nedenleri	10
Bursu Nutku Anarşiyi Teşvik Eden Bir Nutuk mudur?	11
Atatürk Bursa Nutku'nu Söylemiştir	16
Birinci Tanık	18
1958'de Nutuk İnkâra Kalkılıyor.	20
İkinci Tanık	23
Üçüncü Tanık	25
Dördüncü Tanık	28
Beşinci Tanık: Hasan Rıza Soyak	31
Bursa Nutku ve Gerçekler.	31
Tarih Olaylarının Tespiti	36
Bursa Nutku'nun Söylendiğini Doğrulayan Başka Hususlar.	39
1949'da İzmir DP Toplantısında Bursa Nutku'nu Bayar Okutmuştur.	47
Okunduğuna Dair Belgeler.	47
1949'da Alkış, 1958'de Suç.	48
Bursa Nutku Ankara Ziraat Fakültesi'nin Cephesine Yazılmıştır.	55
E K M - in ./Lr:^^.^ .C.:.:.;	
Atatürk'e İsnat Edilen Nutuk.	59
Belge Sayılan Kitap.	67

EK -2-	74
Bir Asistan Bilenleri Yardıma Davet Ediyor.	74
EK -3-	78
Atatürk'ün Bursa Nutku Bir Direktiftir.	78
EK-4-	80
Bursa Nutku Stalin'e Aittir.	80
EK -5-	82
Açık Mektup.	82
EK -6-	89
Ata'nın Bursa Nutku.	89
EK.-7-	92
Sahte Nutuk İmalatçıları.	92
EK-8-	97
Bursa Nutku Üzerine.	97
EK -9-	100
Milli Husumet Andı.	100
EK-10-	102
İstanbul Milletvekili Reşit Ülker 8 Yıldır Yaptığı Araştırmaların Neticesi Olarak Atatürk'ün Bursa Nutku'nun Biz-zat Atatürk Tarafından Söylendiğini Açıklamıştır—	102
EK-11-	106
Bursa Nutku Hakkında Ö. Şahingiray'm Senato'da Sözlü Sorusu.	106
EK-12-	118
Ülker'in Meclis'te Basın Toplantısı.	118
Nutuk Hangi Şartlar Altında Söylendi.	119
Ek Olarak Söylenecek Sözler.	119

EK-13-
Ülker'in Hüseyin Ayan Hakkında Sözlü Sorusu ...	122
EK-14-
Türk Tarih Kurumu'nun Bursa	
Nutku Hakkında Karan.	124

Prof. Dr. Tarık Zafer Tunaya,
İslamcılık Cereyanı-I adlı
kitabında şu soruların karşılığını
bilimsel olarak araştırmaya
çalışıyor:

- Belli bir dini görüş, bir
ülkenin sosyal ve siyasal
yaşamını nasıl etkiler?
- Din adına hareket ettiklerini
ileri sürenler, siyasal iktidara,
geniş anlamıyla hükümet
edenlere nasıl baskı yaparlar?
Siyasal iktidara verdikleri nedir?
Ondan ne alırlar?
- Türk devriminin etiği, temel
ilkeleri dışına çıkan gelenekçi
bir çevre, Türk toplumu içinde
nasıl bir siyasal güç olur,
seçmenle seçilenler arasında
nasıl bir rol oynar ve
oynayabilir?
- İslam dünyasının öteki
ülkelerinde de aynı nedenler,
benzer sonuçları doğuruyor mu?

Prof. Dr. Tarık Zafer Tunaya, bu
ve buna benzer soruların
karşılıklarını bu kitabında
bilimsel olarak araştırmaya
çalışmıştır. Yazar, bu
çalışmasında, yarım yüzyılı aşan
bir süre içindeki olayları tarihsel
açıdan değerlendirmeye
yönelmiştir.

Prof. Dr. Tarık Zafer Tunaya'nın
bu ilgi çekici bilimsel
çalışmasını, gelecek cuma günü
bayinizden yine gazeteniz
Cumhuriyetle birlikte
alacaksınız.

